

**ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARIN
TOPLUMA KAZANDIRILMASIDAKİ ROLÜ:
ANKARA ÇOCUK EĞİTİMEVİ ÖRNEĞİ**

Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2016

**ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARIN
TOPLUMA KAZANDIRILMASIDAKİ ROLÜ:
ANKARA ÇOCUK EĞİTİMEVİ ÖRNEĞİ**

Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Verda CANBEY ÖZGÜLER

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2016

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ'nün "Çıranklık Eğitiminin Suça Sürüklenmiş Çocukların Topluma Kazandırılmasındaki Rolü: Ankara Çocuk Eğitimevi Örneği" başlıklı tezi 16 Haziran 2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Verda CANBEY ÖZGÜLER

Üye : Doç.Dr.Fatma KOCABAŞ

Üye : Yrd.Doç.Dr.Oytun MECİK

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARIN TOPLUMA KAZANDIRILMASIDAKİ ROLÜ:

ANKARA ÇOCUK EĞİTİMEVİ ÖRNEĞİ

Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ

Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2016

Danışman: Prof. Dr. Verda CANBEY ÖZGÜLER

Bu çalışma suça sürüklenmiş ve işlediği suçtan dolayı hüküm giymiş çocukların, işledikleri suç karşısında almış oldukları hürriyeti bağlayıcı ceza kapsamında, cezalarının infazının gerçekleştiği eğitimevlerinde uygulanan çıraklık eğitimi faaliyetinin sonuçlarını ortaya çıkarmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Dezavantajlı grup olarak karşımıza çıkan hükümlü çocuklar, suça sürüklenerek daha da dezavantajlı bir durumda karşımıza çıkmaktadırlar. Suça sürüklenen çocukları tekrar topluma kazandırmak için Çocuk Eğitimevleri bünyesinde birçok çalışma gerçekleştirilmektedir. Çocuk Eğitimevinde uygulanan çıraklık eğitimi faaliyetlerinin sonuçları hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığından bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile çıraklık eğitiminden yararlanan hükümlü çocuğun ne kadar ıslah olduğu ve hürriyetine kavuştuktan sonra almış olduğu bu eğitimin sosyalleşmesine ne derece katkı sağlayacağı ve çocuğun suçtan arındırılmasına yardımcı olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Ceza, Çocuk suçluluğu, Çıraklık Eğitimi, Çocuk Eğitimevi

ABSTRACT

The Role of Apprenticeship Trainings to Reintegrate Juveniles Pushed to Crime into

Society: A sample of Ankara Juvenile Detention Centers

Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ

Labour Economic and Industrial Relations Department

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, June 2016

Consultant: Prof. Dr. Verda CANBEY ÖZGÜLER

This study aims to reveal the results of apprenticeship trainings in juvenile detention centers in cases where juveniles pushed to crime and convicted are sheltered as punishment. In juvenile detention centers, many studies are performed to reintegrate children into society. There aren't any studies, however, about the results of apprenticeship training applied in juvenile detention centers. Thus, this study presents to what degree the convicted children have rehabilitated and to what extent the apprenticeship helps socialization and stops recidivism following release.

Keywords: juvenile delinquency, juvenile pushed to crime, apprenticeship training, juvenile detention centers

TEŞEKKÜR

Çalışmanın hazırlanmasında şüphesiz birçok destek gördüm. Yapmış olduğum çalışmanın akademik bir çerçeveye yerleştirilmesinde her türlü bilgi birikimi ve tecrübelerini benimle paylaşan, bana yol gösteren, değerli ve kıymetli vakti ayırma nezaketini gösteren saygı değer hocam Prof. Dr. Verda CANBEY ÖZGÜLER'e öncelikle teşekkürü borç bilirim. Çalışma içerisinde yapılan anket uygulaması ve birebir görüşmeler için gerekli izinleri sağlayan Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü' ne ve anket çalışması yaparken gerekli kolaylığı sağlayan Ankara Çocuk Eğitimevi Müdürlüğü'ne şükranlarımı sunarım.

Ortaya çıkan her güzel çalışmanın arkasında mutlaka büyük fedakârlıklar yapma iradesini gösteren birçok insan bulunmaktadır. Hayatımın her alanında desteğini ihmal etmediği gibi uzun ve stresli bu çalışma süreci içerisinde şahsımdan her türlü manevi ve psikolojik desteği esirgemeyen sevgili eşime, umutsuzluğa ve karamsarlığa düştüğüm anlarda beni tekrar heyecanlandıran ve hareketlendiren yakın çevremdeki arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
TABLolar DİZİNİ.....	x

GİRİŞ

Birinci Bölüm

Temel Kavramlar.....	3
1. Suç ve Ceza Kavramları.....	3
2. Çocuk ve Çocukluğun Tanımı	5
2.1. Uluslararası Belgelerde Çocuk.....	7
2.2. Çocuklara Yönelik Ulusal Mevzuattaki Düzenlemeler	10
2.3. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk.....	11
2.5. İş Kanunu'nda Çocuk.....	13
3. Çocuk Suçluluğu	14
3.1. Çocuk Suçluluğuna Neden Olan Faktörler.....	16
3.1.1. Bireysel nedenler	16
3.1.2. Çevresel nedenler.....	18
3.1.3. Kentleşme ve göç.....	20
4. İşgücü Piyasalarında Çocuk	21
4.1. Çocuk İşçi ve İş Gücü Kavramı	21
4.2. Çocuk İşçiliğine Neden Olan Faktörler.....	23
4.2.1. Yoksulluk.....	23
4.2.2. İşsizlik	24
4.2.3. Eğitim ile ilgili nedenler	25

4.2.4. Göç ve buna bağlı nedenler	25
4.2.5. Çocuk emeğine talep.....	26
5. Çıraklık Eğitimi Kavram	27
5.1 Çıraklık Eğitimi ve Çocuk Emeği	28
5.2. Çocukların Çıraklık Sözleşmesine Göre Çalıştırılması	29
5.3. Cezaevinde Çalışma	31
5.4. Hükümlü Çalıştırmanın Amacı	32

İkinci Bölüm

Cezaevi ve Cezaevi Yönetimi

1. Ceza ve Cezaevi Tarihçesi	34
1.1. Ceza	34
1.2. Cezaevi	35
1.3. Modern Cezalandırma Sistemleri.....	37
1.4. Cezaevi Sistemleri	39
1.4.1. Cezaevlerinin sınıflandırılması.....	41
1.4.2. Türkiye’de cezaevlerinin sınıflandırılması ve çeşitleri	41
1.5. Ceza İnfaz Kurumlarının Unsurları.....	44
1.5.1. Kapalı cezaevleri.....	44
1.5.2. Türkiye’de bulunan kapalı cezaevleri tipleri.....	46
1.5.3. Açık cezaevleri	49
1.5.4. Çocuk eğitimevleri.....	50
2. Ceza İnfaz Kurumları İdaresi ve Çocuk Eğitimevleri	52
2.1. Eğitimevi Yönetimi.....	53
2.1.1. Kurum Müdürü	54
2.1.2. İkinci Müdürler	56
2.2. Cezaevi İdaresinde Yardımcı Hizmetler	57
2.2.1. İdare memuru	57

2.2.2. Ambar memuru	58
2.2.3. Cezaevi kâtibi.....	58
2.3. Güvenlik ve Gözetim Birimi.....	58
2.3.1. İnfaz ve koruma memuru	58
2.3.2. İnfaz ve koruma başmemurları.....	59
2.4. Uzman Personel.....	59
3. Çocuk Eğitimevinde Sosyal Yaşam	60
3.1. Hükümlüler Arası İlişkiler	60
3.2.Çocuk Eğitimevi'nde Eğitim Faaliyetleri.....	60
3.2.1.Genel eğitim öğretim	60
3.2.2.Sosyal eğitim (psiko sosyal servis).....	61
3.2.3. Grup liderliği	61
3.2.4. Dinlenme ve Boş zaman	63

Üçüncü Bölüm

Çocuk Eğitimevi'nde Çıraklık Eğitimine Giden Hükümlüler Hakkında Araştırma	
1. Araştırmanın Amacı	64
2. Araştırmanın Önemi.....	64
3. Araştırmanın Sınırlılıkları	65
4. Araştırmanın Yöntemi	65
4.1. Genel Ekonomik Durum Aile ve Sosyal Yaşam	66
4.2. Çıraklık Eğitimine Giden Hükümlü Çocukların Eğitim ile İlgili Görüşleri	79
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	105
EKLER	111

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3. 1. Ailelerin Sosyal Güvenceye ve Düzenli Gelire Sahip Olup Olmama Durumu	66
Tablo 3. 2. Ekonomik Zorluklar Nedeni ile Temel İhtiyaçlar Dışındaki İhtiyaçların Karşılanıp Karşılanamaması Durumu.....	66
Tablo 3. 3. Çalışarak Aileye Katkıda Bulunmak Zorunluluğu	67
Tablo 3. 4. Ailelerin Hükümlü Çocukları İstemedikleri Bir İşte Para Kazanmaları İçin Çalıştırma Durumu	69
Tablo 3. 5. Aileden Ekonomik Destek Alıp Almama Durumu.....	69
Tablo 3. 6.. Cezaevine Girmeden Önce Herhangi Bir Meslek Sahibi Olup Olamama Durumu	70
Tablo 3. 7. Cezaevine Girmeden Önce Herhangi Bir İşte Ücret Karşılığı Çalışıp Çalışmama Durumu	71
Tablo 3. 8. Tahliye Olduktan Sonra İşe Herhangi Bir İşe Girmeyi Düşünme Durumu. 71	
Tablo 3. 9. Eğitimevi'ndeki Çıraklık Eğitim Faaliyetlerinden Memnun Olup Olmama Durumu	72
Tablo 3. 10. Kendi İsteğiniz İle Eğitim Faaliyetlerine Katılma Durumu.....	73
Tablo 3. 11. Çıraklık eğitiminde bulunulan işi kendilerinin seçip seçmediklerine dair durum	73
Tablo 3. 12. Çıraklık eğitimine başlamadan önce herhangi bir seminer veya kurs alıp almama durumu	74
Tablo 3. 13. Çıraklık Eğitiminin Hükümlü Çocukları Stresten Uzaklaştırma Durumu. 75	
Tablo 3. 14. Çıraklık Eğitiminin Tahliye Olduktan Sonra Ki Hayatta Önemli Olup Olmama Durumu	76

Tablo 3. 15. Daha Önce Böyle Bir Eğitim De Bulunmuş Olunsaydı Suç İşleme İhtimalinin Azalacağını Düşünme Durumu	76
Tablo 3. 16. Çıraklık Eğitimi Hayatını Kolaylaştırdığına İnanma Durumu	77
Tablo 3. 17. Para Kazanmak İçin Bir Meslek Sahibi Olunması Gerektiğini Düşünme Durumu	78
Tablo 3. 18. Çıraklık Eğitiminin Bir Meslek Sahibi Olunmasında Yardımcı Olacağına İnanma Durumu	78
Tablo 3. 19. Çıraklık Eğitimin Kendine Olan Özgüvenin Artmasını Sağladığını Düşünüp Düşünmeme Durumu	79
Tablo 3. 20. Cezaevinde Çıraklık Eğitim Faaliyetlerine Katılmanın Çocuğu Mutlu Etmesi Durumu	80
Tablo 3. 21. Çıraklık Eğitiminin Moral ve Motivasyonu Yüksek Tutmaya Yardımcı Olup Olmadığı Durumu	80
Tablo 3. 22. Çıraklık Eğitim Sosyal Anlamda Yaşantıma Olumlu Katkıda Bulunması Durumu	81
Tablo 3. 23. Çıraklık Eğitime Başladıktan Sonra Çevresindeki İnsanların Değiştiğini Düşünmesi Durumu	81
Tablo 3. 24. Yapmak İstedığı Mesleği Bulmada Çıraklık Eğitimin Katkısı Olduğunu Düşünülüp Düşünülmediği Durumu	83
Tablo 3. 25. Çıraklık Eğitimini Seçerken Kişisel Özelliklerin ve Becerilerin Dikkate Alınıp Alınmaması Durumu	84
Tablo 3. 26. Çıraklık Eğitiminde Daha Fazla İş Seçeneği Olması Gerektiğini Düşünüp Düşünmeme Durumu	85
Tablo 3. 27. Hükümlü Çocuğun Ailesinin Çıraklık Eğitimine Göndermiş Olması Halinde Suça Sürüklenip Sürüklenmeyeceği Durumu	86
Tablo 3. 28. Çıraklık Eğitiminde Alınan Ücretin Yeterli Olup Olmadığı Durumu	87

Tablo 3. 29. Çıraklık Eğitimden Aldığı Ücretin Daha Fazla Olması Durumunda Aileye Para Göndermesi.....	88
Tablo 3. 30. Yakın Çevredeki İnsanların İşsiz Olmasının Suça Sürüklenmede Etkili Olan Nedenlerden Biri Olup Olmadığı Durumu.....	89
Tablo 3. 31. Çıraklık Eğitimi Alınmamış Olsa Tahliye Olduktan Sonra Para Kazanmak İçin Yasal Olmayan Yollara Başvurulup Başvurulamayacağı Durumu	90
Tablo 3. 32. Çıraklık Eğitimine Sadece Vakit Geçirmek İçin Gitme Durumu	91
Tablo 3. 33. Çıraklık Eğitimine Tesadüfen Seçilme Durumu.....	92
Tablo 3. 34. Çıraklık Eğitiminden Bütün Hükümlü Çocukların Faydalanması Gerektiğini Düşünmekteyim.....	93
Tablo 3. 35. Tahliye Olduktan Sonra Cezaevinde Öğrendiğim İş Kolunda Çalışmaya Devam Etme Durumu	95
Tablo 3. 36. Tahliye Olduktan Sonra Çalışıp Kendi Geçimini Sağlamayı Düşünme Durumu	96
Tablo 3. 37. Tahliye Olduktan Sonra İş Bulmasının Aldığı Eğitim İle Daha Kolaylaşacağını Düşünmesi Durumu	97
Tablo 3. 38. . Tahliye Olduktan Sonra Çıraklık Eğitimi İçin Gittiği İş Yerinde İşe Devam Etme İsteği.....	98
Tablo 3. 39. İşlenen Suçun Niteliğine İlişkin Durum	99
Tablo 3. 40. Madde Kullanımı	100
Tablo 3. 41. Yaşadığı Yer	101
Tablo 3. 42. Yaşanılan Yer ile İşlenen Suç	101

KISALTMALAR DİZİNİ

BİSİS	: Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi
Bknz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
CGTİK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirleri İnfazı Kanunu
CİK	: Ceza İnfaz Kurumu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CTE	: Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İK	: İş Kanunu
İKM	: İnfaz ve Koruma Memurları
MEK	: Mesleki Eğitim Kanunu
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Suç ve ceza kavramları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar genel olarak incelendiğinde bireyi suça yönlendiren birçok faktör olduğu görülmektedir. Suçun karşılığı olan ceza kavramı ise her toplumda farklılık göstermektedir. Ancak genel geçer kanı bireye verilen cezanın amacının kişinin tekrara suça karışmasını önlemek olduğu yönündedir. Bu kapsamda herhangi bir suçun karşılığında verilen cezanın amacı suç işlenmesine neden olan faktörleri ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde cezaevleri sosyal politikaların uygulandığı önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Küçük yaştaki bireylerin suça sürüklenmesi genellikle sosyal çevre ve ekonomik durumdan kaynaklanmaktadır. Sosyal çevre ve ekonomik durumdan kaynaklanan olumsuz koşullar, küçük yaşta kişisel gelişimini henüz tamamlamamış ve buna bağlı olarak iradesi zayıf olan çocukların daha kolay suça yönlendiği / yönlendirildiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle suç işlemiş çocukların sorumluluğu yetişkin bireylere göre daha az kabul edilebilir. Türk Ceza Kanunu'nda da suç işleyen çocukların suça sürüklenmiş çocuk (SSÇ) olarak kabul edilmesi bu nedenledir. Hangi durumda olursa olsun SSÇ hürriyeti kısıtlayıcı bir ceza aldığı ve bu ceza kesinleştiğinde tutuldukları yer olan Çocuk Eğitimevleri bir cezaevi olmaktan öte çocukların topluma kazandırılmaları ve çocuğun suç işlemesine yol açan sosyal sorunların ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaları yapan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma Çocuk Eğitimevlerinde uygulanan çıraklık eğitiminin çocuklar açısından ne derece başarıya ulaştığının anlaşılması ve çıraklık eğitimi ile birlikte tekrar topluma kazandırılması hedeflenen çocukların kendilerini toplum ile bütünleşmeye hazır hissedip hissetmediklerinin ortaya konulması için yapılmıştır.

Birinci bölümde genel kavramlar ele alınmış olup suç, ceza, çocuk, çocuk suçluluğu ve çıraklık eğitimi üzerinde durulmuştur. Burada amaç çalışmanın temelini oluşturan kavramlara hâkim olunması ve bununla birlikte Çocuk Eğitimevinde uygulanan çıraklık eğitiminin hangi profildeki hükümlü çocuklara uygulandığının bilinmesini sağlamaktır. İkinci bölümde ise cezaevlerinin genel tanımı yapılmakta ve bununla birlikte kişinin

cezaevinde bulunmasının nedeni ve amacının ne olduğu ortaya konulmaktadır. Ceza ve cezaevi kavramının doğuşundan günümüze gelişi incelenirken günümüzde mevcut olan cezaevi modelleri ve bu cezaevlerinin yönetimleri hakkında bilgi verilmektedir.

Bireyi ve çocuğu suça sürükleyen birçok etki bulunduğu bilinmektedir. Bu etkiler dikkate alındığında çocuğun suça sürüklenmesinde en büyük rolün sosyal ve ekonomik çevrenin olduğu görölmektedir. Bu durum dikkate alındığında Suça Sürüklenen Çocuklar'ın tekrar suça karışmamaları için ekonomik ve sosyal kısıtlılığının ortadan kaldırılması gereklidir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde Eğitimevinde gerçekleştirilen çıraklık eğitim faaliyetleri çocuklara emek vererek ve yasal yollardan kazanç elde etmeyi öğretme bakımından yerinde ve başarılı bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Çıraklık eğitiminde bulunan çocuklara ödenen ücretin çocukların temel ihtiyaçları dışındaki diğer sosyal ihtiyaçlarını da karşılamalarına yardımcı olduğu gözlemlenmektedir. Verilen bu eğitim sayesinde hükümlü çocukların tahliye olduktan sonra ekonomik zorluklardan dolayı tekrar suça sürüklenme ihtimalleri de minimum seviyeye indirilmek istenmektedir.

Son bölümde ise Çocuk Eğitimevlerinde bulunan hükümlü çocuklar içerisinde çıraklık eğitimi faaliyetlerinden faydalanan hükümlü çocukların genel profili ortaya konulmuş ve çıraklık eğitiminde yer alan hükümlü çocukların içlerinde buldukları bu uygulama hakkında görüşler ve düşünceleri ortaya çıkartılmak istenmektedir. Eğitimevinde birçok ıslah edici programın yanında en dikkat çeken uygulama; çıraklık eğitimi faaliyetleri çerçevesinde hükümlü çocuklar topluma kazandırmak ve aynı zaman da tahliye sonrası tekrar suça karışmalarını engellemek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede hükümlü çocuklarla yapılan anket sonuçlarının verdiği bilgiler ışığında değerlendirilmektedir.

Adalet Bakanlığı İstatistik Dairesi Başkanlığı bünyesinde Çocuk Eğitimevi'nde çıraklık eğitim faaliyeti almış çocukların, tekrar suç işleyip işlemedikleri, suç işlemiş olsalar da bu suçun ekonomik nedenlerden dolayı mı veya başka bir nedenden mi kaynaklandığı hakkında bir veri bulunmamaktadır. Bundan dolayı çıraklık eğitimi kapsamında yer alan çocukların ekonomik nedenlerle suç işlemesinin önlenmesi konusunda ne derece başarıya ulaşıldığı tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu konuda herhangi bir istatikselsel bilgi olmaması bu çalışmanın önemini arttırmakta ve çıraklık eğitiminin SSC'ların suçtan arındırılmasında ne derece başarıya ulaştığını anlamamıza ışık tutmaktadır.

Birinci Bölüm

Temel Kavramlar

1. Suç ve Ceza Kavramları

İnsanoğlu doğumundan itibaren önce aileye daha sonra da başka çeşitli gruplara üye olarak hayatını devam ettirmiştir. Grupların ve bireylerin birbiriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan beraber yaşama isteği ve ihtiyacı toplumların meydana gelmesine neden olmuştur. Bireyin kimlik ve benlik kazanması toplumsallaşma süreci ile birlikte meydana gelmiştir (Özkalp, 2011: 5).

Bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu toplum doğal bir refleks olarak bütünlüğünü korumak isteyecektir. Bunun sonucu olarak da zaman içerisinde bireyleri sınırlayan ve yaptırımını olan bazı kurallar ortaya çıkmıştır. Her ne kadar kurallar bir yaptırım gücüne sahip olsa da, toplumun örf ve adetlerine, dini ve dünya görüşlerine göre toplumda kabul gören genel çerçevede düzenlenmiş ve bunun sonucunda ise kurallara dayalı bir toplum düzeni meydana gelmiştir (Demirdöven, 2005: 148).

Suç kavramı toplumsal bakış açısı ile birebir ilintili olduğu için toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Suç sadece toplumsal bakış açısından dolayı değil zamansal olarak da farklılık göstermektedir. Suç sayılan davranışların toplumdan topluma, zamandan zamana değişmesi gibi bunlara verilen cezalar da değişiklik göstermektedir (Dönmezer, 1994: 68).

Suç meydana getiren olgunun insan davranışı olması sebebiyle suç olgusunu açıklamak için insan davranışlarını konu alan birçok disiplinden faydalanılabilir ve bu nedenle kriminoloji, hukuk, sosyoloji, psikoloji, biyoloji, siyaset bilimi gibi birbirinden çok farklı olan bilim dallarının da suçu açıklamak için çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Yıldız, 2009: 1108).

Suçun sözlük anlamına bakıldığında; “*töre*ye, *usule*, *kanuna*, *dine* ve *ahlaka aykırı davranışlar anlamına geldiğini görmekteyiz*” (İmamoğlu, 2015: 18). Her ne kadar suç ve suçluluk içinde bulunan zaman, mekân vb. faktörlerle sürekli değişiklik gösteren

kavramlar olsa da en geniş anlamda suçun tanımı; “Kişisel alanı aşırp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çirğneyen, buna bağılı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve devlet ya da yerel otoriteler gibi kamusal bir gücün müdahalesini gerektiren fiiller”dir (Marshall, 1999: 699). Suç, toplumun bireye toplumsal yaşam için çizdiğı yol haritasının dışına çıkmanın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç, bir fiilin topluma zarar verdiğı ve tehlikeli olduğı yasa koyucu tarafından onaylanmış, karşılığında bir yaptırımı olan eylem ve davranışlar olarak da tanımlanabilir (Savcı, 2004: 4).

Suçun zamana göre ve içinde bulunulan duruma göre değışiklik göstermesinin bir sonucu olarak tarihsel süreç içinde bilim insanları tarafından hukuk, sosyoloji, psikoloji, gibi alanlarda suç olgusuna farklı açıklamalar getirilmiştir. Hobbes yasanın yapılmasını men ettiğı bir şeyin söz veya eylem ile yapılmasının veya yasanın emrettiğı bir fiilin gerektiğı gibi yapılmamasını suç olarak ifade ederken (Hobbes, 2004: 206). Durkheim toplumsal düzen ve dayanışmayı bozan ceza hukukunda karşılığı olan fiillerin suç olduğunu ifade etmiştir. İnsanların kişiliklerini oluşturan en büyük etkinin içinde buldukları toplumun öğretileri olduğı kabul edilse de Durkheim insanların birbirinden çok farklı olduğunu, isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için birbirinden farklı davranış biçimleri kullandıklarını ifade etmiştir. Bu farklı davranışların da bazılarının suça neden olduğunu belirterek suçun toplumsal yaşamın olduğı her yerde meydana gelebileceğini ve bunun toplum içinde yaşamının bir gerçekliğı olarak kabul etmiştir (Bal, 2004: 9).

Suç, toplumsal yaklaşım içerisinde değılendirdiğinde bireyin içinde bulunduğı toplumun normatif sistemine zarar veren ve ardından cezai yaptırım uygulamayı gerektiren davranışların toplumsal bir olgusu olarak ifade edilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında toplumlar bu yaptırımları, bireyin devlet ile olan ilişkilerini düzenleyen kanunlar çerçevesinde, devlet eliyle uygulamaktadırlar (Avcı, 2015: 43).

Suç her ne kadar birçok farklı tanım içerse ve farklı bilim dalları içerisinde de yer alsa toplumsal bir problemin sonucudur (Dönmezer, 1994: 25). Bu toplumsal problemin toplumun en önemli ve dinamik değıeri olan çocuk ve genç kesimde meydana gelmesi çok daha önemli bir şekilde üzerinde durulması ve çözüm yolları üretilmesi gereken bir

konudur. Suçlar toplumların sosyal, ekonomik ve manevi şartlarına göre şekillenmişlerdir (Dönmezer, 1994: 73).

Ceza ise oluşan bir suçun karşılığı olarak tanımlanır ve bir neden sonuç ilişkisidir. Ceza kavramı suçun ortaya çıkardığı sonuçlar içerisinde değerlendirilmektedir. Cezanın bir neden sonuç ilişkisi olması ceza kelimesinin sözlük anlamında da görülmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) göre ceza; “suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım anlamına gelmektedir”¹

Türk Ceza Kanunu 1. maddesinde yer alan ceza tanımında Cezanın amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek olduğu ifade edilmiştir.² Bu tanıma göre yukarıdaki fiillerin hepsi suçun ortaya çıkmasına neden olan ve Kanunda yer alan hükümlere göre yaptırımı olan davranışlardır. Ancak gerçekleştirilen fiilin sonucunun bir yaptırım (ceza) ile sonuçlanması her toplumun içerisinde farklılık gösterebilir. Suç ve ceza kavramları birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Nitekim cezanın toplumdan topluma farklılık göstermesi gibi suç da içinde meydana geldiği toplumun şartlarına göre değerlendirilir ve farklılık gösterebilir.

2. Çocuk ve Çocukluğun Tanımı

İnsan yaşamı boyunca birçok yapısal ve psikolojik dönemlerden geçer. Bunlardan biri de çocukluk dönemidir. Çocuk olarak görülen bir bireyin, ne zaman yetişkinliğe adım attığının veya ne zaman yetişkin gibi davrandığının kabul edileceğine ilişkin belirli, kesin bir kıstas yoktur. Böyle bir kıstasın olmaması da toplumsal algının her toplulukta farklı şekillerde meydana gelmesinin bir sonucudur.

Çocuk kavramının dünyada kabul gördüğü en genel tanımı Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Bildirisinin 1. maddesinde “Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz

---

¹ http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (Erişim Tarihi:15.04.2016).

² <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5237.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2016)

yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklinde yer almaktadır.³ Burada yer alan daha erken yaşta reşit olmak her toplumun kendi kanun ve kurallarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Daha erken reşit sayılabilmek bireyin menfaati doğrultusunda meydana gelen bir durumdur.

TDK çocuk kavramını “belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” ifadesiyle tanımlamaktadır⁴. İfade edildiği gibi belirli bir sürenin sonunda kişinin gelişimini temel olarak sağlamasının ardından çocukluk ortadan kalkar ve toplum bireyi yetişkin olarak tanımlar. Çocuk kavramının objektif olarak tanımlanması çok kolay bir durum olmamakla birlikte kesin bir tanımı da yoktur. Genel olarak çocukluk dönemini gençlik döneminden ayırmakta yaş faktörü kullanılsa da yaş faktörüne bağlı olarak bir toplumda çocuk sayılacak yaşın başka bir toplumda yetişkin olarak kabul edilmesi mümkündür. Bu durum ise toplumlar arası kültürel algıdan kaynaklanmaktadır (Baştaymaz, 1990; 9).

Çocukluk, yaşam zincirinin en temel ve değişmez halkasını oluşturan bir dönemdir. Ancak çocukluk, bebekliğin olduğu gibi doğal bir gerçeklik değil sosyo-kültürel bir bakış açısının sonucu olan kavramsal bir olgudur. Bu nedenle de suç, suçluluk, ceza, adalet vb. toplumsal kavramlar gibi çocukluk kavramı da norm ve değerlere göre değişkenlik gösterir ve içinde bulunulan toplumun bakış açısı ile belirlenir (Akyüz, 2000: 59).

Çocukların tarih boyunca birçok eziyet ve zulme maruz kaldıkları bilinmektedir. Çocukların yetişkinlerden ayrılması ve beraberinde çocuk haklarına ilişkin düzenlemelerin oluşması ancak 20.yy’dan sonra gerçekleşmiştir. Bundan önceki dönemlerde kurban edilen, mal gibi alınıp satılan, dövülen, sakat bırakılan ve daha birçok kötü muameleye maruz kalan çocukların durumunun kölelerden çok da farklı olmadığı bilinmektedir (Avcı, 2015: 33).

Çocuk hakları ve çocuk koruma kanunları çıkarılmadan ve toplum içerisinde çocuklar için bir farkındalık oluşmadan önceki dönemlerde; 6 yaşın altında olan bireyler aile üyesi olarak kabul edilmemekte, aile üyesi olarak kabul edildikten sonra ise çocukların bir

---

³ http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (Erişim Tarihi: 01.02.2016).

⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (Erişim Tarihi: 26.04.2016).

yetişkin muamelesi görerek pek çok zorluk ile karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir (Gander ve Gandiner, 2001: 27). Tarih boyunca çocuk ve çocukluk ile ilgi yapılan araştırmaların genel sonucu; çocuğun doğal olduğu düşünülen özelliklerinin aslında toplumsal ve değişken olduğudur. Çocukluğun doğal haklarının farklı zamanlarda ve farklı toplumlara özgü değişiklik göstermesi ve bu anlayış çerçevesinde çocukluk anlayışından söz edilmesi doğru bir yaklaşım değildir.

Avrupa’da başlayan ve bütün dünyada kültürel ve düşünsel ortamda değişim meydana getiren Rönesans hareketinin sonucu 19.yy da kendini yoğun olarak hissettirmiş ve çocukların yetişkinlerden farklı bir sınıf olduğu anlayışı bütün dünyada yerleşmiştir. Meydana gelen bu değişim sadece dünyada oluşan yeni fikir akımları ile değil bireylerin ekonomik faaliyetlerinin değişmesi (tarımdan sanayiye kayma), orta sınıfın gelişmesi, aile yapısının değişmesi gibi durumlarda da etkili olmuştur (Gander ve Gandiner, 2001: 30).

Çocuklara karşı duyarlılıkla birlikte çocuk haklarının ortaya çıkışı ve pedagojik düşünce oluşumundaki çocuğun doğasına dönüş hareketi 19.yy’da çocuğa bakışı yeniden tasarlanmıştır (Akyüz, 2008: 147). ‘Çocuktan Hareket’ akımı olarak nitelendirilen bu yaklaşım çocuğun dezavantajlı olduğunu ve gelişmekte olan bir birey olduğunu kabul ederek çocuğu her türlü eğitim ve öğretiminin merkezine koymuştur. Bu akım daha önceleri hâkim olan çocuğun küçük bir yetişkin olduğu düşüncesine karşı çıkmış, çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimini henüz tamamlamadığını ve dolayısı ile yetişkinlerden çok farklı olduğunu, bundan dolayı çocuğun kendine özgü farklı bir varlık olduğunu ve özel bir biçimde temsil edilmesi gerektiğini savunmuştur (Aytaç, 1976: 25). Günümüzde çocuk ve çocukluk çağında olanların korunmasının ve yetişkinlerden farklı olarak değerlendirilmesinin ortaya çıkışını çocuktan hareket akımı ile meydana geldiği söylenebilir.

2.1. Uluslararası Belgelerde Çocuk

Dünya genelinde birçok çocuğun, çok zor hayat koşullarında yaşamını sürdürmeye çalıştığı dikkate alındığında, bu çocukları koruyacak sözleşmelerin ve yaptırımların

uluslararası düzeyde olması gerekmektedir.⁵ Çocukların korunmasını ve çocuk haklarını uluslararası düzeyde temsil eden ve kabul gören en önemli belge 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi'nde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yer aldığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Bildirisinin giriş kısmında “Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanıldığı” şeklindeki açıklama ile çocukların korunmasına yönelik anlayışa vurgu yapıldığı görülmektedir (Uluslararası Çocuk Mevzuatı, 2014: 9).

1989 yılında kabul edilen Uluslararası Çocuk Bildirisinin 1. maddesinde “daha erken yaşta reşit olma hariç 18 yaşına kadar her insanın çocuk olarak kabul edileceğini” ifade etmektedir.⁶ Bu Bildiride de görüldüğü gibi bireyin çocuk kabul edilme yaşı 18 olarak kabul edilmektedir. 18 yaşından küçük her bireyin çocuk olarak nitelendirilmiş olması korunmaya muhtaç oldukları gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Çocuk Hakları Bildirisi öncelikle çocukları esas almakta ve insan haklarının temel amacının çocuklara ayrımcılık uygulanamayacağını ifade etmektedir.

Çocuk hakları ve çocuğa karşı sosyal sorumluluğun önemi 19. yy da kendini birçok çalışmada göstermiştir. Ancak bu durum 20. yy başında, hukuki anlamda ve uluslararası bir boyutta, 1923 yılında Milletlerarası Çocuklara Yardım Birliği tarafından yayınlanan “Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi” ile yer bulabilmiştir. Bu sözleşmenin ilk kısmında yer alan “Umum Milletlerin erkek ve kadınları insanlığın haiz olduğu en mustesna şeyi çocuğa vermeye mecbur bulunduğunu, ırki, milli ve dini her türlü telkinler haricinde bir vazife olmak üzere kabul ettikleri Cenevre Beyannamesi ismi verilen bu Çocuk Hakları Beyannamesi ile tasdik ederler”. Bu hüküm ile çocuğun korumasının her şeyden üstün tutulduğu ve bu durumun bütün insanlık için bir vazife olduğu vurgulanmıştır (İnan, 1968: 97).

⁵ http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf (Son Erişim: 29.04.2016).

⁶ http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf (Son Erişim: 29.04.2016)

Her toplum içinde barındırdığı çocuklara gerekli önemi vermeyebilir. Ancak çocukların korunması bütün insanlığın bir vazifesi olarak görüldüğü için uluslararası anlaşmalarda bu konuya yer verilmiş ve bu anlaşmaları imzalayan devletler için yaptırımın olacağı belirtilmiştir. Devletler çocuklar için her ne kadar iyi niyetli çalışmalar yapmaya çalışsalar da bazı durumlarda bu çalışmalar istenilen seviyeye ulaşamadığı veya teorikte olan durumların pratikte yapılamadığı görülmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için uluslararası alanda yapılan ya da yapılacak olan çocuk haklarını korumaya yönelik daha etkin çalışmaların çok daha başarılı olacağı düşünülmektedir.

International Labour Organization (ILO), ülkelerdeki çalışma yasalarında ve bu alana ilişkin uygulamalarda standartları geliştirmek ve ileriye götürmek amacıyla kurulmuş olmasının yanında çocuk hakları ile ilgili de çalışmalar yapmaktadır.⁷ ILO'nun kuruluşundaki temel felsefe sosyal adalet anlayışıdır. ILO temelde, üye ülkelere temel çalışma hakları, örgütlenme, toplu pazarlık gibi çalışma hayatına ilişkin konularda uluslararası düzeyde çalışma standartları belirlemeyi amaçlamaktadır.⁸

ILO'nun temel haklara dair sekiz sözleşmesinden biri olan 182 no'lu Sözleşme çocuk işçiliği ile ilgilidir. Burada da dezavantajlı olan çocukların kötü koşullarda ve zor şartlarda emeği sömürmek amacına dayalı çalıştırılmasına karşı çıkılmakta ve çocuk işçilerin bütün dünyada belirli standartlara kavuşturulması amaçlanmaktadır.

Bu sözleşmenin 2. maddesinde çocuğun 18 yaş altında bulunan her bireyi kapsadığını ifade edilmiştir⁹. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu sözleşmeyi onaylamış olması ve uygulanması noktasından her türlü yasa ve yönetmenliği çıkarmış olması, çocuğa ve çocuk işçiliğine verilen önemi göstermektedir.

Uluslararası düzeyde çocuk adalet sisteminin uygulanması adına Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 29 Kasım 1995 tarihli ve 40/33 sayılı kararı ile "Pekin Kuralları" olarak belirtilmiştir. Genel olarak bu kurallara

---

⁷ <http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/lang--tr/index.htm> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

⁸ <http://politikakademi.org/2014/11/uluslararasi-calisma-orgutu-ilo-ve-turkiye/> (Erişim Tarihi: 04.05.2016).

⁹ http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm (Erişim Tarihi: 02.05.2016).

bakıldığında; temel görüşleri arasında, üye ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda çocukların ve ailelerin daha iyi yönlendirilmesini sağlamaktır. Üye ülkeler çocukların doğru yoldan sapmaları için müsait bir yaşta olmaları nedeniyle bu dönemde çocuklara toplum için yararlı olmaları adına yol gösterecek ve çocukların suçtan uzak tutulması için yol gösterici faaliyetler de bulacakları yer almaktadır. Böylece çocukların refahı arttırılmaya çalışılacaktır. Kuralların uygulaması aşamasında ise uygulayan ülkenin sosyal ve kültürel durumuna bağlı olarak değişiklik gösterebileceği belirtilmiştir (Uluslararası Çocuk Mevzuatı, 2014: 35). BM Genel Kurulu çocukların hak ve özgürlüklerini korumak adına Pekin Kurallarının yanında Havana ve Riyad kurallarını da kabul etmiştir. Bu kuralların uygulaması Pekin Kurallarında da görüldüğü gibi ülkelerin kendi sosyal ekonomik ve kültürel durumuna bırakılmıştır.

2.2. Çocuklara Yönelik Ulusal Mevzuattaki Düzenlemeler

Ulusal mevzuat içinde birçok kanunda çocuk tanımı yapılmış ve çocuğun içinde bulunduğu durumlar göz önüne alınarak çalışmalar yapılmıştır. Çocuklar her toplum içerisinde korunması gereken varlıklar ve dezavantajlı grup olarak görülmektedir. Durumun böyle olmasının birçok çeşitli sosyolojik ve biyolojik nedenleri olduğuna daha önceden değinilmiştir. Korumaya muhtaç ve dezavantajlı bu grup, kanunlar ve hukukun önünde de yetişkinlerden farklı hükümlere tabi tutulmaktadır. Bu yöndeki çalışma ve düzenlemeler, genel olarak Türk Ceza Kanunu'nda (TCK), Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) ve özel kanun olan Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) görülmektedir. Ancak çocukların korunmasına ilişkin hükümlerin yer aldığı kanunlar ve yönetmenlikler sadece bunlar ile sınırlı değildir. Sosyal Hizmetler Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Aile Mahkemelerinin Kuruluşu Kanunu, Çocuk Koruma Kanununun Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Adli Kolluk Yönetmeliği, Denetimli Serbestlik Kanunu ve Yönetmeliği gibi birçok kanun ve yönetmenlikte de çocukların korunmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır (daha geniş bilgi için Bkz. Ulusal çocuk mevzuatı). Bu kanunların her birinde çocuk tanımı yapılmış ve çocuklara ilişkin olan hükümler düzenlenmiştir.

Ülkemizde çocuk suçluluğunun çocuğun ceza kanunlarınca suç sayılan fiili gerçekleştirmesi sonucunda yargı organlarının önüne getirilmesi olarak tanımlanması (Akyüz, 1969: 155) büyük bir eksikliklerdir. Bu eksikliğin ortadan kaldırılması çocuklar için ayrıca ceza kanunu yapılması ile ancak mümkün olacaktır. Ceza kanunları suçun yaptırımını ortaya koyarken çocuklar için sadece yaş itibarıyla indirim uygulanmasını ön görmekte ve çocuğun tanımını yapmaktadır. Bunun yerine çocuklar için ayrıca ceza kanunu yapılması ve bu kanun yapılırken de çocukların suça yönelmesindeki durumun göz önüne alınarak çocuğun korunması sağlanmalıdır.

2.3. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuk

Türk Ceza Kanununun da çocuğun yerini incelerken Ceza Muhakemesi Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu ve Medeni Kanunda da yapılmış olan çocuk tanımları dikkate alınmalıdır.¹⁰ Her ne kadar birçok kanunda ve yönetmenlikte çocuk suçluluğu ve çocuk ile ilgili birçok tanım olmasına rağmen en genel tanımlar, ÇKK, CMK, TCK ve Medeni Kanunda bulunmaktadır.

Çocuk haklarına dair çalışmaların yoğunlaştığı zaman dilimi olarak 19. yy. olarak kabul edilmektedir. 19 yy. sonlarına doğru çocukluk dönemi, belirli bir zamanla sınırlı sosyal dönem olarak ele alınmaya başlamış ve anlayışın sonucunda da bazı bilim dallarında çocuk ve çocukluk farklı bir kategori olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum çocuklar ile ilgili birçok çalışmanın ortaya konmasına yol açmakla beraber çocuk haklarının yeniden tanımlanması, çocukların korunması, çocukların konumunun değişmesi ve çocukların sosyal hayata uyumuna yardımcı olacak birçok sosyal çalışma ve kanun da ortaya çıkmasına neden olmuştur (Uğur 2005: 487).

Kişiyi suça bulaştıran fiilin gerçekleştiği anda içerisinde bulunan yaşın cezai sorumluluğu üzerindeki etkisinin eski hukuk sistemlerinde de kabul edildiği görülmektedir. Her ne kadar eski hukuk sisteminde yaşın önemine dikkat çekilmiş olursa da çocuklara yönelik mahkemeler 20. yy'ın başlarından itibaren kurulmuş ve çocuk suçluluğuna dair özel hükümler getirilmiş ve tüm bu çalışmalar sonucunda çocuk ceza hukuku ortaya çıkmıştır

---

¹⁰ <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCIteDergisi/nurcentel/berrinakbulut.pdf>
(Erişim Tarihi: 15.04.2015)

(Savcı, 2004: 43). Çocuk ve çocukluk hakkındaki yeni gelişmelerle birlikte çocuk suçluluğu kavramına yönelik hukuk alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Öncelikle Ceza Kanunu ve İnfaz Kanununda etkilisini gösteren bu çalışmalar, ilerleyen zamanda çocuklara ilişkin ayrı bir kanun yapılmasına neden olmuştur ve böylece ÇKK yürürlüğe koyulmuştur.

Daha önce de ifade edildiği gibi çocuklara yönelik çalışmalar 19. yy sonlarında yoğunluk kazanmış ve devamında çocuk ve çocukluk ile ilgili birçok uygulama sosyal hayatta ortaya çıkmaya başlamıştır. Çocukların suçluluğu, yargılanması, gözaltına alınması gibi birçok konu Türk Hukuk sisteminde de karşımıza çıkmaktadır. Türk Ceza Kanununun 6. maddesinin 1. fıkrasında 18 yaşını tamamlamış her bireyin çocuk olduğu kabul edildiğinin ifade edilmesi ile ceza hukuku anlamında çocuk kavramının hangi yaş aralığını kast ettiği ortaya çıkmaktadır.

TCK'da belirtilen çocuk, her ne kadar ifade edilmemiş olsa da, fiilin gerçekleştirildiği esnada 18 yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak kabul edilmektedir. Bu yaş gurubuna yaş küçüklüğü sebebiyle uygulanacak yaptırımlar TCK 31. maddesinde belirtilmiştir. Suçun işlendiği esnada kişinin 18 yaşını doldurmamış olması şartıyla ceza hukuku uygulanmasında çocuk olarak kabul edilecek ve getirilen özel düzenlemeler uygulanacağı ifade edilmektedir.¹¹ TCK 31/1 maddesinde 12 yaşını doldurmamış çocukların cezai sorumluluğu olmadığı belirtilirken, 12 ile 15 yaş arasında bulunan çocuklara ise sadece koruyucu tedbirlerin uygulanacağı ifade edilmiştir. Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu TCK 56. Maddesinde Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) yer aldığı ifade edilmiştir (Ulusal çocuk mevzuatı, 2014: 12).

5395 sayılı ÇKK 1. maddesinde Kanunun amacı; “korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemek” olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda Kanununun 2. maddesinde Kanun kapsamında “korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine

---

¹¹ <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCIteDergisi/nurcentel/berrinakbulut.pdf>
(Erişim Tarihi: 15.04.2015)

ilişkin hükümler” olduğu ifade edilmiştir. Bu maddede dikkat çeken bir durumda çocuklar için suçlu ifadesi kullanılmaktan kaçınılması “suça sürüklenen çocuk” ifadesinin kullanılmasıdır. Kanun koyucu burada genel sosyolojik kuramları dikkate alarak çocuğun suçlu olmaktan çok içinde bulunduğu sosyal, kültürel ve ekonomik çevreden dolayı suça sürüklendiğini ifade etmek istemiş ve çocuğun cezai sorumluluğu kanun önünde bu tanımdan da anlaşılacağı gibi minimum seviyede tutulmak istenmiştir.

ÇKK, çocuğun suça sürüklenmesi sonucunda yargılanması, denetim altında tutulması, koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuk hakkında yapılacak soruşturma ve kovuşturma, denetim ve çocuk hakkında verilecek sosyal inceleme gibi durumların nasıl yapılacağı ve izlenecek yolların neler olacağını ifade etmektedir. Aynı zamanda ÇKK 25 ile 32 maddeleri arasında çocuk mahkemelerin kurulması, kurulacak mahkemelerin nasıl olacağı ifade edilmiştir. Bu durum çocuğun suça karışmasının yetişkinlerden farklı nedenler ve farklı faktörler olduğu göz önüne alındığında yargılanmasının ve uygulanacak yaptırımlarında bu nedenlerle farklılaştığı görülmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanununda da çocuk kavramının tanımlanmadığı görülmektedir. Burada geçen çocuk ifadesinde de TCK’ da belirtilen 18 yaşını doldurmamış bireylerin çocuk olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Ceza muhakemesinde önemli olan, işlemin yapıldığı tarihtir. CMK da geçen çocuk veya on sekiz veya on beş yaşını doldurmamış ifadelerini işlemin yapıldığı andaki durumlarına göre belirlenmektedir. Zaten çocuğun suça sürüklenmesi, içinde bulunduğu yaş itibariye gerçekleştiği için çocuğun yararı gözletildiğinde fiilin işlendiği zaman diliminin de dikkate alınması önem taşımaktadır.¹²

2.5. İş Kanunu’nda Çocuk

4857 Sayılı İş Kanununda da çocuklar ile ilgili hükümler yer almaktadır. Çocukların Çalışma yaşamı içinde de bir şekilde yer almaları sebebiyle, diğer kanun ve yönetmenliklerde de olduğu gibi, çocukların korumaya muhtaç ve dezavantajlı bir grubun bireyleri olmalarından kaynaklanan nedenlerle İş Kanununda da çocuklara ilişkin hükümler yer almaktadır.

---

¹² <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCItdergisi/nurcentel/berrinakbulut.pdf>
(Erişim Tarihi:15.04.2015)

Kanunda alıştırma yaşı ve çocukların çalışma yasağı başlığı altında çocukların hangi Şartlarda ve yaşlarda çalışabileceği ve hangi durumlarda çalışmalarının yasak olduğu belirtilmiştir. Kanunda dikkat çeken bir hususta, çocukların kendi içerisinde yaşlara ayrılmasıdır. 4857 Sayılı İş Kanununa göre 15 yaşını doldurmayan çocukların çalıştırılması yasaklanmıştır (Madde 71). Ancak aynı madde “on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler” hükmü de bulunmaktadır.

Sonuç olarak 14 yaşından sonra kanunen çocukların çalıştırılmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak ocuğun kişisel ve bedensel gelişimine, eğitim vb. belirli ykmllklere dikkat edilmesi gereklidir.

3. ocuk Suçluluğu

ocuk suçluluğu kavramının tıpkı suç kavramı gibi insanlığın topluluklar halinde yaşamasından ve bu yaşamın devam etmesi için ortaya çıkan devlet mekanizması ve hukuk sistemi ile birlikte ortaya çıktığı söylenebilir. Suç ve suçluluğun var olmasından itibaren ocuk suçluluğunun varlığından söz edilebilir. ocuk suçluluğunun en önemli farkı suçu işleyen bireyin korunmaya muhtaç olmasıdır. Suça sürüklenen çocukların korunması ocuk mahkemeleri gibi ocuk suçluluğuna özel uygulamalar aydınlanma ağı düşünürleri, sosyal hukuk akımı, ceza hukuku çalışmaları ve sosyal politika çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır (Akyüz, 2010: 391).

Suç ve ocuk kavramları hakkında genel manada bilgi sahibi olduktan sonra ocuk suçluluğu kavramını incelemek daha doğru bir yaklaşımdır. ocuk suçluluğu bu iki kavramın bir araya gelmesi ile birlikte daha rahat açıklanabilir. Bunun sebebi ise suç ve ocuk kavramlarının toplumsal bir algı olması ve farklılık göstermesidir. Gelişim sürecini henüz tamamlamamış ocuk bu süreçle beraber toplumsallaşmada ve çevreye uyum sağlamayı da öğrenmektedir. Çocukların hangi kurallara neden uyulacağını algılayamamaları, çocukların asosyal olmalarından ve toplumsallaşma sürecini henüz tamamlamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durumda çocukların suça

karişmalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte değişen değer yargıları, ahlak kuralları, hızlı ve düzensiz kentleşme, sanayileşme buna bağlı olarak göç ve ekonomik bunalımlar arasında sıkışan çocukların suça sürüklenmesine yol açmaktadır (Yavuzer, 2015: 30).

Bireyin doğumdan yetişkinlik dönemine kadar (çocukluk) olan süre içerisinde yaşadığı yoğun psikolojik, sosyolojik zihinsel ve toplumsal değişmeler olduğu bilinmektedir. Bu durum göz önüne alındığında bireyin bu dönem içerisinde farklı olduğu ve farklı olarak değerlendirilmesi gereklidir. Çocukluk döneminde yaşadığı sıkıntılı ve değişken gelişim nedeni ile çocuğun dünyayı algılaması ve olayları değerlendirmesi yetişkinler kadar kolay değildir. Bu durumdan dolayı çocuklar dezavantajlı olarak değerlendirilip yardıma muhtaçtırlar. Ancak çocuk çevresinden de bu yardımı göremediğinde kendi iradesiyle verdiği kararlar topluma zarar verici ve suç teşkil eden davranışlar meydana getirebilir. Meydana gelen bu durum çocuk suçluluğunu ortaya çıkarır (Avcı, 2015: 49).

Çocuk suçluluğu ile ilgili çalışan hemen her araştırmacının yaptığı tanımlamalar içerisinde vardığı ortak nokta, çocuğun suçlu davranış sergilemesinin çocuğun suçlu olduğundan çok suça itilmiş olmasından kaynaklanmasıdır. Suçluluk üzerine yapılan genel tanımlamalarda çocuk suçluluğu da yer almaktadır. Ancak çocuk suçluluğu kavramı bu genel tanımlamaları suçun işlendiği yaş ile sınırlama içerisine alınmıştır (Erkan ve Erdoğan, 2006: 81).

Çocuk suçluluğu üzerine yapılan birçok çalışma çocuk suçluluğu kavramını tanımlanmakla birlikte, daha çok çocuğu suça iten faktörler üzerine gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni ise daha önce de ifade edildiği gibi çocuğun suçlu olmaktan çok suça sürüklenmiş olmasıdır. Çocuk suçluluğuna yol açan birçok faktör olduğu bilinmektedir. Çocuğun içerisinde bulunduğu duruma karşı koymaktan aciz olduğu ve daha çabuk etki altına alınabilen bir varlık olduğu düşünöldüğünde, ortaya çıkacak suçta çocuğun etkisinden çok çocuğa etkisi olan toplumsal, ekonomik, psikolojik ve biyolojik vb. faktörler yer aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Türk hukuk sistemine göre suçlu çocuk, yürürlükteki ceza yasalarına göre suç sayılan bir davranış ortaya koyan, 18 yaşını doldurmamış kişidir. Burada da ifade edildiği gibi yetişkinler için suç oluşturan davranışlar çocuklar için de geçerli olmaktadır. Çocuk

suçluluğu sadece içinde bulunulan yaş ile ilgilidir. Çocuk suçluluğu, diğer suçluluklardan farklı olarak kabul edilmemiş olsa da çocuğun içinde bulunduğu durum ve çocuğun toplumun en önemli dinamiğini oluşturan temel yapı taşı olarak kabul edildiğinde önemli sorunları bünyesinde bulundurmasından dolayı kaygı verici ve önemli bir şekilde üzerinde durulması gereken bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Kurt, 2006: 76).

Çocuk suçluluğu denilince akla ilk ve en genel tanım 18 yaşını doldurmamış çocuğun yapmış olduğu eylem neticesinde ceza kanunlarınca suç sayılabilecek bir durum olarak yargı karşısına çıkarılmasıdır. Bu tanım her ne kadar hukuki yönden doğru olarak görülse bile, sosyolojik açıdan çok doğru ve yeterli bir tanım değildir. Bazı fiiller anti sosyal bir davranışın sonucu olmakla beraber mevcut ve yürürlükte olan kanunlarla çatışmamasından dolayı çocuk suçluluğu hakkında hükümlerin uygulanmasına izin vermez. Bu da çocuk suçluluğunun hukuken tanımlamasının eksik kaldığının en basit göstergesi olarak kabul edilebilir (Akyüz 1969: 155).

3.1. Çocuk Suçluluğuna Neden Olan Faktörler

Çocuk suçluluğu, çocuğun içerisinde bulunduğu sosyal yapı ile birebir ilgili bir durum olarak görülmektedir. Çocuklar sosyal yapı içerisinde en savunmasız ve dezavantajlı grubun başında gelmektedir. Bu durum içerisinde çocuğun suç işlemiş olması her ne kadar çocuğu ortaya koyduğu fiil sonucunda meydana gelmiş olsa bile, bu gruptakilerin yönlendirmeye ve etkilenmeye çok açık oldukları var sayıldığında ortaya çıkan durumda suçlu olarak nitelendirilmekten ziyade suça sürüklendikleri üzerinde durulmaktadır. Bu toplumsal durumun meydana gelmesinde birçok etki vardır. Çocuk suçluluğunu açıklarken bu suçluluğa neden olan durumları en geniş manada çevresel, bireysel, kentleşme ve göç olarak gösterebiliriz.

3.1.1. Bireysel nedenler

20. yy.'dan itibaren çocuklar ile ilgili birçok çalışma yapılması ile birlikte zekâ testleri de yapılmaya başlanmış ve bu sonuçlar doğrultusunda düşük zekâsı olan çocukların suç işlemesi ile doğru orantı olduğu gözlemlenmiştir. Birçok psikoloğun buradan hareketle suçu zekâ geriliğine bağlı olarak açıklamaya çalıştığı görülmüştür (Atar, 1993: 8).

Bireysel yaklaşımlar kişiyi davranışa sevk eden güdüleyicileri açıklamakta ve bireylerin kendileri için önemli olan kişiler ve yakın çevresi ile yaşantısının sonucunda oluşan nedenlerden dolayı suça sürüklenmesi olarak açıklanabilir (Kaner 1992: 477). Burada dikkat çekilen durum, bireyin sergilediği davranışın içgüdüsel olarak ortaya çıkmasıdır. Bu içgüdüyü etkileyen faktör olan çevresel nedenler ayrıca incelenecektir.

Bireysel nedenler suçun işlenmesine yol açan unsurlar için önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Birçok araştırma, bireyin suçu işlemede biyolojik ve organik doğrudan veya dolaylı yoldan etkili olduğunu göstermektedir (Temel ve Aksoy, 2005: 36). Bununla birlikte çocuğun psikolojik bozuklukları, zekâsal problemleri de suça yönelmesinde etki unsuru oluşturmaktadır. Çocukta oluşan benlik duygusu da çocuğun suç işlemede neden olan bireysel etmenler içerisinde gösterilebilir. Bu konuda yapılan çalışmalar suç işlememiş olan çocukların benlik tasarım düzeylerinin, suça karışmış çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Uluğtekin, 1991: 67).

Çocuk suçluluğunun nedenlerini zekâ geriliğine bağlayan sadece psikologlar değildir. Çocuk suçluluğunu açıklarken bireysel faktörleri kullanan bazı kriminologlar da zekâ geriliği ve psikolojik bozuklukların önemli yer teşkil ettiğini savunmaktadırlar. Bu gerekçeyi benimseyen bilim insanları, düşük zekâ düzeyini suçun en önemli sebebi olarak açıklamakta ve bu özelliğe sahip çocukların potansiyel bir suçlu olduklarını kabul edilmektedir (Siegel ve Senna, 1981: 79; Flowers 1990'dan aktaran Sevük, 1998: 43).

Zekâ geriliği dışında çocuk suçluluğunun bireysel nedenleri olarak gösterilen bir başka çalışma ise; fizikî açıdan sorunlu bir çocukluk dönemi geçirmek, kendi emsallerine göre fizikî olgunluğa çok daha çabuk ulaşmış ancak duygusal olgunluğa ulaşmamış olmak, kişiliğin tam oturmaması, kolay tahrik edilebilme, sinir sisteminin zayıflığı gibi durumlar gösterilmektedir. Bununla beraber her ne kadar başkalarını model alma eğiliminin yüksek olması, kolay etki altında kalabilme ve başkalarına karşı güven duymama gösterilmiş olsa da bu durumlar çevresel etmenler olarak değerlendirilebilir (Soyaslan, 1998: 80). Çocuğun suça sürüklenmesi birçok etki sonucu ortaya çıkmaktadır. Genel olarak bireysel etkileri ele aldığımızda çocuğun biyolojik özellikleri, psikolojik özellikleri, fiziksel özellikleri, zekâ durumu önde gelen unsurları oluşturmaktadır (Ereş, 2009: 90).

3.1.2. Çevresel nedenler

Çocuk suçluluğuna yol açan en büyük etkinin çevresel nedenler olduğu bilinmektedir. Çevresel nedenlerin çocuk suçluluğunu açıklamak için kullandığımız bireysel nedenlerden çok daha fazla rol oynadığı bilinmektedir. Ayrıca ortaya çıkan birçok bireysel nedenin de aslında çevresel nedenlerden ötürü oluştuğu bilim insanları tarafından kabul gören bir olgudur (Konaç, 1974: 547). Bu açıdan değerlendirildiğinde çocuk suçluluğunun açıklanması bu suçun ortaya çıktığı sosyal çevrenin incelenmesi sonucunda ortaya konulabilir (Joseph, 1995: 9).

Suçta sürüklenmede etkili olan sosyal çevrenin içinde en önemli ve belirleyici olgunun aile olduğu ve ailenin suça yönelmede önemli bir etken olduğu birçok çalışma sonucunda ortaya koyulmuştur. Aileyi “bireyin en yakın olduğu ve toplumsallaşma süreci içinde birey üzerinde en etkili olan toplumsal gurup” olarak tanımlayabiliriz (Cücenoglu: 1993: 27). Çocuğu etkileyen ilk ve en yakın çevresi ailesidir. Fiziksel psikolojik gereksinimlerin yanında, aile ortamı çocuk için vazgeçilmez olan güvenlik ve sevgi gereksinimleri karşılması beklenir, aksi takdirde çocuğun suça sürüklenmesinin kaçınılmaz olacağı bir gerçektir (Işıқтаç, 1999: 47).

Bireyin dünyaya gelişinden itibaren karşılaştığı ilk toplumsallaşma kurumu olarak aile karşımıza çıkmaktadır. Aile içerisindeki ilişkiler toplumsallaşmanın ilk adımıdır ve burada yaşanan kötü toplumsallaşma süreci çocuğun suça sürüklenmesinde büyük rol oynamaktadır (Polat, 2004: 196). Aile içerisindeki bireylerin iyi olmaması ve bireylerin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları çocuğun gelişimini etkileyerek çocuğun suça sürüklenmesine neden olmaktadır (Akyüz, 2000:133.)

Suçluluk kavramı ilk olarak çocukluk dönemlerinde ortaya çıkmakta, gelişmekte ve bu durum yaşam boyu devam etmektedir. Bundan dolayı suçluluğun nedenlerinin de ilk sosyalleşme deneyimini yaşadığı ailede aranması önemli bir gerekliliktir (Neumeyer, 1961: 186). Aile çocuğun uyumsuzluklarını belirleyen en önemli etken olarak bilinmektedir. Aile yapısından ailenin ekonomik durumuna kadar aileyle ilgili birçok faktör bu araştırmalarda irdelenmiştir (İçli, 2007: 305)

Çocuğun içinde büyüdüğü aile yapısının geniş olması (çocuk sayısının fazla olması ve büyük anne ve babanın da ailede yaşaması gibi) çocuğun suça sürüklenmesinde etkisi olduğu ifade edilebilir. Dar gelirli ailelerin çocuk sayısının fazla olması ekonomik durumun kötü olmasına ve buna bağlı olarak da daha fazla gelir elde edebilmek için çocuğun çalıştırılması eğitimin önüne geçmekte ve meydana genel bu durumun uzun vadede çocuğu suça sürüklenmesine yol açtığı bir gerçektir (Gökalp, 2011: 127). Ayrıca geniş ailenin çocuğun suça yönlenmesindeki en temel sakıncalarından bir diğeri ise aile içinde anne babadan başka (dayı, dede, yetişkin abi vb.) yetişkinlerin de bulunması çocuğun suç ve suç olamayan davranışlarda düşüncesini netleştirmesine engel olmakta ve çocuğun suça sürüklenmesine yol açmaktadır (Işıқтаç, 1999: 36).

Çocuk büyüdükçe aile dışı faktörler çocuğun üzerindeki etkisini arttırmaktadır. Çocuğun aile içerisinde kazandığı tutum ve davranışlar topluma karışması ile değişiklik gösterebilir. Bunun ilk örnekleri okul çağında karşımıza çıkmaktadır. Okul, çocuğun topluma karışmasındaki ilk deneyim yeridir. Ayrıca okul, yetişkinlerin ve toplumun çocuk üzerinde doğrudan etkisinin görüldüğü bir yerdir (Uluğtekin, 1991: 45). Okul, çocuğun sosyalleşmesi için en önemli kurumun başında gelmektedir. Okulun amacı çocuğa belirli müfredata göre bilgi vermenin dışında, çocuğu içerisinde yaşadığı topluma hazırlamakla birlikte gelecekteki topluma da hazırlamaktır (Polat 2004: 206).

Çocuk suçluluğuna neden olan çevresel faktörleri konu alan çalışmalara bakıldığında, okulların çocuk suçluluğundaki etkisinin en az aile kadar önemli bir faktör olduğu görülmektedir (Cernkovich ve Giordano, 1992'den aktaran Seydlitz ve Jenkins, 1998: 75). Günümüzde medyanın da çocuğun suça sürüklenmesinde etkisinin büyük olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Çocukluk döneminin başlarından itibaren çocuklar televizyon dizi ve film karakterlerini kendilerine rol model olarak seçmekte ve bunu günlük yaşantılarına yansıtılmaktadırlar. Çocuklar televizyonda birçok şiddet içerikli program, cinsel içerikli görüntü ve ideolojik yayına maruz kalmakta ve bunları içinde buldukları yaş itibariyle sorgulamadan kabul etmektedirler (Turam, 1996: 397). Bu durum ise çocuğun suça sürüklenmesinde bir etki oluşturmaktadır.

3.1.3. Kentleşme ve göç

Göç en yalın haliyle; “ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma” olarak ifade edilmektedir¹³. Göçün birçok sosyolojik neden ve sonuçları olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak çocuk suçluluğunun unsuru olarak incelediğimiz göç, daha çok ekonomik nedenler ile meydana gelen ve bunun sonucunda ortaya çıkan çarpık kentleşme içerisindeki sosyal etkileşimdir.

Daha önce çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan çevresel etmenlerin başında okul ve akran grubu olduğunu belirtmiştik. Çocuğun muhatap olduğu bu grup, göç ve kentleşme sonucunda yoksulluğun fazla ve buna bağlı olarak eğitimin eksik olduğu göç etmiş toplumsal kitlenin kentlerde oluşturduğu topluluklardan oluşmaktadır. Bu durum ise çocuğun suça sürüklenmesinde açık bir rol oynamaktadır. Çocuğun suça sürüklenmesindeki en önemli nedenin toplumdaki düzensizliklerin sonucu olduğu bilinmektedir (Çoğan, 2006: 43). Yapılan araştırmalar çocuğun suç eylemini işlerken tek başına olmaktan çok küçük gruplar halinde olduğu bilinmektedir (Polat, 2004: 201). Bu grupların da göç sonucu ortaya çıkan, kentleşme içerisinde yaşayan, yoksul ve eğitimden uzak kalmış ailelerin çocuklarından oluştuğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Türkiye de suça sürüklenen çocukların suçu işleyiş şekilleri incelendiğinde çocukların suçu 3-4 kişilik gruplar halinde suç işledikleri görülmektedir. Diğer ülkelerdeki gibi çocuk suçluluğu açısından çeteleşme ve uzmanlaşmanın Türkiye’de olmadığı görülmektedir (Zulliger, 1996: 86). Çocuk, belirli bir yaşı geçtikten sonra aile ve çocuk arasındaki sosyal bağların zayıflaması sonucunda ailenin denetiminden çıkmakta ve akran grubunun denetimine girmektedir. Akran grubunun denetiminde olan bir çocuğun ise suç işleme ihtimali artmaktadır (Savcı, 2004: 97).

13

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5729454b501b49.51182266 (Erişim Tarihi: 19.04.2016)

Kırdan kente hızlı göçler ve buna bağlı olarak ailenin ekonomik durumunun kötü olması, eğitim sisteminin bozukluğuna bağlı olarak aile ve çocuğun okul hayatına ilişkin beklentilerinin olmaması, hızlı nüfus artışı ve çocuk iş gücünün ucuz olması gibi nedenlerle bazı çocuklar erken sayılabilecek yaşlarda iş yaşamına atılabilmektedirler. Bütün bu durumlar çocuğun suça sürüklenmesindeki göç ve kentleşmenin oluşturduğu temel nedenler olarak gösterilmektedir (Akyüz, 2000: 515).

4. İşgücü Piyasalarında Çocuk

18 yaşını doldurmamış her birey çocuk olarak kabul edilmekte ve her ne nedenle olursa olsun 18 yaşını doldurmadan çalışma hayatına girmek zorunda kalan bütün bireyler çocuk işçi olarak nitelendirilmektedir (Gökalp, 2011: 127). Çalışarak para kazanmak ailesine ekonomik destek olmak birçok çocuğun tek seçeneğidir. Ancak bu zorunluluk erken yaşta çalışma hayatına atılan çocukların birçok istismar ve mağduriyet ile karşılaşmalarına yol açmaktadır. Günümüzde birçok çocuğun çalıştığını veya çalıştırıldığını bilmekteyiz. Ancak çoğu çocuğun kaçak yollardan ve kayıt dışı olarak çalıştırıldığı göz önüne alındığında, çalışan çocukların dünya üzerindeki sayının bilinmesi imkânsız olmaktadır. Çocukların gelişimlerini engelleyen, psikolojik ve fiziksel sağlıklarını bozan bir biçimde çalıştırılmaları sorunu, ekonomik olarak geri kalmış, kalkınamamış ülkelerde yaygın bir biçimde görülen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Zeytinoğlu, 2001: 2).

Çocukların farklı şekillerde çalıştırılmalarının yeni bir durum olmadığı bilinmektedir. Çocuk emeği ve çocukların çalıştırılması tarih boyunca karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel çalışma hayatında (emek-yoğun) tarımla uğraşan kesimlerde çocuk işçiliğinde bahsetmek mümkündür. Çocukların daha sonraki dönemlerde ev hizmetlerinde çalıştırılmaları, çeşitli hizmet ve imalat işlerinde kullanılmaları çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır (Zeytinoğlu, 2001: 10).

4.1. Çocuk İşçi ve İş Gücü Kavramı

“Çocuk işçi” kavramı farklı sosyal yapılarda değişik anlamlandırılmıştır. Genel olarak, hayatını kazanmak veya aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla kendi iradesi dışında

çalışma hayatında yer alan 18 yaşın altındaki bireylerin “çocuk işçi” ya da “çalışan çocuk” olarak ifade edilmesi yönündedir. 18 yaşın altındaki tüm bireyler dünyanın her yerinde çocuk olarak adlandırılmaktadır (Fidan 2004: 30) Çocukların çalışma hayatına girerek iş gücü piyasasına katılmaları onların eğitim sürecinden uzaklaşmalarına ve gelişimlerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı çocukların çalışması uygun kabul edilmemektedir. Bunun sebebi ise ahlaki olarak kabul edilemez olması, iktisadî olarak da hem etkin olmaması hem de ve uzun vadede zararlı olmasıdır (Hildman vd., 1999: 26).

Çocukların çalışması veya çalıştırılması uluslararası alanda iki farklı terimle ifade edilmektedir. Bunların birisi “Çocuk İşçiliği” (Child Labour) kavramıdır ve bu terim çalışan çocuğun ihmal ve istismara uğraması anlamını taşımaktadır. Bunun yanında kullanılan “Çocuk Çalışması” (Child Work) terimi ise çocuğun herhangi bir istismara uğramadan çalışması anlamını taşımaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi çocukların çalışması kalkınmamış ve kalkınmakta olan ülkelerde yaygın olmakla birlikte her ekonomik sistemde karşımıza çıkmakta ve kabul edilmektedir. Burada sorun teşkil eden asıl durum, çocuk işçiliği kavramında da belirtildiği gibi çocuğun istismara ve sömürüye maruz bırakılmasıdır (Zeytinoğlu, 2001: 50).

Çocuk ve gençler yasa koyucu tarafından belirli bir yaşa kadar koruma altına alınmaktadır. Bununla birlikte çalışma süreleri bakımından da koruma altına almıştır. İş Kanunu’nda tarım ürünlerini toplama, paketlenme ve satış işleri gibi “hafif işlerde” temel eğitimini tamamlamış olanlardan okula devam etmeyen “çocuk işçilerin” çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten fazla olamayacağı belirtilmektedir. Bunlardan sadece 15 yaşını tamamlamış, 18 yaşından küçük genç işçiler için bu sürenin günde sekiz haftada kırk saate kadar arttırılabileceği belirtilmiştir. Kanunda, okula devam edenlerin çalışma süreleri ise, eğitim saatleri dışında en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabileceği şeklinde belirtilmiştir.¹⁴ Kanunun bu maddesinde de açıkça görülmektedir ki, çocuklar hiçbir şekilde fazla çalıştırmaya maruz kalamazlar. Azami çalışma süreleri kanunun açıkça belirtilmiştir. (İK madde 71)

---

¹⁴ İş Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf> (Son Erişim: 20.03.2016)

4.2. Çocuk İşçiliğine Neden Olan Faktörler

Çocukların işgücü olarak kullanılması, dünyada çalışma hayatının başlangıcı ile birlikte ortaya çıkmıştır. Tarihin her döneminde çocuklar işgücü piyasasında yer almışlardır. Çalışma hayatı endüstri devrimi ile birlikte daha farklı bir şekilde karşımıza çıkmakla birlikte, özellikle bu süreçte çocuk işgücünün yer altı ve yer üstünde, ağır işlerde ve kötü koşullarda, uzun çalışma saatleri ve düşük ücretlerle çalıştırıldıkları bilinmektedir (Kılıç, 2001: 52).

Çocuk işçiliğinin temel nedenleri yoksulluk, göç, geleneksel bakış açısı, eğitim olanaklarının yetersizliği, işsizlik, işverenlerin çocuk işgücüne talebi olarak sıralanabilir. Bunun yanında mevzuatın yetersizliği ve etkin uygulanamayışı da çocuk işçiliğinin önünü açan diğer etkenlerdir. Yukarıda sıralanan nedenler dikkate alındığında, bu nedenlerin her birinin bir diğerini etkileyen durumlardan oluştuğu gözden kaçmamaktadır. Böylece bir kısır döngü ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda çocuk işçiliğinin temel nedenlerini ve birbirleriyle ilişkilerini dikkate alarak, bunları bir bütün içerisinde değerlendirmek gereklidir (Karabulut, 1996: 29).

4.2.1. Yoksulluk

Çocuk işçiliğinin gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi ise, yine yoksulluk ile bağlantılı olan, ailenin gelirinin çocuğun eğitim giderlerini karşılayamayacak seviyede olmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda eğitim devlet tarafından parasız olarak verilse bile, aileler çocuğun temel eğitim ihtiyaçları olan kitap, üniforma, ulaşım gibi giderlerini dahi karşılayamadıkları için düşük gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları eğitim sisteminin dışında kalmaktadır. Bu ise çocukların kendilerinin doğrudan çalışma yaşamının içinde bulmalarına neden olmaktadır (Kılıç, 2001: 53).

Çocuk işçiliği olgusu daha çok düşük ve düzensiz gelirin başlattığı ve sosyal ve kültürel faktörlerin etkilediği bir sorun olarak sosyal hayatta karşımıza çıkmaktadır. Çocuk işçiliğini ortaya çıkaran iki türlü temel olgu vardır. Bunlardan birincisi çocuğun içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal düzeyin düşük olması, diğeri ise işgücü piyasasının arzu ettiği ucuz işgücünün çocuklarla temin edilmesidir. Dolayısıyla çocuk işçiliğinin ortaya

çıkışını, temelde ekonomik ve sosyo-kültürel gerçeklerin dayatmasının bir sonucu olduğunu görmekteyiz. Bu durum genel olarak az gelişmiş ülke ve bölgelerde karşımıza çıkmaktadır (Fidan, 2004: 34).

4.2.2. İşsizlik

İşsizlik çocukların işgücü piyasasında yer almasına neden olan bir başka ekonomik neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içerisinde düzenli gelir olsa bile bu gelirin yeterli seviyede olmaması sebebiyle bütün aile bireyleri ekonomik olarak gelir getirici faaliyette bulunmak zorunda kalmaktadırlar. Mısır, Filipinler ve Kolombiya'da yapılan araştırmalarda, çalışan çocukların ailelerinde bir ya da daha fazla işsiz fert bulunduğunu ve çocuklarında çalışma yaşamında bu nedenlerle yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Tunçcan, 2000:245).

Çocuk işçiliğinin olduğu birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede, işsizliğin yüksek seviyelerde olması gözlemlenmektedir. Bu durum başta bir tezat olarak algılanabilir. Ancak çocuk işçiliğine özel bir talep olması, bu durumun doğmasına neden olmaktadır. Ayrıca çocuğun savunmasız ve kolay sömürülebilir olması işveren için işçi maliyetlerini azaltmakta, bu durumda işsizliğin yüksek olduğu yerlerde çocuk işçiliğinin de yüksek çıkmasına neden olmaktadır.

Bazı işler, çocuklarda var olan işgücünün işi yapmaya daha uygun olmasından dolayı çocukların bu işlerde çalıştırılmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte bu işlerin çoğunun vasıfsız iş olması, sökme takma gibi monoton işlerden meydana gelmesi yetişkinlerin de bu işleri yapmaktan kaçınmasına neden olmakta, dolayısıyla bu işler çocuk işçilere kalmaktadır. Bu durumda çocukların çalışma yaşamına girmesine neden olmaktadır. Çocuklar fiziksel yapıları itibariyle bazı işlerde yetişkin işgücüne alternatif olarak görülmektedir (Fidan, 2004: 33). Bu durumda işsizliğin yüksek olduğu gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocuk işçiliğinin yüksek çıkmasının bir diğer sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.3. Eğitim ile ilgili nedenler

Çocukların okula gitme ve okur-yazar olmaları ile çocuk işçiliğinin ters orantılı olduğu bir gerçektir. Çocuk işçiliğinin fazla ya da az olmasının ülke genelinde değil, bölgesel olarak da değerlendirilmesi gereklidir. Gelişmekte olan ülkelerin bazı bölgelerinde çocukların okula gönderilmeme nedeni okul masrafları değil, yeterli okul bulunmamasıdır. Bazı gelişmekte olan toplumlarda okul bulunmamaktadır. Bazılarında ise yoksullara hizmet veren okulların eğitim kalitesi o kadar düşüktür ki, masrafa ve çabaya değmeyeceği düşünüldüğü için çocuklar okula gönderilmemektedir (Warshaw, 2001: 44). Ülkemize bakıldığında kırsal bölgelerde hala taşımalı eğitimin yapılıyor olması, bazı bölgelerde bütün sınıfların tek bir sınıf da eğitim alıyor olması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Eğitim sistemindeki bozukluk ve aksaklıklar da çocuğun eğitimden uzaklaşmasına ve bunun yerine çalışma hayatına girmesine neden olmaktadır. Verilen eğitimin işlevsel bilgi ve beceriler kazandırmaktan uzak olması, gelecekte istihdam vaat edici olmaması gibi nedenler de çocuğun eğitim yerine çalışmayı tercih etmesine neden olmaktadır (Kumaş, 1993: 8).

4.2.4. Göç ve buna bağlı nedenler

Hızlı nüfus artışına bağlı olarak, köylerden kente yoğun göçler yaşanmaktadır. Ekonomik yetersizlik gibi nedenlerle aile kentte barınabilmek için zorunlu eğitimini tamamlayan veya tamamlamayan her çocuğunu para kazanmaya zorlamaktadır. Yapılan araştırmalarda kentlerdeki çok çocuklu ailelerin, genellikle göç sonucu kentlere yerleşen aile bireylerinden olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise; çocukların birer gelir kaynağı ve işgücü potansiyeli olarak görülmesidir. Sadece çalışan çocuklarının gelirlerini toplayan ve bunlarla ailenin geçimini sağlayan aile bireylerinin olduğu da gözlenmektedir (Avşar ve Öğütoğulları, 2012: 15). Sanayileşme sürecini tamamlayamamış, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde ekonomik faaliyetler için göç önemli bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak hızlı ve çarpık kentleşme yetişkin işsizliğini artırmakta ve bu durumda çocukların işgücü piyasalarına itilmesine neden olmaktadır. Göçün meydana getirdiği çarpık kentleşme bireylerin düzenli gelirden

mahrum olmalarına da yol açmakta ve bu durumda çocukların iş gücü piyasalarına girmelerini kaçınılmaz kılmaktadır (Serter, 1994: 87)

Kırsal alanlardan kentlere göç eden ailelerin eğitim düzeylerine bakıldığında genellikle yeterli eğitim sahibi olmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte bu aileler içerisinde bulunan bireyler vasıfsız işgücü olarak geçimlerini kazanmak zorundadırlar. Bu nedenle elde ettikleri gelir aile bireyelerine yetecek seviyede değildir. Bu durumun doğal tepkisi olarak çocuklar aile bireyelerine katkıda bulunmak için ya zorla çalıştırılmaktadır ya da kendilerini buna mecbur hissetmektedirler (Akyüz, 2010: 329).

4.2.5. Çocuk emeğine talep

Çocukların çalıştırılması ve çocuk emeği konusu çok eski tarihlere dayanmakla birlikte sanayi 19.yy da sanayi devrimi ile birlikte asıl olarak yaygınlaşmıştır ve kronik bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Çocuk işçiliğine neden olan önemli faktörlerin başında çocuk emeğine olan talep gelmektedir. Bunun en önemli sebebi ise çocuk emeğinin daha ucuz olması ile birlikte çocuk işçinin yetişkin işçiden daha sorunsuz ve kolay yönetilebilir olmasıdır.

Çocuk ile yetişkin işçi arasında oluşan işçi ücretleri düşük bir kâr marjı ile çalışan, yoksul, küçük taşeronlar da bile bir fark ifade etmektedir. Küçük yaştaki çocukların sahip oldukları bazı beceriler çocuk işgücüne talebi arttıran temel nedenlerin başında gelmektedir. Özellikle ev ve atölye tipi üretim tarzında yapılan işin yapısı gereği çocukların tercih edilmesi kaçınılmazdır. Ev ve atölye tarzı üretim faaliyetler genelde gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Dolayısıyla, çocuk işgücü kullanımı, yasalar ile tamamen yasaklanmış olsa bile çocukların çalışmalarını engellemek, ailelerin kültürel ve sosyal özelliklerinden dolayı ve ülkelerin içerisinde bulunduğu ekonomik yapılardan dolayı pek mümkün olamamaktadır (Çolak, 1998: 60).

Çocuk işgücü kullanımının talep yönlü nedenlerinden bir diğeri ise, ailelerin çocuklarını kendi şirketlerinde veya işletmelerinde ucuz işgücü olarak çalıştırmalarıdır. Aileler çocuklarını gelecekteki mesleklerine yönelik olarak beceri sahibi olmalarını arzu etmektedirler. Bu durumda da çocuğun genellikle ailenin geçimini sağladığı iş kolundaki

mesleği öğrenmesi arzulanır. Bunun en kolay yolunun da çocukların aile işletmelerinde çalışmaları ile olacağı düşünülür. Bu nedenle erken yaşta çocuklar çalışma hayatında yer almış olurlar (Kılıç, 2001: 53).

5. Çıraklık Eğitimi Kavram

Çıraklık sistemi ilk olarak geleneksel toplumlarda çocukların usta-çırak ilişkisi içinde çalışmaya başlamaları ile ortaya çıkmıştır. Geleneksel emek ilişkileri içinde zanaat edinmeye dönük olarak lonca sistemi içinde yer alan çıraklar bir meslek grubu içine girerek meslek sahibi olabiliyorlardı. Bu anlam da çıraklık kurumu, her topluma özgü ve bu çerçevede içinde anlamı olan bir kurum niteliği olarak karışımıza çıkmaktadır (Lordoğlu ve Erder, 1993: 76). Çıraklık eğitimi çalışma ilişkileri içerisinde incelendiğinde sanayi devrimi öncesi ve sonrası olmak üzere iki kısma ayrılarak incelenebilir.

Sanayi Devrimi öncesinde çıraklık eğitimi geleneksel zanaat üretim sistemi içinde, kuralları çok katı olarak belirlenmiş, sistem aracılığı ile kalifiye eleman yetiştirilmek amacıyla bir meslek grubuna katılmayla varlığını sürdürmekteydi. Her meslek grubunun kendine ait yetiştirme kursları bulunmaktaydı. Bu durum meslek gruplarının kendi meslekleri için gerekli becerisi olan kişileri bularak yetiştirilmesini sağlarken, aynı zamanda mesleklerini icra edecek kişi sayısını denetim altında tutmak amacıyla da kullanılmaktaydı. Böylece çıraklığa giriş önemli ölçüde denetim altında tutulmaktaydı (Savcı, 2004: 48). Bu sistem Osmanlı döneminde Türk çalışma hayatında lonca ve ahilik sistemi olarak kendini göstermiştir. Her iş kolunda usta çırak ilişkisi içerisinde kalifiye eleman yetiştirilmiş olup üretimin devamlılığı sağlandığı görülmektedir.

Sanayi Devriminden sonraki dönemde çıraklık kurumu ise Sanayi Devrimi öncesinde kullanıldığı fonksiyondan uzaklaşmıştır. Sanayileşen toplumun ihtiyaçlarının değişmesi ile birlikte bazı ülkelerde tamamen ortadan kalkarak yerini başka kurumlara terk etmiştir. Bazı ülkelerde ise nitelik değiştirerek sanayi için gerekli emeğin yetiştirildiği eğitim kurumları haline dönüşmüştür (Elbaum, 1989: 338).

Sanayi Devriminden önce çalışma hayatında çalışanlar ve işçi sınıfı olarak bir ayırım yapılmamaktaydı. Ancak meydana gelen gelişmeler ile ortaya çıkan seri üretim şekli, loncalar dışında da işçi çalıştırılmasına neden olmuştur. Bu nedenle çalışanlar ve

işverenler ayrı birer grup olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum aynı zamanda kapitalist sistemin doğuşuna da neden olmuştur. Sermaye sahibi üretime sadece para ile katılırken, çalışan ise emeği ile katılmaktadır. Bu yeni sistemde usta, zamanla ücretli işçi konumuna gelmiştir. Ortaya çıkan bu gelişmelerden dolayı da geleneksel çıraklık eğitimi de etkisini kaybetmiştir (Alkan, 1988: 35).

5.1 Çıraklık Eğitimi ve Çocuk Emeği

Eğitim anlayışının ekonomik düzey ile ilişkisini göz ardı etmek imkânsızdır. Ekonomisi iyi olan ailelerin eğitime daha çok önem verdiği ve eğitime yatırım yaptığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında eğitimin iki özelliği vardır. Birisi yatırım, diğeri de tüketim özelliğidir. Ekonomik yatırım yapılmadan önce dikkat edilen konu yapılan yatırım kârlı olması yanında yapılan yatırıma en kısa sürede dönüş olmasıdır. Eğitim ise dönüşü en uzun olan yatırımdır. Bu nedenle ekonomisi belirli bir seviyenin altındaki bireyler eğitime yatırım yapmaktan kaçınırlar. Eğitimin tüketim özelliği ise eğitim süresince yapılan masraflardır. Bunlar bize eğitimin pahalı ve masraflı bir ekonomik faaliyet olduğunu gösterir. Durum böyle olduğundan küçük yaştaki çocukların çalıma hayatına katılmaları kaçınılmaz olur (Abay, 2002: 110).

Her ne kadar çocuk işçiliğinin önüne geçilmek istense de bunun imkânsız olduğu küreselleşen ekonomik dünyada açık ve net bir şekilde görülmektedir. Bunun yerine bu çocukların sömürülmesinin ve sosyal hayattan dışlanmasının önüne geçmeye çalışmak çok daha reel bir çalışmadır. Küçük yaşta iş hayatına atılmış çocukların korunması, eğitilmesi, iyi birer insan ve meslek sahibi olmaları sosyal devlet anlayışını benimsemiş her devletin en temel görevleri arasında yer almaktadır.

Günümüz ekonomik dünyasında ülkelerin gelişmişlik düzeyini ölçerken en önemli ölçüt nitelikli insan gücüdür. Bu nitelikli insan gücünü ortaya çıkarmak için bilimsel esaslara dayalı bir mesleki eğitim sistemi gereklidir (Abay, 2002: 107).

Çıraklık eğitimi mesleki eğitiminin ilk aşaması olarak görülmektedir. Bu aşama içinde işçiye mesleki ve teknik eğitim verilir. Burada amaçlanan genel hedef, çalışmaya başlayan nüfusu kalifiye insan gücü haline getirerek, ülke kalkınmasının ve ekonomik

gücünü daha etkin hale getirmektir. Çıraklığın tanımı ilköğretim okulunu bitirmiş olanlar, bir mesleğe hazırlık amacı ile çıraklık dönemine kadar işyerlerinde aday çırak olarak eğitilebilenler olarak kanunda yerini almıştır. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanununda (MEK) çırak olarak eğitilmenin şartları ise 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olmak, en az ilköğretim okulu mezunu olmak, bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olmak olarak belirtilmiştir (madde 10).

Çıraklık eğitimi ise ilkokuldan sonra 12-13 yaşlarında olanların aday çırak olmaları ile başlayan, amacı kalfa ve usta düzeyinde vasıflı eleman yetiştirmek olan ve usta öğreticilik eğitimine kadar süren, okul ile işyerinin işbirliği ile yürütülen eğitim sistemidir.¹⁵ Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi çıraklık eğitimi sistemi, işgücü piyasasına katılmaya eğilimli olan çocuk ve gençleri işverenlerin de desteği ile piyasanın aradığı nitelikte kalifiye eleman yetiştirmektedir. Ancak bu sistem uygulanırken çocuk emeğinin sömürülmemesi kanunlar ve yönetmenlikler tarafından kontrol altına alınmaktadır.

Çocukların eğitim yaşında gerekli eğitimi almaları aynı zaman da küçük yaşta bir meslek öğrenmeye başlamaları için çıraklık eğitimi faaliyetleri bütün dünya ülkelerinde hayata geçirilmiş ve uygulanmaktadır. Bu sayede çocukların ezilmesi ve sömürülmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Çıraklık eğitim sistemi her ne kadar iyi niyetli bir sistem olarak görülse de eğitim dışında kalan çalışma kısmı, mevcut piyasa şartlarında işçilerin çalıştırılma durumu göz önüne alındığında işverenler tarafından art niyetli olarak kullanılabilir (Lordoğlu ve Erder, 1993: 79). Bundan dolayı çıraklık eğitimi faaliyetlerindeki çalışma ve eğitim faaliyetleri kanunda belirtilmiş olup, Bakanlıkça gerekli denetlemeler yeterince yapılamamaktadır.

5.2. Çocukların Çıraklık Sözleşmesine Göre Çalıştırılması

Bir işyerinde çalışan herkes işçi olarak kabul edilse de hukuki olarak her çalışan işçi kabul edilmemektedir. Burada ayrı tutulan kesimlerden biri de çıraklık eğitimi kapsamında iş yerinde çalışanlardır. Bunun sebebi de işçiler esas itibariyle bir ücret geliri elde etmek için çalışırken; çıraklar bir meslek veya sanatı öğrenmek için çalışıyor olmalarından kaynaklanmaktadır (Demir, 2012: 548). Çırakların işçi sayılmadığı 4857 Sayılı İş

¹⁵ <http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi4/abay.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

Kanunu'nun 4. maddesinde yer alan “belirtilen işlerde ve iş ilişkilerinde bu Kanun hükümleri uygulanmayan” durumlar da çıraklık eğitimi kapsamında çalışanlar da belirtilmiştir (4857 Sayılı İş Kanunu, m.4).

MEK'na göre bir iş sözleşmesine dayanarak değil, çıraklık sözleşmesine dayanarak çalışmaktadırlar. Çıraklar, çıraklık sözleşmesinde belirtilen esaslara göre, bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştirmek üzere işe alınırlar.¹⁶

İş sözleşmesinin esaslı unsurları “bir iş görme” karşılığı “bir ücret ödeme” olduğu halde, çıraklık sözleşmesinde ise esaslı unsurlar, ”bir meslek öğrenmeye” karşılık “bir mesleği öğretme” olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. İş sözleşmesinin genellikle yazılı şekilde yapılması zorunluğu olmadığı halde, çıraklık sözleşmesinin işveren ile çırak olacak kişinin velisi veya vasisi veya reşit ise çırak arasında yazılı şekilde yapılması şarttır. Bu şart ispat şartı değil geçerlilik şartıdır (Uşan, 1994: 35).

Çıraklık eğitimini içerisinde bulunan çalışanların hakları Türk Borçlar Kanunu madde 393'te belirtildiği üzere “Genel hizmet sözleşmesine ilişkin hükümler, kıyas yoluyla çıraklık sözleşmesine de uygulanır; özel kanun hükümleri saklıdır” hükmüyle koruma altına alınmıştır (TBK, m.393).

Çıraklık eğitimi kapsamında bulunanlara analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları uygulanmaz; sadece “iş kazası ve meslek hastalığı sigortası” ile “hastalık sigortası” hükümleri uygulanır. Bunların sigorta primleri, yaşlarına uygun asgari ücretin %50'si üzerinden Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanır (Demir, 2012: 575). Bu maddelerden de anlaşılacağı gibi çıraklık eğitimi kapsamında olan bireyler (çocuk ve gençler) işçi olarak kabul edilmemektedir. Diğer konularda 4857 sayılı İş Kanununa tabi olmamaktadırlar.

---

¹⁶ 3308 Sayılı Çıraklık Eğitimi Kanununun 19.06.1989 tarih ve 19139 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5.3. Cezaevinde Çalışma

Cezaevlerinde hükümlü çalıştırma uygulaması gerek hükümlü gerekse de cezaevleri için çok önemlidir. Bu durum hükümlülerin ıslahı, rehabilite edilmesi ve ekonomik özgürlük sağlamaları açısından da önemlidir. Cezaevi açısından bakıldığında ise hükümlülerin disipline edilmeleri, çalışan personel ile diyaloglarının artması ve ekonomik getirisi olması açısından önemlidir.

Cezaevinde çalışma hükümlü emeği kavramını ortaya çıkarmaktadır. Ortaya çıkan hükümlü emeğinin kullanılması uluslararası kurum ve otoritelerin onayladığı düzenlemeler çerçevesinde kullanılmalıdır. Hükümlü çalışması genel olarak uluslararası yazında “Prison labour” veya “Convict labour” olarak karşımıza çıkmaktadır.

ILO'nun 29 sayılı Zorla veya Zorunlu Çalışma Sözleşmesine¹⁷ bakıldığında cezaevlerinde çalıştırılmanın standartları hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bu sözleşmede geçen zorla çalıştırma angarya anlamını taşımaktadır. Her ne kadar cezaevinde çalışma zorunlu çalışmanın bir örneği olsa da ILO, hükümlü çalıştırılmasının kurumsallaşmış olması nedeniyle bu durumu istisnai tutmaktadır (Savcı, 2004: 34).

21. yüzyılda halen zorla çalıştırmanın örneklerini görmek mümkündür. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi herkesin çalışma ve özgürce iş seçme hakkından bahsetmektedir. Ancak günümüz ekonomik şartları göz önüne alındığında bunun çok da mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Modern köle tanımı da bu durumunla beraber değerlendirildiğinde; insanların iş güvencesi olmadan insanlık dışı koşullarda zorla veya kapitalist sistemde kendi beşeri ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kendi isteği ile çalışması veya çalıştırılması olarak nitelendirilebilir¹⁸. İnsan hakları boyutu ile ele alındığında hükümlü çalıştırma birçok ülke tarafından makul kabul edilmiş olursa bile bir zorunlu çalıştırma olması noktasında da çelişkili bir konu olarak ele alınabilir. Hükümlü çalıştırmanın makul ve kabul edilebilir tek tarafı çalıştırmanın bir ıslah ve rehabilite yöntemi olarak kabul ediliyor olmasından kaynaklanmaktadır.

¹⁷ .06.06.1930 tarihinde ILO tarafından kabul edilmiş olup ülkemizde 27 ocak 1998 tarihindeki resmi gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁸ <http://www.dw.de/modern-kölelik-sınır-tanımiyor/a-17172678> (Erişim Tarihi: 10.03.2016)

Gerek uluslararası sözleşmelere gerekse de bağlayıcılığı olan ilke kararlarına bakıldığında cezaevinde çalışmanın bir istisna olarak kabul edildiği görülmektedir. Kaldı ki bazı ülkelerde suçun karşılığında kişiye ağır işlerde çalışma cezası verilmekte ve bu durum dahi uluslararası belgelerle onaylanmaktadır (Colye vd. 2003: 86). Temel anlayışın cezaevinde hükümlülerin yeniden eğitilmeleri, sosyalleştirilmeleri ve rehabilitasyonları olmaları sebebiyle zorla çalıştırılmanın uygun olarak görülmesinden dolayı olduğu bilinmektedir (Savcı, 2004: 36).

5.4. Hükümlü Çalıştırmanın Amacı

Çalışmak her toplumda erdemli bir iş olarak kabul edilmekte, hatta çalışmanın birçok toplumda da kutsandığını görülmektedir. Bununla birlikte çalışmamak toplum tarafından dışlanmaya neden olmaktadır (Weber, 1999: 88). Toplumda genellikle suç işleyen kimselerin çalışma alışkanlığı kazanamamış bireyler olduklarına inanmaktadır. Bu anlayış içerisinde suçlu kişilerin suçtan arındırılması için çalıştırılması ve çalışma alışkanlığı kazandırılması gerektiği anlayışı hâkimdir. Bu anlayış içerisinde cezaevlerinde suçluların kapatılmasının tamamlayıcı unsuru olarak çalıştırma anlayışı ortaya çıkmıştır (Matthews, 1999: 43).

İşlenen suçun karşılığında bireyi toplumdan ayırmak kapatmak amacıyla cezaevlerinin ortaya çıktığını daha önceki bölümlerde de ifade etmiştir. Hükümlünün çalıştırılmasının nedeni ise cezaevinin işlevselliğini arttırmak olarak da görülebilir. Kapalı bir mekânda kalmak hükümlü için sıkıntılı bir ortam meydana getirmekte ve yapılacak hiçbir işin olmaması bireyi huzursuz hale getirmektedir. Cezaevinde çalıştırma bireyi eğitmenin yanında disiplinin sağlanmasında da önemli rol oynamaktadır (Simon, 1999: 183).

Cezaevinde hükümlü çalıştırmanın hükümlüyü rehabilite ve disipline etmesi dışında amaçları da mevcuttur. Hükümlülerin vasıflarının geliştirilmesi ve bireyin kendinde yoksun olan kişisel çalışma disiplininin ortaya çıkartılması diğer bir amaç olarak görülebilir. Kişinin öz disipline kavuşması ve vasıflarını geliştirmesi, toplum içerisinde daha kolay kabul edilebilmesine yardımcı olmaktadır. Cezaevinde çalışmanın bir diğer hedefi ise kâr oranı her ne kadar düşük olsa da hükümlünün kendisine yetmesini sağlayacak ve ekonomik bir katkı yaratacak etkinliğin gerçekleştirilmesidir (Savcı, 2004:

58). Cezaevinde hükümlü emeği ile ortaya çıkan üretim sadece hükümlüye ekonomik katkı sağlamanın dışında ülke gelirine de katkı da bulunmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizdeki hükümlülerin çalışmaları sonucu ortaya çıkan ekonomik gelir, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bünyesinde İş Yurtları Daire Başkanlığı kurulmuş¹⁹.

---

¹⁹ <http://www.iydb.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.05.2016)

İkinci Bölüm

Cezaevi ve Cezaevi Yönetimi

1. Ceza ve Cezaevi Tarihçesi

1.1. Ceza

Cezaevi tarihçesinden bahsetmeden önce cezanın toplumdaki yerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Ceza ve cezalandırıcı sistemler her toplumun kültürel, tarihi ve sosyolojik yapısına göre değişiklik gösterebilir. Bu sistemler her ne kadar farklılık gösterse de ortak amaç toplumsal bozulma ve çözülmenin önüne geçmektir (Savcı, 2004: 8). Cezanın amacı genellikle geçmişte işlenmiş bir suç sonucu otoritenin yaptırımını ortaya çıkarmaktır ve bunda da amaç, daha önce işlenen fiilin yaptırımını olmakla birlikte geleceğe yönelik faydadır (Dönmezer ve Erman, 1983: 593).

Cezalandırmanın amacı toplumsal adaleti tesis etmektir. Bu amacı açıklayan dört ana kuramsal yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlar; cezalandırıcı (punitive), ödetici (retributive), önleyici (deterrent) ve rehabilitasyon (ıslah) yaklaşımıdır. Cezalandırıcı adalet sisteminde; işlenen suçun mutlaka cezalandırılmasının gerektiğini savunur ve bu durumun da suçlunun başka kötülükler işlemesinde caydırıcı olacağını, dolayısıyla da toplumsal huzurun tesis edilebileceğini savunulmaktadır (Marshall, 1999: 735).

Ödetici yaklaşım; insanın içgüdüsel olarak içinde bulunduğu intikam mantığı sonucu ortaya çıkmıştır. Burada temel felsefe zarara uğrayan bireyin uğradığı zararın karşılığı olarak suçluya bedel ödetilmesidir (Bassiouni, 1974: 528). Ödetici yaklaşım kefareti ödetmek olarak da adlandırılmaktadır. Temel amaç zarar gören kişinin (kurbanın) çektiği acıyı makul ölçülerde suçluya (faile) çektirerek cezanın infazının sağlanmasıdır. Cezaevinde hükümlü çalıştırma ilk dönemler dikkate alındığında bu yaklaşım, (insan haklarına aykırı işlerde zorla ve zor koşullarda çalıştırılmak) suçu işleyen kişinin cezasının kefareti olarak alınabilir (Foucault, 2003: 174).

Suçun önlenmesi yaklaşımının önemi, verilen cezanın bireyleri tekrar suç işlemelerini önleyici ve vazgeçirici olduğu sürece önem kazanmaktadır. Bu anlayış içerisinde bireyler

cezaların getirdiği yaptırımlardan kaçınmak isteyecekleri ve rasyonel davranarak tekrar suç işlemeyecekleri kabulüne dayanmaktadır (Savcı 2004: 7). Beccaria, caydırma kavramını ortaya atan ilk kişi olmuş ve cezaların suçu önlemediğinin anlaşılması halinde yürürlükten kaldırılması gerektiği savunmuştur (Beccaria, 1950: 178).

Rehabilitasyon²⁰ veya ıslah, suçlunun ceza sistemi içerisinde tekrar suç işlemeyecek hale gelmesi için yapılan çalışmalar olarak cezanın modern amaçları içinde yer almaktadır. Modern cezaevlerine bakıldığında da bu anlayışı görülebilmektedir. Modern cezaevleri, suçlu bireylerin suçtan arındırılarak ıslah edilmesi amacıyla kurulmuştur (Foucault, 2003: 183). Bunun en önemli örneklerinden biri ülkemizdeki cezaevlerinde de uygulanan meslek edindirme ve genel eğitim öğretim faaliyetleridir. Bu sayede hükümlünün tahliye olduktan sonra tekrar suça karışma eğiliminden uzaklaşması amaçlanmaktadır.

1.2. Cezaevi

İlk cezaevi 17. yy. başlarında Kuzey Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Spierenburg cezaevlerinin amacını tanımlamak için başvurulacak anahtar kelimenin aylaklık olduğunu ifade etmiş ve buradaki aylaklık kelimesinin altında yatan iki anlam üzerinde durmuştur. İlk anlam olarak sokakta aylak aylak gezerek dilencilik veya hırsızlık yapmak suretiyle geçimini sağlayan kişiler tanımlamış; ikinci anlam olarak ise otoriteye itaatsizlik yaparak kendi istedikleri gibi hayat yaşamak isteyen kişileri kastetmiştir. Cezaevlerinin kurulmasındaki temel amaç, günlük görevlerinin ve toplumsal beklentileri yerine getirmeyen bu kişilere karşı aktif bir politika oluşturmaktır (Spierenburg, 1991: 13).

Modern cezaevinin ilk örnekleri, binlerce insanın (yoksul, muhtaç, serseri, akıl sağlığından yoksun) içerisinde buldukların toplumdaki soyutlamak amacıyla özel olarak yapılmış mekânların oluşturulması ile ortaya çıkmıştır. Yapılan bu mekânlar, çeşitli şekillerde adlandırılmış olsalar da (ıslahevi, çalışma evi, kimsesizler evi vb.) temelinde tecrit ve kapatma amacı gütmekte ve günümüz cezaevlerinin temelini

---

²⁰ Rehabilitasyon, daha çok tıp biliminde kullanılmakta ve batılı ülkelerde hükümlü olan birçok şahsın uyuşturucu, alkol vb. madde bağımlılığı olan ve aynı zamanda şiddet gibi davranış bozukluğu olan bireyler için tercih edilen bir kelime olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde bu gibi durumların batı ülkelerine göre daha az olması nedeniyle rehabilitasyondan çok ıslaha yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışma içerisinde rehabilitasyon kelimesi ıslah ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

oluşturmaktadır (Matthews, 1999: 129). Cezaevleri aslında, ilk olarak kapatma fiilini yerine getirmek için kurulmuştur. Gerçekleştirilmek istenilen dönemin siyasi suçlularını mahkeme karşısına çıkmadan önce bir yerde tutulmasını sağlayarak, toplumdan uzaklaştırmak ve cezanın infazı gerçekleştirilene kadar kişilerin kapalı bir ortamda tutulmasını sağlamaktır. Düşünür ve siyasilerin kapatılarak bekletildikleri yerler zamanla dilenci, serseri, borçlu, katil vb. kişilerin tutuldukları cezalarını çektikleri yerlere dönüştürülmüştür (Levitt, 1998: 1174)

Zamanla cezaevine dönüşen bir diğer mekân ise çalışma evleridir. Bu mekânlar çalışma etiğine dayandırılarak başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesindeki aylak insanların çalıştırılması amacı ile ortaya çıkmış ve insanlar bu mekânlarda tutularak çalıştırılmıştır. Belirli bir süre sonra bu mekânlarda kabahat veya suç işlemiş kişiler tutulmaya başlamış ve 19. yüzyıla kadarda buralar polis kontrolü altında tutulmuştur (Savcı, 2004: 21).

Çalışma evleri ile suçlu ve yoksul kişilerin hep beraber tutulduğu büyük mekânlar cezaevi olarak ortaya çıkan ilk yerlerdir. Sanayileşme ile ortaya çıkan toplumsal hareketlilik sonucu kırdan kente göç eden yoksul kesim ve suça karışmış kişiler toplum tarafından tecrit edilmiştir. Bu durum sağlıksız koşullarda hep bir arada yaşayan binlerce insan için korkunç bir ortam oluşmuştur. İlk olarak ortaya çıkan suçlu kişileri bir yere toplama anlayışı ve cezanın infazı içerisinde devletin bireyleri ıslah edici herhangi bir programa tabi tutmadığı görülmüştür. 1779 yılında İngiliz Parlamentosunda Cezaevi Yasasının John Howard tarafından geçirilmesi ile cezaevleri için ilk reform çalışmaları hayata geçmiştir). Islaha yönelik cezaevlerinin kurulması ise The State of The Prisons Raporunun ABD’de hazırlanmasıyla ve 1791 yılında Cezaevi Yasasının kabul edilmesi ile oraya çıkmıştır. Islaha yönelik ilk cezaevi 1821 yılında hayata faaliyete geçmiştir (Savcı, 2004: 11). Günümüzdeki modern cezaevlerinin temelini de böylece atılmış olduğu kabul edilebilir.

Cezaevlerinin ortaya çıkmasının nedenleri arasında Orta Çağ Avrupa’sında yaşanan yoğun veba salgınlarından korunmak için yapılan çalışmalar da gösterilebilir. Ortaçağ Avrupa’sında herhangi bir kentte veba salgını görüldüğünde uygulanacak katı kurallar bulunmakta ve bu kurallara uymamak ağır yaptırımlar ile sonuçlanmaktaydı. Salgının

ortaya çıktığı söz konusu şehirde giriş ve çıkışlar kapatılır, halka belirli günlerde evden çıkma yasağı verilir ve uymayanlar ölümle cezalandırıldı. Evden çıkma yasağı yaygın olduğu için evde depolanan erzaklar ile insanlar ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlardı. Halkın ekmek ve şarap ihtiyacı cadde ve evler arasında yapılan yollardan erzak sağlayıcıların gönderdikleri ekmek ve şarap ile sağlanır; bu sayede de bireylerin birbiri ile temas etmesinin önüne geçilmiş olunurdu. Kurallara uyulup uyulmadığı görevliler tarafından sürekli kontrol edilir, uymayanlar cezalandırıldı. Bu durum halkın bütün hareketlerinin kontrol altına alınmasına ve disiplinli bir rejimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Başta vebalı kentler için uygulanan bu izolasyon zamanla suçluları göz altında tutmak ve toplumdan uzaklaştırmak için kullanılan günümüz Ceza İnfaz Kurumlarının ortaya çıkmasındaki zihniyetin temelini ortaya koymaktadır (Lyon, 1997:43).

1.3. Modern Cezalandırma Sistemleri

Suç ve suçun sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal refleks (ceza) insanların bir arada yaşamaya başlamasından itibaren farklı anlayışlarla da olsa ortaya çıkan bir olgudur. Tarih kitaplarında veya kutsal kitaplarda birçok ilkel ceza şeklinin olduğu görülmektedir. Bunlar; idam, işkence, tecrit vb.dir. Bu cezaların genel özelliği, hiçbirinin her ne nedenle olursa olsun suça karışmış kişiyi topluma kazandırma gibi bir amaçlarının olmamasıdır. Ceza sisteminin daha medeni, daha yapıcı ve daha yararlı bir olgu olarak görülmesi bilimin gelişmesi ile birlikte aydınlanma çağında ortaya çıkmıştır. Aydınlanmanın sonucu olarak yeryüzündeki toplumlar modern çağa geçiş yapmışlar ve bu durum her türlü toplumsal refleksi (cezayı) etkilemiştir. Bunlardan birisi de modern cezalandırma sistemleridir. Modern süreçte cezalandırma, daha insancıl bir durum almış ve insan merkezli bir kamusal faaliyet haline gelmiştir (Karakehya, 2008: 96).

Ceza sistemi içerisinde en önemli yere sahip olan cezaevi anlayışı da modern ceza anlayışı ile birlikte değişiklik göstermiştir. Modern cezaevi anlayışının ilk olarak nasıl geliştiği noktasında çeşitli fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bunun nedeni ise açılan cezaevlerinin ne amaçla açıldığının tam olarak bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Ancak genel olarak ilk modern cezaevinin Amsterdam'da ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Adak, 2006: 11).

Modern cezalandırma anlayışının en önemli unsuru bireye verilen cezanın bireye ıstırap ve acı verecek bir yaptırım olmasından ziyade bireyi ıslah edici anlayış içerisinde olmasıdır. Bunun sebebi ise toplumun yararidir. Zira bu anlayışla kişinin topluma tekrar kazandırılması hedeflenmektedir. Modern ceza anlayışına göre bireye yapılan işkence ve eziyet topluma herhangi bir katkı sağlamayacak ve bireyin tekrar suç işlemesine engel olmayacaktır. Modern ceza anlayışı ile suçun infazı, diğer bireylere ibret olması amacı ile kalabalıklar önünde mahkûma eziyet çektirmek yerine hürriyeti bağlayıcı cezalara dönüşmeye başlamıştır (Toroslu, 2005: 358).

Günümüzde ceza uygulamalarının geçmişe göre çok daha iyi bir noktada olduğu görülmektedir. Ancak yine de istenilen seviyede olmadığı düşünülmektedir. Modern ceza anlayışının en önemli unsuru olan ıslah kavramının içinin yeterince doldurulmadığı görülmektedir. Ülkemizde de görüldüğü üzere çoğu hükümlü cezaevlerinde çeşitli meslek edindirme kurslarına gitmekte ve kısıtlı sportif faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu durumun boş vakti değerlendirmekten ibaret olduğunu düşündüğümüzde ıslah için yapılan faaliyetlerin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Bireyi suça sürükleyen faktörün bireysel eğilimler ve iradenin dışında toplumsal ve sosyal çevreninde önemli olduğu düşünüldüğünde, birçok suçlunun aynı ortamda kapalı bir şekilde tutulmalarının hükümlünün ıslahına ne derecede faydalı olabileceği ayrıca tartışılan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır (Bozkurt, 2007: 14).

Suçluları cezalandırmanın yanında toplumu suçlu bireylerden korumak ve kişiyi terbiye etmek için kapalı mekânda tutulması gerektiği düşüncesinin ortaya çıkışı ile birlikte cezaevlerinin sayısında önemli bir artış olmuştur. Bu süreçle beraber devlet mevcut teknolojik imkânlar dâhilinde cezaevleri inşa etmiş ve burada bulunan hükümlülerin üzerindeki gözetim mekanizmasını arttırmıştır. Bunun amacı ise hükümlü ve tutuklu bireyler hakkında bilgi sahibi olarak bireyin itaate mecbur bırakılmasıyla ıslah etmektir (Bauman, 1996: 46).

Modern ceza anlayışının cezalandırmanın belirli bir kapalı alanda gerçekleştirilmesini ve gözetimin üst düzeyde tutulmasını hedeflemesi sonucunda “Panopticon” cezaevi projesi ortaya çıkmıştır. Bentham tarafından ortaya koyulmuş olan bu proje, mahkûmları gözetleyerek bilgilenmeyi ve bu doğrultuda da ıslahı amaçlamıştır. 19. yy. sonlarından

itibaren inşa edilen cezaevlerinin mimarilerinin hemen hemen hepsinde bu anlayışı görmek mümkündür (Foucault, 2006: 86)

Gözetimin yoğun olduğu düşünce temeline dayalı olarak inşa edilen cezaevleri ve bu amaçla yüksek teknoloji ile donatılmış cezaevi görevlileri (İnfaz ve Koruma Memuru) ile birlikte mahkûmlar sürekli gözetim altında tutulmuş ve ıslah edilmeye çalışılmıştır. Ancak belirli bir zaman sonunda bu anlayışın mahkûmların üzerinde etkisinin kalıcı olmadığı anlaşılmıştır. İnfaz süresi boyunca mahkûmların disiplinden ve mevcut gözetim mekanizmasından dolayı kural ve emirlere uydukları görülmüştür. İnfazın sona ermesiyle birlikte bireylerin gözetim ve denetim mekanizması olmayan özgür ortamda aynı şekilde kurallara uymadıkları anlaşılmıştır

(Karakehya, 2008: 103). Cezaevinde bulunan tutuklu ya da hükümlü bireylerin birçoğunun birden çok cezaevine girdiği ve birden çok dosyası olduğu göz önüne alındığında, bu durumun hükümlüleri uzun vadede ıslah etmediği sadece geçici bir süre bireylerin kontrol altında tutulmasını sağladığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda cezaevi ve ceza sistemleri değerlendirildiğinde her ne nedenle olursa olsun suça karışmış bireyi topluma yeniden kazandırmak ve suçtan arındırmak için yapılması gereken en önemli çalışma her bir şahıs için ayrı bir program çıkartılıp uygulamasının yapılmasıdır. Aksi takdirde binlerce insanı bir ortama toplamak bu bireyleri geçici bir süre için toplumdan uzak tutmanın ötesine geçemeyecektir.

1.4. Cezaevi Sistemleri

Günümüz cezaevi sistemi, şu anki halini alana kadar birçok değişiklik yaşamıştır. Modern cezaevi sistemi ilk olarak 19. yy başlarında hükümlü ve tutukluların toplu halde barındırıldığı ve barınılan yerlerdeki taş ocakları ve diğer ağır işlerde hükümlülerin çalıştırılması ile başlamıştır. Daha sonraki dönemlerde toplu olarak barınma ve yaşama yerini hücre tipi sisteme bırakmıştır (Karakehya, 2008: 98).

Modern cezaevi anlayışı Avrupa dışında ilk olarak Amerika’da olmuştur ve Amerika’da hayata geçirilen sistem “Pennsylvania Sistemi” olarak tanımlanmıştır. Pennsylvania Sistemi ile birlikte mahkûmların toplu olarak barınması ortadan kalkmıştır. Bu sistemin ana düşüncesi mahkûmları birbirinden ayırmak olmuştur. Bu amaç doğrultusunda yapılan cezaevlerinde tek kişilik oda sistemi bulunmaktadır. Bu sistemde hükümlüler tek başlarına yaşarlar ve bireysel olarak yapılabilecek faaliyetlerde bulunurlar (Coyle, 2002: 26). Ancak burada hükümlülerin yoğun bir şekilde toplumsal izolasyona maruz kalmaları, ruhsal ve psikolojik anlamda çökmelerine neden olduğu için hükümlülerin ortak alanlarda birlikte de faaliyet yapabilmesi sağlanmıştır (Türker, 2001: 162).

Amerika’dan sonra Avrupa coğrafyasında da ortaya çıkan ilk modern cezaevi anlayışının Amsterdam sistemi olduğu bilinmektedir. Bu sistemdeki cezaevlerinin doğuşu 1588 yılında bir hırsıza verilen cezanın idam yerine devlet tarafından eğitilip ıslah edilmesi ve topluma tekrar kazandırılması kararı vermesine dayanmaktadır (Demirtaş, 2005: 15). Amsterdam tipi cezaevlerinde ağır çalışma ve din eğitimi ile disiplin sağlanmaya çalışılmaktadır. Disiplini sağlayan bu uygulama aynı zamanda mahkûmların iyileştirilmesi ve sosyal hayata alıştırılmasını hedeflenmektedir. Böylece bireyin yeniden topluma yararlı haline geleceği ve suçtan arındırılacağı düşünülmüştür. Aynı zamanda cezaevindeki mahkûmlar gruplar halinde gece gündüz birlikte bulunduruluyorlardı. Bu cezaevinde suç çeşidi veya suç süresi gibi herhangi bir ayırım yapılmamaktadır. Tüm bunlar dikkate alındığında Türkiye’deki cezaevi anlayışının Amsterdam sisteminden hareketle ortaya çıktığını söylemek pek de yanlış olmayacaktır (Adak, 2006: 6)

Pennsylvania sisteminin istenilen başarıya ulaşmaması bir diğer cezaevi sistemi olan “Auburn Sistemini” ortaya çıkartmıştır. Bu sistemde hükümlüler birlikte hareket etmektedirler. Bu çerçevede hükümlüler koğuş dışındaki yapacakları çalışma ve faaliyetleri bir arada yapacaklardır (Tappan, 1960: 682). Bu iki sistem arasında Auburn Sistemi hükümlülerin birbiriyle etkileşim içerisinde olmasından dolayı daha çok tercih edilmiştir.

Cezaevi sistemleri üzerine birçok çalışma yapılmış ve bu iki sistem dışında farklı bir sistem daha ortaya konulmuştur. Aşamalı Serbestlik olarak adlandırılan bu sistemde, hükümlünün iyi hali ve çalışmasına bakılarak zaman içerisinde hücrede tutulma yerine

açık cezaevi olarak adlandırılan daha az güvenlik tedbirinin olduğu yere geçirilmesini öngörülmüştür (Dönmezer ve Erman, 1983: 658). Bu üç temel cezaevi sistemi de günümüzde uygulanmaktadır. Yapılan birçok cezaevi buradaki sistem doğrultusunda inşa edilmekte olup hangi suçlunun hangi cezaevine gitmesi gerektiği kanun koyucunun inisiyatifinde belirlenmiştir.

1.4.1. Cezaevlerinin sınıflandırılması

Cezaevi yapıları ve sınıflandırılmaları ülkeden ülkeye göre değişiklik göstermektedir. Bunun en önemli sebebi toplumsal ve kültürel farklılıkların olmasından kaynaklanmaktadır. Hükümlülerin gözetim altında tutulma derecelerine göre yüksek güvenli, orta güvenli ve az güvenli olmak üzere üç farklı cezaevi grubu mevcuttur. Bununla birlikte yapılan bir başka sınıflandırmada ise hükümlülerin yaşlarına göre yetişkin ve çocuk olarak ayrıldığı iki farklı cezaevi grubu bulunmaktadır (Savcı, 2004: 16). Her ne kadar ülkemizde mevcut olmasa da diğer bir grupta da cezaevleri işletmecisine göre özel ve devlet olarak da ayrılmaktadır (Colye vd. 2003: 13).²¹

Cezaevleri “tutukevleri” ve “hükümevleri” olarak da farklı sınıflara ayrılmaktadır. Burada yapılan ayrımın temelini henüz suçu sabit görülmemiş ve mahkemesi devam eden bireyler ile mahkemesi sona ermiş suçu kesinleşmiş bireylerin farklı yerlerde tutulmasının gerekliliği oluşturmaktadır. Cezaevi sınıflandırmaları son zamanlarda suç işleyen bireylerin artış göstermesi ve cezaevlerinin yeterli kapasitesi bulunmamasından hareketle ortaya çıkan evde infaz ve denetimli serbestlik tedbirleri olarak da çeşitlilik göstermektedir. Bu sayede hükümlülerin belirli bir yerde toplanmasının getirdiği barınma, yeme, içme ısınma gibi maliyetlerden tasarruf edilmektedir (Sokullu-Akıncı, 2001: 48).

1.4.2. Türkiye’de cezaevlerinin sınıflandırılması ve çeşitleri

---

²¹ Özel cezaevi uygulaması Amerika’da ortaya çıkmış ve günümüzde yaygın olarak uygulanmaya devam etmektedir. Eyaletlerde bulunan özel cezaevlerinin elde ettikleri gelirlerle birçok sosyal sorumluluk projesi ortaya koyulmakta, ayrıca bu özel cezaevlerinin eyaletlerde yapılan vali seçimlerinde adayları destekleyici bağışlar yaptıkları gözlemlenmektedir. Örneğin özel cezaevlerinin yoğun olarak görüldüğü eyaletlerden biri olan Oklahoma’da 2004-2012 yılları arasında valilik yapmış olan Brad Henry (Kasım 2015) ile yapılan söyleşide seçim dönemlerinde özel cezaevleri yöneticilerinin yarışa giren adayları destekledikleri ve daha sonra ise seçilen adaylardan çeşitli hukuki yardımlar talep ettikleri anlaşılmaktadır.

Her ülkede cezaevi sistemi ve anlayışı farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde ise yürürlükte olan İnfaz Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük²² çerçevesinde hangi hükümlünün veya tutuklunun hangi cezaevinde tutulacağı belirlenmiştir. Aynı zamanda cezaevlerinin hangi sistem ve sınıf içerisinde olduğu bu kanun ve tüzüklerle belirlenmiştir.

Ülkemizde de “ceza infaz kurumu” kavramı son dönemlerde kullanılmaktadır. Daha önce bu kavram yerine birçok sözcük kullanılmıştır. Bunlardan bazıları; zindan, kodes, hapisane, delik, mahpushanedir. Ceza ve infaz kurumları anlam bakımından tüm bunları kapsamaktadır. Her ne kadar halk arasında ceza infaz kurumu sözcüğü yaygın olarak kullanılmasa da kanunda ve diğer her türlü resmi yazışmalarda kullanılmaktadır. Ceza infaz kurumları kendi içerisinde kapalı, açık, kadın, çocuk, gençlik, hükümevi, tutukevi ve çocuk Eğitimevi olarak sınıflandırılmaktadır (Demirbaş, 2015: 388).

Hürriyeti bağlayıcı ceza, suçu işleyen birey için en son çare olarak hükmedilen ceza olarak ortaya çıkmaktadır. Bu cezanın hükmü ile birlikte kişinin hangi ceza infaz kurumuna gönderileceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni ise hürriyeti bağlayıcı cezalarda infazın gerçekleştiği infaz kurumları, tutuklu ve hükümlülerin yaşına, cinsiyetine, işlediği suçun niteliğine, verilen cezanın süresine ve hükümlünün firar etme ihtimalinin olup olmadığına göre değişiklik göstermektedir. Bu durum infaz kurumlarının çeşitliliğini ortaya koymaktadır (Demirbaş, 2015: 401). Genel olarak iki tür cezaevi olup, bunlar açık ve kapalı cezaevi olarak nitelendirilmektedir. Diğer yaş cinsiyet vb. durumlara göre de bu cezaevleri kendi içinde ayrılmaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanunu'nun 2. bölümünde ceza ve infaz kurumlarının türleri açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu Kanuna göre ülkemizde kapalı ve açık olmak üzere iki tip cezaevi bulunmakta ve bu cezaevleri hükümlünün hüküm giydiği suçun türüne göre farklılık göstermektedir. Kapalı ceza infaz kurumu kanunun 8.maddesinde; *“iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları kapalı tutulan, ancak*

---

²² 06.04.2006 tarihli ve 26131 sayılı resmi gazete de yayımlanan tüzük.

mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu, yeterli düzeyde güvenlik sağlanmış ve hükümlünün gereksinimine göre bireysel, grup hâlinde veya toplu olarak iyileştirme yöntemlerinin uygulanabileceği tesisler” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca kapalı ceza infaz kurumlarının kendi içerisinde yüksek güvenlikli olan ve olmayan şeklindeki ayrımı Kanunun 9. maddesinde belirtilmiştir.²³

Ülkemizde bulunan bir diğer cezaevi türü ise açık cezaevleridir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanunu'nun 14. maddesinde bu cezaevlerinin *“Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlar”* olarak yapılmıştır.

Bu iki cezaevi tipi dışında Kanunda tanımlaması yapılan bir diğer cezaevi ise çocuk Eğitimevidir. Kanunun 15. maddesinde çocuk Eğitimevleri *“çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların; hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesisler”* olarak tanımlanmıştır. Aslında açık cezaevleri ile hemen hemen aynı olmasına karşın Kanunda ayrıca çocuk Eğitimevi'nin tanımına yer verilmiş olması bu kuruma verilen önemin ayrı bir göstergesidir. Kanunda da görüldüğü üzere ülkemizde açık ve kapalı cezaevi olmak suretiyle 2 tip cezaevi bulunmaktadır²⁴.

Ceza ve tevkif evleri genel müdürlüğünün vermiş olduğu bilgilere göre ülkemizde 18/02/2016 tarihi itibarıyla 290 kapalı, 60 açık, 5 kadın, 1 kadın açık, 3 çocuk kapalı cezaevi ile 2 adet çocuk Eğitimevi olmak üzere toplam 362 ceza infaz kurumu bulunmakta olup, bu kurumların kapasitesi 180.256 kişiliktir.²⁵ Her yıl bu cezaevlerine yenileri eklenerek kapasite yurt genelinde artırılmaktadır.

---

²³29.12.2004 tarih ve 25685 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe giren 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun.

²⁴ Çocuk Eğitimevi açık cezaevi statüsünde kabul edildiği için açık cezaevi kapsamında değerlendirilmektedir.

²⁵ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Erişim tarihi: 20.05.2016)

1.5. Ceza İnfaz Kurumlarının Unsurları

Hükümlü, tutuklu ve hükmen tutukluların²⁶ barındırıldıkları ve genel adı ceza infaz kurumları olan bu yerlerin Kanunda belirtildiği gibi amaçlarını yerine getirmeleri için belli başlı unsurları barındırmaları gereklidir. Bu unsurlar; fiziki unsur, personel unsuru, hükümlü ve tutuklu unsuru ve infaz hizmetleri unsuru olarak sıralanabilmektedir (Sağlam, 2003: 46).

Fiziki unsur; yeterli dış ve iç güvenliğin sağlandığı, sürekli yaşam için en temel insani gereksinimlerin karşılanabileceği amacına uygun yapı ve donanımına sahip olan kapalı ve açık alanlardır. Personel unsuru; infaz kurumunu yönetebilecek ve mahkûmlara gerekli temel ihtiyaçlarını sağlamakta yardımcı olacak yetki ve sorumlulukları kurallarla belirlenen profesyonel donanımına sahip olan personeldir. Hükümlü ve tutuklu unsuru; hak ve yükümlülükleri kanunlar çerçevesince belirlenmiş, tam zamanlı olarak denetim ve kontrol altında tutulan kurallar çerçevesinde sevk ve idareleri infaz personeline bırakılmış hükümlü ve tutuklulardır. Son olarak infaz hizmetleri unsuru ise; infaz kurumunda barınan tutuklu ve hükümlülerin ulusal ve uluslararası kurallara ve mevzuatlara uygun olarak barınma, sağlık, spor, eğitim ve ıslah ortamının sağlanmasına yönelik faaliyetlerdir (Demirbaş, 2015: 390).

1.5.1. Kapalı cezaevleri

Ülkemizde mevcut kapalı ceza infaz kurumları da kendi içerisinde mahkûm tipi, yapısı ve işlenen suç türün göre sınıflandırılmaktadır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanunu'nun 9. maddesinde yüksek güvenlik kapalı ceza infaz kurumu tanımlanmıştır. Bu tanımlama kapalı ceza infaz kurumu tanımı ile hemen hemen aynıdır. Ancak buradaki tek ve en önemli fark “*sıkı güvenlik rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. Bu kurumlarda bireysel veya grup hâlinde iyileştirme yöntemleri uygulanır*” ibaresidir. Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında mahkûmların odalarda nasıl kalacakları açıkça belirtilmiştir. Bir veya üç kişilik odaların dışında mahkûmun cezaevinde barınma ihtimali bulunmamaktadır.

---

²⁶ Mahkûm olmakla beraber cezaları henüz kesinleşmemiş, Yargıtay tarafından onaylanmamış olanlar için kullanılan isimdir.

Bunun sebebi ise, aynı maddenin devamında yer alan “*Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar ile süresine bakılmaksızın, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu örgütün faaliyeti çerçevesinde*” suçlarından hüküm giymiş, tehlike oranı yüksek bireylerin cezalarının infazının bu tip cezaevinde gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Kadın kapalı cezaevleri ise aynı CGTİK 8. ve 9. maddeleri uyarınca kurulmuş olan hükümlü ve tutuklu bireylerin kadın olmasından dolayı kurum çalışanlarının da kadınlardan oluştuğu cezaevleridir. Kanunda çocuk ve gençlik cezaevleri ayrı ayrı belirtilmiştir. Ancak uygulamada çocuk ve gençlik cezaevleri aynı çatı altında toplanmıştır. Kanunda ifade edildiği üzere 12-18 yaş arası çocuklar ile 18-21 yaş arasındaki tutuklu çocuklar bu cezaevlerinde tutulmaktadır.

Kapalı cezaevleri il ve ilçelerde bulunurlar. Bu tip cezaevlerinin iç güvenliği Adalet Bakanlığı’na bağlı infaz ve koruma memurları tarafından sağlanırken, dış güvenlikleri ise İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma Genel Komutanlığı tarafından sağlanmaktadır. İç güvenlik; hükümlülerin kendilerine zarar vermeleri, huzuru bozacak herhangi bir durum karşısında gerekli tedbirleri alırken genel düzen ve disiplinin tesis edilmesini sağlamaktadır. Dış güvenlik ise hükümlü ve tutukluların firarına karşı tedbir alırken dışarıdan gelebilecek her türlü saldırıya karşı da önlem almayı sağlamaktadır (Sağlam, 2003: 50). Kapalı cezaevlerinde içte ve dışta farklı kurum personellerinin görev yapmaları bazı durumlar da ikili yönetimden kaynaklanan sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumun giderilmesi için yapılan çalışmalar sonucunda Dış Güvenlik Yasası teklifi oluşturulmuştur. Fakat bu yasa teklifi Meclis Adalet Komisyonunda kabul görmesine rağmen, 2015 yasama yılında oylama tamamlanamadığı için kadük kalmıştır²⁷. Ancak Adalet Bakanlığının bu konudaki çalışmaları halen devam etmektedir.

Kapalı cezaevleri yapıldıkları mimariye ve mevcut kapasitelerine göre “tip” olarak adlandırılmaktadırlar. Yapım aşamasında belirli bir mimari projeye uyarak yapılan ceza infaz kurumları “tip ceza infaz kurumları” olarak adlandırılır.²⁸ Bunun dışında ülkemizde

---

²⁷ <http://www.infazvekoruma.net/mecliste-bekleyen-yasa-tasarisinda-son-durum-ne/491/>
(Erişim tarihi: 10.05.2016)

²⁸ Örneğin; Ankara 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu gibi.

kullanılmakta olan birçok cezaevinin daha önce okul hastane kışla vb. olarak inşa edildiği ve daha sonra da cezaevine dönüştürüldüğü de bilinmektedir. Bu kurumlar “tipi olmayan ceza infaz kurumları” olarak adlandırılmaktadır. (Demirbaş, 2015: 407). Tip cezaevleri her tür cezaevi için geçerli olsa da genel olarak kapalı cezaevleri için kullanılmaktadır. Bunun sebebi ise yüksek güvenliğin gerekli olması, herhangi bir güvenlik riskinin oluşmaması ve hükümlü tutuklular için uygulanan infaz hizmetlerinin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi içindir.

1.5.2. Türkiye’de bulunan kapalı cezaevleri tipleri

Ülkemizde cezaevleri Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yer almaktadır. İnfaz Kanununda her ne kadar cezaevleri tanımlanmış olsa da bu genel tanımların altında birçok tipte cezaevi bulunmaktadır. Bunun sebebi ise kapalı cezaevlerinin yapıldıkları mimariye ve mevcut kapasitelerine göre tip olarak adlandırılmalarından, cezaevi tarihinin çok eski olmasından ve her geçen yıl bir yenisi yapılan cezaevlerinin zamanın koşullarına göre değişmesidir. Hükümlü ve tutuklu bireyleri topluma kazandırma oranının artırılması için yapılan çalışmalar da cezaevi tiplerinin artmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde son zamanlarda yapılan cezaevleri F, L, T tipi cezaevleri ile kadın kapalı çocuk kapalı ve çocuk Eğitimevleri olarak sınıflandırılmaktadır. Bunların dışında E, D, C, M, B tipi cezaevleri de bulunmaktadır. Bu cezaevlerini diğerlerinden ayıran en önemli özellik ise bu cezaevlerinin eski usulden farklı olarak koğuş sistemine göre yapılmış olmaları ve kısıtlı kapasiteye sahip olmalarıdır. A1, A2, A3, K1 ve K2 tipi cezaevleri ise ilçe cezaevleri olarak adlandırılmakta ve yapılış tarihleri 1950’lere dayanmaktadır²⁹.

1.5.2.1. F tipi kapalı ceza infaz kurumları

F tipi kapalı ceza infaz kurumları, ülkemizde güvenliğin en yüksek düzeyde tutulduğu cezaevleri olarak kabul edilmektedir ve Kanunda ise F tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu olarak yer almaktadır. Bu tip cezaevleri 2000 yılından sonra açılmaya başlamıştır ve şuan ki mevcut sayıları da 11’dir. F tipi cezaevlerinde firar olayının

²⁹ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.03.2015)

meydana gelme ihtimali çok düşüktür. Bu cezaevlerinde tek kişilik 59 adet ve 3 kişilik 103 adet oda olmak üzere F tipi cezaevlerinin toplam kapasitesi 368dir. F tipi cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklu sayısı hiçbir şekilde kapasitenin dışına çıkmamakta, kapasite artırımını gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Bu tip cezaevleri de yeni nesil cezaevlerinde olduğu gibi uluslararası standartlarda yapılmaktadır. Kişinin bu tip cezaevinde tutulması için Kanun da belirtilen ağır suçları işlemiş olması gerekmektedir³⁰.

1.5.2.2. L tipi kapalı ceza infaz kurumları

L tipi cezaevleri büyük kentlerde eski cezaevlerinin yerine ve kapasiteleri arttırmak amacı ile inşa edilen uluslararası standartlara uygun yapılan cezaevleridir. Hükümlü ve tutukluların sağlık, eğitim, barınma vb. her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek donanıma sahip fiziki özellikleri bulunmaktadır. Bunun dışında sportif faaliyetlerin de yapılabileceği açık ve kapalı spor salonları bulunmaktadır.

L tipi cezaevlerinde her tutuklu ve hükümlünün kendine ait odası bulunmaktadır ve bu odaların büyüklüğü standart olarak 12.45 metrekaredir. 7 kişinin ayrı ayrı kaldığı odalar bir ortak yaşam alanına açılmaktadır. Hükümlüler bu ortak yaşam alanlarında sabahtan akşama kadar belirli saatler içerisinde vakit geçirmekte, gece ise kapıların kilitlenmesi ile her hükümlü ve tutuklu kendi odasında kalmaktadır. Bu cezaevlerinde 7 kişilik 61, 3 kişilik 4 ve 40 adet tek kişilik oda bulunmaktadır. L tipi cezaevlerinin koğuş sisteminde meydana gelen güvenlik zafiyetini büyük ölçüde azalttığı düşünülmektedir. Ülkemizde hayata dönüş operasyonları olarak bilinen uygulamalar koğuş sistemini kaldırmak için yapılmıştır ve koğuş sistemi içinde kalan mahkûmlar L tipi cezaevlerine sevk edilmiştir (Demirbaş, 2015: 409).

1.5.2.3. T tipi kapalı ceza infaz kurumları

Bu cezaevleri hemen hemen L tipi cezaevleri ile aynı özelliği taşımaktadır ve uluslararası standartlar çerçevesinde inşa edilmektedir. Bu tip cezaevleri L tipi cezaevlerinden sonra inşa edilmeye başlanmış olup, kapasite bakımında daha fazladır. Bu cezaevlerinde yine

---

³⁰ Bkz. 5275 Sayılı İnfaz Kanunu. Madde 9.

L tipinde olduğu gibi hükümlü ve tutuklular sekiz ve üç kişilik bölümler halinde tasarlanan kendilerine ait odalarda kalmaktadır. T tipi cezaevlerinde mahkûmların kaldığı bölümler çift katlı olarak tasarlanmıştır. Üst kısım yatma yerleri, alt kısım ise ortak alan ve bahçeden ibarettir. Adalet Bakanlığı son zamanlarda daha çok T tipi cezaevlerini inşa etmektedir. Bunun sebebi ise bu tip cezaevlerinin kapasite bakımından daha fazla kişi için tasarlanmış olmasıdır (Demirbaş, 2015: 412).

1.5.2.4. A tipi kapalı ceza infaz kurumları

Bu tip cezaevleri 1950 ile 1970 yıllarında taş örme duvarlarla inşa edilmiş ve sayı bakımından düşük kapasiteli az güvenli olan cezaevleridir. Genellikle tutuklu ve kısa süreli hükümlülerin kaldığı cezaevleridir ve ilçelerde bulunurlar. A tipi cezaevleri kendi aralarında A1, A2 ve A3 olarak ayrılır. Bu ayrımın cezaevinin kapasitelerine göre yapılmaktadır ve A1 24 kişilik, A2 40 kişilik ve A3 60 kişiliktir. Günümüzde bu tip cezaevleri eski, düşük kapasiteli ve sağlıksız olduğu için kullanılmamaktadır (Hekimoğlu, 2001: 357).

1.5.2.5. B tipi kapalı ceza infaz kurumları

B tipi cezaevleri tıpkı A tipi cezaevlerinde olduğu gibi taş örme duvarlardan inşa edilmiş olup, yedi adet koğuş, havalandırma bahçesi, banyo, mutfaktan oluşmaktadır. Ayrıca bu cezaevlerinde iki adet disiplin hücresi bulunurken, kadın ve çocuklar içinde ayrı bölümler bulunmaktadır. Bu cezaevlerinin maksimum kapasitesi 64 kişi iken, güvenlik seviyesi de normal düzey olarak kabul edilmektedir³¹.

1.5.2.6. C tipi kapalı ceza infaz kurumları

Yapımında kullanılan malzeme ve kullanım şekli B tipi cezaevleri ile aynı olup aralarındaki tek fark kapasiteleridir. C tipi cezaevlerinin kapasitesi 164 kişi olarak belirlenmiştir.

1.5.2.7. E tipi kapalı ceza infaz kurumları

---

³¹ <http://www.cte.adalet.gov.tr/#> (Erişim tarihi:04.03.2016)

E tipi cezaevleri eski tip ceza evleri içerisinde en modern ve kapsamlı cezaevleridir. Bu cezaevinde hükümlü ve tutukluların bütün ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlar bulunmaktadır. Bunlar; dersane, ibadethane, kütüphane, konferans, spor, sinema, tiyatro salonları, revir ve çamaşırhane gibi her türlü sosyal ve fiziki ihtiyacı sağlayacak gerekli tesislerdir. Bu tip cezaevlerinin kapasitesi genel olarak 300 kişi olarak belirlense de, 600 kişiye kadar çıkabilmektedir (Hekimoğlu, 2001: 357).

1.5.2.8. H tipi kapalı ceza infaz kurumları

Bu tip cezaevleri oda sistemi olarak inşa edilmiştir. Diğer cezaevlerinden ayrılan en önemli özelliği oda tipi olmasından kaynaklanmaktadır. Genellikle 2 kişilik ve 3 kişilik odalar halinde inşa edilen bu cezaevlerinde, aşırı yoğunluk olması durumunda odada kalan kişi sayıları makul ölçülerde arttırılabilmektedir³².

1.5.3. Açık cezaevleri

Açık ceza infaz kurumları, normal yaşama en yakın kurumlar olarak görülmektedir. Bunun nedeni ise açık cezaevlerinde, kapalı cezaevine konulan insanların hüküm sürelerinin sonlarına doğru tekrar sosyal hayata adapte olabilmelerini sağlama amacının güdülmesidir. Hükümlülerin yeniden sosyalleşmeleri amacıyla açık cezaevine konulmaları için, diğer mahkûmlarla bir arada kontrolsüz yaşayabilen, disipline, kurallara uyan veya uymakta zorluk çekmeyen kimseler olması gereklidir (Tosun, 1966: 361).

Adalet Bakanlığı belirli tip ve projelerde açık cezaevleri inşa ettirmektedir. Açık cezaevlerinin kapasiteleri Bakanlık verilerine göre 35 ile 485 arasında değişmektedir. Ancak güvenlik tedbirinin az olması nedeni ile bu cezaevlerinde bulunan hükümlü sayısının belirli dönemlerde aşırı derecede artmaktadır. Açık cezaevleri ıslah ve topluma kazandırmanın son virajı olarak kabul edilmektedir. Bu kurumlar daha çok iş ve meslek edindirme amacı ile faaliyet göstermekte ve buna bağlı olarak buralarda birçok atölye de bulunmaktadır.

---

³² <http://www.cte.adalet.gov.tr/#> (Erişim tarihi:10.04.2016)

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Kanununun 14. maddesi bu cezaevlerinin kuruluş amacını ve kalacak hükümlü profilini açıkça ortaya koymaktadır. Kanunun ilgili maddesi uyarınca; *“Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır.”* Burada dikkat çeken husus, firara karşı herhangi bir önlem alınmamış olmasıdır. Bunun nedeni ise bu tip cezaevinde bulunan hükümlü profilinden kaynaklanmaktadır. Aynı maddenin devamında ilk kez suç işleyen ve iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına çarptırılan hükümlülerin, cezalarını doğrudan açık ceza infaz kurumlarında da yerine getirilebileceği hükmü yer almaktadır.

İlgili maddeye göre açık ceza infaz kurumunda bulunacak hükümlülerin tehlikesiz ve basit suçlardan dolayı cezaevinde oldukları ve bu yüzden de firara yönelik tedbir alınmadığı anlaşılmaktadır. Burada bulunabilecek hükümlüler aynı maddede *“İlk kez suç işleyen ve iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına hükümlü bulunanlar”* olarak belirtilmiştir. Bu açıklamalardan da, açık cezaevinin işlenen suçun cezası çok olmayan ve ilk defa suç işlemiş kişiler için kullanılmakta olduğu ve diğer kapalı cezaevlerine göre daha rahat bir ortam olduğu kanısına varılmaktadır.

Diğer hükümlülerin hangi şartlarda açık cezaevine gidebilecekleri ile ilgili işlemler Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile İlgili Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te belirtilmiştir. Açık cezaevleri hükümlülerin topluma karışmadan önceki kalmış oldukları son cezaavidir. Bu durum göz önüne alındığında bireylere yönelik ıslah ve rehabilite çalışmalarının en yoğun olduğu kurumların başında açık cezaevleri geldiğini belirtmek yerinde bir ifade olacaktır.

1.5.4. Çocuk eğitimevleri

Çocuk Eğitimevlerinin yapısı ile açık cezaevlerinin yapısı genel olarak aynıdır. İnfaz Kanununda da belirtildiği gibi *“Çocuk Eğitimevleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdümlenerek yerine getirildiği tesislerdir. Bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmaz; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve*

sorumluluğunda sağlamaktadır”. (CGTİK m.14) Ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasında çocukların burada kalabilmeleri için hükümlü olmaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu durum çocuk eğitimevlerinin Türkiye de sadece 2 adet olmasından ve yeterli kapasitesinin bulunmamasından kaynaklandığı söylenilebilir.³³

Ülkemizde yargı sistemindeki yoğunluktan dolayı davaların mahkeme süresinin aylarca sürdüğü göz önüne alındığında, ayrıca gerek insan haklarına gerekse de Anayasaya aykırı bir şekilde tutukluluk sürelerinin çok fazla olduğu düşünüldüğünde; bir çocuğun çocuk Eğitimevine gitmeden önce uzun bir süre kapalı cezaevinde kaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun çocuklar için travmatik bir hal alabileceği gözden kaçırılmamalı ve yaşı itibarıyla çocuğun çevresinden, arkadaşlarından çok daha kolay etkileneceği düşünüldüğünde suça sürüklenmiş her çocuğun öncelikle Eğitimevine gönderilmesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi takdirde kapalı cezaevlerindeki mevcut durum ve ortam düşünüldüğünde, çocukların bu ortamdan etkilenmeleri ve suç işlemenin çocuklar tarafında normal olarak algılanması ihtimalide kuvvetlenmektedir.

Çocuk hükümlülere uygulanabilecek disiplin cezaları, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazın Hakkındaki Kanununun 46. ile 49. maddeler arasında belirtilmektedir. Burada dikkat çeken husus 46. maddede çocuğun kapalı infaz kurumuna iade edilmesidir. Kanun da iadeyi gerektirecek haller şu şekilde sıralanmıştır; *“Kurum içinde veya dışında yaralayıcı, öldürücü her türlü âlet, silâh ve patlayıcı madde kullanmak suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak. Bir kimseyi rızası hilafına alıkoymak. Şiddet ve tehdit ile kurum görevlilerinin görevini engellemek. Firara teşebbüs etmek veya firar etmek. Kasten kurumun bina, eklenti ve donanımları ile taşınır ve taşınmaz mallarını yakmak veya yakmaya teşebbüs etmek, ağır hasar vermek. Hükümlü ve tutukluları idareye karşı kışkırtmak, isyan çıkartmak veya isyana teşebbüs etmek. Adam öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek. Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve cinsel tacizde bulunmak veya bunlara teşebbüs ve bu tür davranışlara kışkırtmak. Görevlilere, diğer çocuklara işkence yapmak veya yaptırmak.”* (CGTİK m.49). Hükümlü çocuklar için diğer ceza infaz kurumları göz önüne alındığında Çocuk Eğitimevinden iade edilmek modern ceza anlayışı içerisindeki en önemli unsur olan ıslah kavramı ile bağdaşmamaktadır. Bu

---

³³ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Erişim tarihi: 14.05.2016)

durumun her ne kadar çocuğun diğer çocuklara kötü örnek olmasını engelleme amacı taşımasına rağmen, Kanunda yer alan bu yaptırımın uygulama noktasında çok hassas olunmalıdır.

2. Ceza İnfaz Kurumları İdaresi ve Çocuk Eğitimevleri

Ceza ve Güvenlik Tedbirleri İnfazı Hakkında Kanun (CGTİK) belirtildiği gibi çocuk Eğitimevleri (ıslahevleri) çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlü çocukların eğitilmeleri, meslek edinmeleri, topluma kazandırılmaları amacı ile infaz edildiği kurumlardır. Bu kurumlarda firara karşı engel bulunmaz; kurum güvenliği ve disiplini İnfaz ve Koruma Memurları ve diğer personel gözetim ve sorumluluğunda sağlanmaktadır. Kurum içinde veya dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına devam eden 18 yaşını dolduran çocukların, mevcut eğitim ve öğretimlerini tamamlayabilmeleri bakımından 21 yaşını bitirinceye kadar bu kurumlarda kalmalarına izin verilir. Haklarında tutuklama kararı bulunanlar ile 11. madde kapsamına girenler hariç olmak üzere bu kurumlarda da bulunan hükümlü çocuklar kapalı cezaevine gönderilemezler. Çocuk Eğitimevleri CGTİK da bu şekilde tanımlanmış bulunmaktadır. Bunun dışında diğer uygulamalar, yönetim, çalışanlar vb. her şey açık cezaevleri ile hemen hemen aynı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk cezaevlerinin yönetimi ve idaresi bütün cezaevleri ile aynı olduğu ve 20.03.2006 tarihli Bakanlar Kurulunun 2006/10218 sayılı kararı ile resmi gazetede 06.04.2006 tarihinde yayınlanan Ceza İnfaz Kurumları Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkında Tüzük çerçevesinde belirlenmiştir. Çocuk Eğitimevleri ile ilgili bir ayrı bir idari yapı ve yönetim yapılanması olmadığı için çalışmanın bu bölümünde yapılan Eğitimevi yönetimi ve idari yapılanmasına ilişkin açıklamalar tüzük de yer aldığı şekliyle genel cezaevi idare yapısına göre ifade edilmektedir. Ancak Eğitimevlerinin hususiyetinden dolayı bu kurumlara özel olan ve tüzükte yer almayan uygulamalarda yer verilecektir.

Çocuk Eğitimevlerinin açık cezaevleri ile hemen hemen aynı fiziksel özelliği taşımaktadır. Bu kurumlarda da tıpkı açık cezaevlerinde olduğu gibi meslek atölyeleri bulunmaktadır. Çıraklık eğitimi için işyerlerine giden hükümlü çocuklara da açık cezaevinde bulunan hükümlülerle kurallar uygulanmakta ve aynı haklar sunulmaktadır.

Örneğin, Çocuk Eğitimevinde bulunan hükümlüler genel itibariyle 18 yaşını doldurmadıkları için sigara içmeleri yasaktır oysa açık cezaevinde bulunan ve 18 yaşını doldurmuş hükümlü çocuklar bakımından böyle bir yasak söz konusu değildir. Açık cezaevlerinden farklı olarak Çocuk Eğitimevlerinde hükümlü çocukların manen kişilik kazanmaları ve ıslahlarını sağlanması amacıyla birçok sosyal ve fiziksel aktivite yapılmaktadır (Demirbaş, 2015: 421).

Çocuk eğitimevlerinde herhangi bir suçtan hükümlü olan çocuklar kalmaktadır. Oysa henüz hüküm giymemiş suça sürüklenmiş çocuklar haklarında bir hüküm verilmeye kadar kapalı ceza infaz kurumlarında tutulmaktadırlar. Kanun koyucunun böyle bir irade beyan etmiş olması henüz hükümlü olamamış birçok çocuğun kapalı cezaevlerinde kalmalarına neden olmaktadır. Suça sürüklenmiş çocukların kapalı ceza infaz kurumu yerine Çocuk Eğitimevlerine gönderilmeleri çocukların ıslah edilmesi amacına daha yakın bir seçenek olarak görülmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda CGTİK da ki bu madde tekrar düzenlenmeli ve henüz 2 adet olan çocuk Eğitimevi sayıları artırılmalıdır.

2.1. Eğitimevi Yönetimi

Çocuk Eğitimevleri yönetimi diğer tüm ceza infaz kurumların da olduğu gibi belirli çerçevede gerçekleşmektedir. Bu çerçeveyi 14.06.1930 tarih ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun, 13.12.2001 tarih ve 6275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri İnfazı Hakkında Kanun ve 06.04.2006 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan Ceza İnfaz Kurumları Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük oluşturmaktadır. Aynı zamanda Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün çıkardığı yönetmelikle ve Adalet Bakanlığının Çıarmış olduğu Genelgeler de Cezaevleri idaresi ve yönetimini belirlemektedir.

Ceza İnfaz Kurumu'na (CİK) gelen her hükümlü veya tutuklu cezaevinde kalmayı ve almış olduğu cezayı kabullenmemiş olabilmektedir. Bu durum kişinin hem kendine hem de infaz personeline birçok zarar verme ihtimali bulunmaktadır. Bunun dışında içinde bulunduğu durumu kabullenen hükümlü ve tutuklu bireyler gerek cezaevinde kalan diğer hükümlülere gerekse de infaz personeline karşı anlayışlı olma eğilimleri daha fazladır.

CİK da iyi koşulların olması ve ileri görüşlü bir cezaevi anlayışı mahkûmların tekrar topluma kazandırılması hedefi göz önünde bulundurulduğunda cezaevi idaresi ve toplum için çok önemli bir durumdur (2001). Uluslararası Cezaevi Reformu. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları

Bir cezaevinin geçmişinin eski ve köklü olması o kurumun iyi yönetileceği anlamını taşımamaktadır. Cezaevi iyi yönetilmiyor, mahkûmlar çağın modern havasını yansıtmayan ve insan haklarına aykırı uygulamalara maruz kalıyorlarsa cezaevi yönetiminin ve idaresinin önemi çok daha bariz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası ceza reformu başarılı bir cezaevi idaresinde dikkat edilmesi gereken hususları; Organizasyon, işe alma ve temel eğitim, hizmet koşulları ve statü, uzman kadro, güç kullanma, cinsiyet sorunları, yöneticilerin görevi olarak belirtilmiştir (Demirbaş, 2015: 460).

Ceza infaz sistemi içerisinde infaz personeli önemli bir yere sahiptir. Birçok Avrupa ülkesinde de infaz personelinin önemine dair bilinç her geçen gün artmaktadır. İnfaz personelinin nitelikleri cezaevindeki hayatın daha verimli ve olumlu olmasına yardımcı olmaktadır. Cezaevi personeli iyi yetiştirilmiş donanımlı ve stresle başa çıkmayı bilen bireylerden oluşmalıdır (Savcı, 2004: 72). Her ne kadar çocuk Eğitimevleri isim olarak cezaevi olarak adlandırılmasa da statü olarak bir cezaevidir. Bu nedenle yönetimi ve infaz personeli bütün cezaevleri ile aynı özellikleri içinde barındırmaktadır.

2.1.1. Kurum Müdürü

Çocuk Eğitimevleri bütün cezaevlerinde olduğu gibi en başında kurum müdürünün olduğu hiyerarşik bir organizasyondur. Kanunlar ve Bakanlık uygulamalarının hayata geçirilmesi kurum politikası ve amaçlarının yerine getirilmesi kurum müdürünün sorumluluğundadır. Kurum müdürü kurumun amiridir ve kurum bünyesinde bulunan personel ile hükümlü ve tutuklulara karşı kanun, tüzük ve yönetmelikleri uygulamakla yükümlüdür. Aynı zamanda kurum müdürü görevinden dolayı sıralı amirlerine karşı sorumludur (Hekimoğlu, 2001: 362).

Çocuk Eğitimevleri suça sürüklenen çocukların bulunduğu yer olarak ele alındığında diğer cezaevlerinde çok farklı bir görevi ifa etmektedirler. Bu görevin gerektiği yerine getirilmesinde kurum müdürünün rolü çok önemlidir. Kurum müdürü olabilmek için eğitim davranış ve kendini işine adanmak gibi hususlar büyük önem taşımaktadır. Yapılan işin niteliğine bakıldığında toplum içerisinde barınamayan bireyleri topluma kazandırmak olduğundan çok da kolay bir görev olmadığı anlaşılmaktadır. Kurum müdüründe olması gereken birçok özellik yanında iki özellik çok daha önem teşkil etmektedir. Bunlardan birincisi demokratik ve insancıl bir liderlik anlayışı; ikincisi ise karışışındaki insana ilham veren bireyi motive eden bir özelliğe sahip olmaktır (Demirbaş, 2015: 471).

Kurum müdüründen beklenen organizasyonu bilmesi, infaz hukuku ve genel hukuk sistemi hakkında iyi derece de bilgi sahibi olması bunlarla birlikte içinde bulunduğu toplumun dinamiklerini iyi talip etmesi ve cezaevinin toplumda ki yerini iyi bilmesidir. Müdür personeli ile ilgili olmakla birlikte cezaevindeki hükümlü ve tutukluların sorunlarını takip etmeli kişileri birebir dinlemelidir. Kurum müdüründen beklenen her türlü kötü uygulama ve muameleyi kurumdan uzaklaştırmasıdır (Nursal, 2002: 156). Bütün bunlar dikkate alındığında kurum müdürünün insanı seven sosyal ilişkileri iyi olan konuşkan ve yeniliklere açık bir birey olması beklenmektedir.

Diğer cezaevlerinde yüzlerce tutuklu ve hükümlü birey kaldığı düşünülduğünde bu kurumlardaki iş yoğunluğu nedeni ile kurum müdürleri tutuklu ve hükümlüler ile birebir görüşmek için vakit bulamayabilir ancak çocuk Eğitimevlerinde kalan hükümlü çocukların çok daha az olması kurum müdürünün çocuklara daha fazla vakit ayırmaya fırsatı bulabileceğini göstermektedir. Wayson' a göre (1974: 852) kurum yöneticilerinin (1. Müdür ve 2. Müdürler) yönetime tarzları kurumun karakteristiği üzerinde etkilidir.

Yönetim tarzları genel olarak 4 şekilde karşımıza çıkmaktadır; bürokratik, teokratik, babacan (big daddy) ve katılımcı yönetim anlayışları. Bütün bu anlayışlar kurumun müdürünün duruş tutum ve davranışlarına göre şekillenmekte ve kuruma yansımaktadır (Savcı, 2004: 73). Genel olarak sayılan bu dört yönetici yaklaşımından bürokratik ve babacan tipler olmak üzere iki tip yaklaşım uygulanır (Wayson, 1999: 853). Çocuk

Eğitimevlerinde bulunan kurum müdürlerinin babacan yönetici anlayışını benimsenmesi beklenmektedir. Bu kurumlarda bulunan hükümlü profili dikkate alındığında güvene ve seviye muhtaç kişiler yoğunluktadır. Çocukların içinde buldukları bu durum kurum müdürünün anlayışı ile giderilebilir ve oluşturulan güven ve sevgi ortamı ile hükümlü çocuklar topluma daha verimli bir şekilde topluma kazandırılabilirler.

2.1.2. İkinci Müdürler

İkinci müdür kurum müdürünün yardımcılığı görevini üstlenir ve aynı zamanda kurum müdürünün kurumda bulunmadığı zamanlarda müdürün yerine vekâleten işleri yürütür. Genelde kurumlarda birden çok kurum ikinci müdürü bulunmaktadır bu durumlar da kurum müdürünün yerine kimin vekâleten bakacağı bağlı bulunan başsavcılığın görüşü alınarak bakanlık onayı ile belirlenir (Tüzük m.20/1).

Kurum ikinci müdürlülerinde aranan özellikler birinci müdürde ile aynı özellikler olmalıdır. Her ne kadar birinci müdürün altında görev yapıyor olsalar da personel ve hükümlüler ile birebir ilişki içerisinde oldukları için sorumlu oldukları birime göre hükümlü ve personel ihtiyaçlarının giderilmesinde birinci dereceden muhatap olmaları beklenmektedir. Bu yüzden ikinci müdürlerin sabırlı, anlayışlı ve insani ilişkileri iyi bireyler olmaları gerekmektedir.

Kurum ikinci müdürleri arasında ki iş bölümü birinci müdürün inisiyatifinde gerçekleştirilir ve kendilerine yazılı olarak bildirilir (Tüzük m.20/2). Nöbet veya vardiya sırasında görevli bulunan ikinci müdürü kurum müdürü yokluğunda veya acil ve zorunlu hallerde kurum müdürünün yetkilerini kullanır (Tüzük m.20/3).

İkinci müdürlerin görev tanımı içerisinde yer alan “ birinci müdürlerin verdiği işleri yaparlar “ tanımı objektif ve açık bir tanım olmaması nedeni ile yönetimin uyum içerisinde çalışmasını engelleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. İş bölümünün birinci müdür tarafından yapılması ve mevcut ikinci müdürlerin çoğunun aynı özelliklere sahip olması burada kişisel ilişkilerin öne çıkarılmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte mevcut ikinci müdürler daha rahat olduğunu düşündükleri görev için birbirinin hata yapmalarını bekleyecek ve yönetim kadrosunda problemler meydana gelebilecektir

(Sayıldı, 2001: 137). Bu durum dikkate alındığında ikinci müdürlerin atamaları bakanlıkça yapılmalı ve ikinci müdürlükler infaz, personel, mali işler gibi alanlara direk atanmalı görev paylaşımı birinci müdüre bırakılmamalıdır.

2.2. Cezaevi İdaresinde Yardımcı Hizmetler

2.2.1. İdare memuru

İdare memuru; kurum müdürü ve kurum ikinci müdürlerinden sonra gelen yönetici personeldir. İdare memuru amirlerinin talimatı (1. ve 2. Müdür) ile sayman ve ambar memurunun görevleri dışında kalan bütün idari işler ve yöneticilikte yetiştirilmek adına farklı birimler de kendisine verilen işleri yapan kişi olarak tanımlanmıştır (Tüzük m.21/2). Bu maddeden de anlaşılacağı gibi idare memuru tam manasıyla yönetici sıfatını kazanan kişi olarak kabul edilmemekte yönetici olmak adına yetiştirilen karşımıza çıkmaktadır.

İdare memurları teşkilatı tam olmayan Ceza İnfaz Kurumlarına atanmaları halinde kurum birinci müdürünün yetkilerini kullanmaktadırlar (Sağlam, 2003: 63). Adalet Bakanlığı Memur Sınav-Atama ve Nakil Yönetmeliğinde yapılan 17.10.2000 de yapılan değişikliğe göre, ceza infaz kurumlarına yönetici atanabilmek için Devlet Personel Başkanlığı'nın yaptığı sınavda başarılı olmak ve yapılacak yeterlilik sınavını kazanmak gereklidir. Bu sınava katılabilmek için gerekli koşulların başında hukuk, iktisat, işletme, maliye, kamu yönetimi, sosyoloji, sosyal hizmetler ve eğitim fakültesi bölümleri ile mühendislik fakültesi mezunu olunması gerekliliği getirilmiştir (Demirbaş, 2015: 475). Bu yönetmenlikte dikkat çeken durum mühendislik fakültesi mezunlarının idare memuru olabilmeleri ve devamında cezaevi müdürü olmaya hak kazanmalarındır. Toplum tarafından dışlanmış ve ötekileştirilmiş bireylerin tekrar topluma kazandırıldığı bir kurum olarak ele aldığımız CİK larında yöneticilik yapacak kişilerin en azından eğitim hayatını sosyal ve beşeri alanda tamamlamış olması beklenmektedir. Çocuk Eğitimevi'nde görev yapacak idare memurlarında sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet ve eğitim fakültesi mezunu şartı aranmalıdır.

2.2.2. Ambar memuru

7 gün 24 saat boyunca canlı olan eğitim evleri ve ceza infaz kurumların birçok malzeme girişi olmaktadır. Ambar memuru gelen malzemeyi (gıda, kırtasiye, kıyafet, sarf malzeme vb.) teslim alır, giriş ve çıkış kayıtlarını tutar muhafaza ve kontrolünü sağlar (Tüzük m.21/3).

2.2.3. Cezaevi kâtibi

Ceza infaz kurumlarında kalan yüzlerce kişinin her gün binlerce resmi işlemleri olmakta bunlar genellikle Cumhuriyet başsavcılıkları, adliyeler, adli tıp kurumu, Adalet Bakanlığı vb. kurumlardır cezaevi kâtibi kurumun yazı işlerini ve kurum müdürünün vermiş olduğu diğer resmi işleri yapmakla sorumludur (Tüzük m.21/3).

2.3. Güvenlik ve Gözetim Birimi

2.3.1. İnfaz ve koruma memuru

Ceza infaz kurumlarında kurum içi güvenlik ve gözetim infaz ve koruma memurları tarafından sağlanmaktadır. İnfaz ve koruma memurları, kurum girişinde, kurum içerisinde belirli noktalarda, kurum bahçesinde, kontrol merkezi gibi önemli yerlerde nöbet tutmak suretiyle kurum içi güvenliği ve disiplini temin etmekten sorumludurlar. Bununla birlikte infaz ve koruma memurları hükümlü ve tutukluların odalarını kontrol etmek kurum idaresince gerekli görüldüğünde tutuklu ve hükümlünün odasının değiştirilmesinden sorumludur (Sağlam, 2003: 392).

İnfaz ve koruma memurları cezanın infazı içerisinde kurulan sistemin en geniş grubunu oluşturmaktadır. Ceza infaz kurumuna her ne nedenle olursa olsun gelmiş bireyler vakitlerinin birçok bölümünü infaz koruma memurları ile geçirmektedirler. Kurum içerisinde yapılacak spor, sinema, çalışma, avukat görüşü, mahkemeye ve hastaneye götürme işlemleri infaz ve koruma memurlarının eşliğinde yapılmaktadır (Demirbaş, 2015: 478). bu durum infaz ve koruma memurlarının cezaevinde bulunan hükümlü ve tutuklular ile kaynaşmasına belirli bir nokta da infaz koruma memurlarının rol model olarak alınmasına neden olmaktadır.

Kapalı cezaevlerinde ve yüksek güvenliklı cezaevlerinde hükümlü ve tutukluların faaliyetleri az olsa da açık cezaevi ve çocuk Eğitimevlerinde hükümlüler birçok sosyal faaliyete katılırlar bu durum hükümlülerin günü büyük bir kısmını infaz koruma memurları ile birlikte vakit geçirmelerini sağlamaktadır. Bu durum dikkate alındığında özellikle çocuk eğitimevlerinde görevli infaz ve koruma memurları hükümlü bireyleri topluma kazandıracak donanıma sahip olmalıdırlar. Gerek işe alınırken gerekse de meslek içi eğitimler ile infaz koruma memurlarının donanım ve özellikleri değerlendirilmeli ve sürekli kendini yenilemelidir.

2.3.2. İnfaz ve koruma başmemurları

İnfaz ve koruma başmemuru, kurumdaki güvenlik, düzen ve disiplinin tesis edilmesi için infaz ve koruma memurlarının sevk ve idaresinden sorumludur. Kurum müdürü ikinci müdür veya amirlerin bulunmadığı kurumlar da idare memurunun vermiş olduğu emirlerin yerine getirilmesini ve uygulanmasını sağlar (Tüzük m.22/4). İnfaz ve koruma başmemuru idare ile infaz koruma memurları arasında bir nevi köprü görevini sağlamaktadır. Kalabalık ve problemlili bir ortam olarak kabul ettiğimiz cezaevleri ve çocuk eğitimevlerinde her gün birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan birçok sorun kurum müdürüne yansımından infaz koruma başmemurları tarafında çözüme ulaştırılmakta ve ortaya çıkacak iş yükü hafifletilmektedir.

2.4. Uzman Personel

Avrupa cezaevi kuralları madde 57 de belirtildiği gibi infaz kurumlarında yeterli sayıda psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen ve meslek eğitimcisi gibi uzman personelin bulunması gereklidir. Uzman personel cezaevinde bulunan hükümlü ve tutukluların tekrar sosyal hayata katılmalarında yardımcı olarak görev almaktadır. Sonuç itibariyle cezaevlerinin kalan her hükümlü ve tutuklu bir gün tekrar topluma karışacaktır bu esnada ortaya çıkacak toplumsal problemlerin önüne geçmenin en önemli şartı alanında yetişmiş uzman personelin ceza infaz kurumlarında görev yapmasıdır (Hekimoğlu, 2001: 360).

Çocuk Eğitimevleri için uzman personelin önemi çok daha fazladır. Etkilenmeye ve yönlendirilmeye son derece müsait bireyler olan çocuklar göz önünde bulundurulduğuna, uzman personelin hükümlü çocukları diğer mahkûmlara göre çok daha kolay ıslah

edebilecekleri gözden kaçmamalıdır. Günümüz de halen ülkemiz de bulunan çocuk Eğitim evlerinde pedagoğ bulunmaması ayrıca üzerinde durulması gereken bir noktadır.

3. Çocuk Eğitim evinde Sosyal Yaşam

3.1. Hükümlüler Arası İlişkiler

Çocuk Eğitim evinde bulunan hükümlü çocuklar her gün saat 07.00 da görevli infaz koruma memurları tarafından kaldırılmaktadır. Bu saatten sonra hükümlü çocukların birbirleriyle olan ilişkileri başlamaktadır. Bu ilişki ilk yat saati olan 20.00 a kadar devam etmektedir. Ülkemiz de faal olarak kullanılan iki adet çocuk eğitim evi bulunmaktadır.³⁴ Bu eğitim evleri 2013 ce 2015 yıllarında faaliyete geçmiştir. Hükümlü çocuklar daha önceki Eğitim evlerinde koğuş tipi odalar da kalırken yeni Eğitim evlerinde tek kişilik banyo, tuvalet bulunan odalar da kalmakta bu odaları sadece yatmak için kullanmaktadırlar. Bunun dışında diğer tüm vakitler ortak alanlar da diğer hükümlü çocuklarla birlikte etkileşim içerisinde dir.

Sabah kahvaltısı ile başlayan ilişkiler ilk yoklamadan sonra hükümlü çocukların gruplar halinde çeşitli faaliyetler de bulunmaları ile devam etmektedir. Görevli infaz ve koruma memurunun eşliğinde sinema gösterimi, bilardo, halı saha maçı, atölye faaliyetleri, okuma yazma kursu ve birçok etkinlik içerisinde hükümlü çocuklar birbirleri ile gün içerisinde vakit geçirme fırsatı bulmaktadırlar. Hükümlü çocukların daha çok kendi memleketlerinden gelmiş diğer hükümlü çocuklar ile diyalog kurdukları ve genelde gruplar halinde dolaştıkları en çok gözlemlenen durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.Çocuk Eğitim evi'nde Eğitim Faaliyetleri

3.2.1.Genel eğitim öğretim

Genel eğitim öğretim kurum öğretmeni aracılığı ile sağlanmaktadır. Tüzük m.26/2'de öğretmenin görevleri; hükümlülerin eğitim ve öğretim ile manevi kalkınmalarını sağlamak, örgün ve yaygın eğitime devam eden hükümlülerin okul kayıtlarını ve sınav

---

³⁴ <http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Son Erişim: 20.05.2016)

giriş işlemleri gibi eğitim ve öğretim ile ilgili her türlü işlemi yürütmek, eğitim öğretim istatistiklerini düzeltmek, kurum da açılacak kursların yıllık planını çıkartmak vb. gibi eğitim ve öğretim ile ilgili birçok konudan kurum öğretmeni sorumludur. Bu çerçevede kurumda yapılacak bütün çalışmalar kurum öğretmeni üzerinden yürümektedir (Demirbaş, 2015: 480).

Kurum öğretmenin tüzükte belirtilen bir diğer önemli görevi ise okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretmektir. Suç işlemiş veya suça sürüklenmiş bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik durumları göz önüne alındığında birçok kişinin okuma yazma bilmediği görülmektedir. Kurum içerisinde de gerçekleştirilen genel eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde okuma ve yazma öğrenme imkânları sağlanmaktadır.

3.2.2.Sosyal eğitim (psiko sosyal servis)

Psiko sosyal servis de bulunan uzmanlar, hükümlülerin suç ve suçluluk nedenleri üzerinde durmakta aynı zamanda suç işleme nedenlerinin kökenlerine inerek çeşitli psiko sosyal iyileştirme yöntemleri ile suç işleme nedenlerini ortadan kaldırmaya çalışmakta ve bireyin tekrar suç işlemesinin önüne geçilmek amaçlanmaktadır (Hekimoğlu, 2001: 366). Bu servis de çalışan uzmanların infaz kurumunun günlük işleyişine katılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak gerekli görüldüğünde hizmetlerinden yararlanılmak için çağırılabilirler. Psiko sosyal servis görevlileri hükümlülerin gözlem ve sınıflandırma formunu düzenler ve üç ayda bir yapılan çalışmalar ile ilgili bir rapor hazırlayarak kurum üst amirine bildirmektedirler (Tüzük m.24).

3.2.3. Grup liderliği

Grup liderliği uygulaması tüzük de veya kanunda henüz yeri olmayan ancak uygulamada karşımıza çıkan bir sistemdir. Bu uygulama sadece çocuk Eğitimevleri ve çocuk gençlik kapalı CİK da bulunmaktadır. 2014 yılında Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi'nin ortak yürüttüğü proje kapsamında ortaya konulan BİSİS (bireyselleştirilmiş iyileştirme sistemi) çerçevesinde karşımıza çıkan bir uygulamadır.

BİSİS; her hükümlü için ayrı bir durum saptanmasının yapılabildiği, yürütülecek iyileştirme sürecinin planlandığı ve uygulandığı, hükümlüye özel programın yürütülmesi için gerekli ortamın oluşturulduğu, sürekli ölçme ve değerlendirme ile kendini denetleyen bir modeldir. Bu sistem Adalet Bakanlığı personeli ile ülke ve kurum koşullarına uygun olarak geliştirilmiş kendine özgü bir sistemdir (Ögel, 2014).

Çocuk hükümlülerin kaldığı Eğitim evleri'nde birçok çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklar için açılan kursların sınırlı sayıda ve isteğe bağlı olması nedeni ile her çocuğun bu kurslara gitmediği gün içerisinde birçok boş vaktinin olduğu görülmektedir. Suça sürüklenmiş bir kesimin kaldığı Eğitim evleri'nin en büyük amacı bu bireyleri suçtan arındırmak ve tekrar suça karışmalarını önlemektir. Bu kapsamda her çocukla teker teker ilgilenecek grup liderliği uygulaması geliştirilmiştir.

Çocuk suçluluğuna yol açan en büyük etkenlerden birinin çevresel nedenler olduğundan bilinmektedir. Çevresel nedenlerin çocuk suçluluğunu açıklamak için kullandığımız bireysel nedenlerden çok daha fazla rol oynamaktadır. Ayrıca ortaya çıkan birçok bireysel nedenin de aslında çevresel nedenlerden ötürü oluştuğu bilim insanları tarafından kabul gören bir olgudur (Konanç, 1974: 547). Suça sürüklenmiş çocukların topluma yeniden kazandırılması ile ilgili olarak yürütülen uygulamalar bütünsel olarak çocuğun ıslahına yöneliktir. Bu noktada Eğitim evleri'nde bulunan çocuklar için iyi rol modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Grup liderliği sistemini uygulayan ve Eğitim evi'nde görev alan infaz ve koruma memurlarının da bu sistem içinde çocuklar açısından rol modeli olması beklenmektedir.

İnfaz sistemi içerisinde yer alan ve hükümlüler ile en yakın etkileşimi kuran infaz ve koruma memurları üzerinden grup liderliği yürütülmektedir. Belirli bir eğitimden geçen infaz ve koruma memurlarına 10-15 kişilik bir çocuk zimmetlenir ve İKM bu çocukların dışında başka hiçbir işle ilgilenmez (Ögel, 2014). Normalde İKM görevleri arasında bulunan üst arama, oda kontrolü yapma, disiplinin tesis etme görevlerinin hiçbiri grup liderleri tarafından yapılmamakta ve burada grup liderinin hükümlü çocuk ile arasında farklı bir diyalog sağlanması amaçlanmaktadır. Bu sayede çocuğu suça sürüklenmesinde deki ana neden ortaya çıkarılacak ve tekrar suça sürüklenmesine yol açacak durumlar ortadan kaldırılmak amaçlanmaktadır.

Ögel'in geliştirmiş olduğu grup liderliğin de en önemli nokta grup lideri olan İKM'nin çocuğu tanımak ve ona rehberlik yapmaktan sorumlu olmasıdır. Bu çerçeve de grup lideri çocuk kuruma ilk geldiğinde kurumu çocuğa tanıtır, çocuğun ailesi ile olan ilişkilerini takip eder, Eğitimevi'nde işe ve okula giden çocuklar ile her akşam geçirdiği gün hakkında konuşur. Çocuğun sosyal ve aile yaşantısının her alanında bilgi sahibi olan grup lideri çocuğun içerisinde bulunduğu durumdan haberdar olur ve tekrar suç işlemesinin önüne geçerken karşılaştığı durumlarla nasıl baş etmesi gerektiğini göstermiş olur.

Grup liderliği suça sürükleniş çocukların ıslahı için çok önemli bir görev üstlenmektedir. Yapılan her etkinlik (atölye çalışması, sosyal aktivite, okuma yazma kursu, çıraklık eğitimi vb.) belirli sürelidir. Yapılan bu etkinliklerin etkisinin takip edilmesi ve çocuğun yönlendirilmesi için grup liderliği önemli bir unsurdur. Bu durum göz önüne alındığında Eğitimevleri'nde çalışan infaz koruma memurları en az 4 yıllık lisans mezunu olmalı ve pedagojik eğitim almış kişilerden seçilmelidir.

3.2.4. Dinlenme ve Boş zaman

Cezaevinde bulunan hükümlü ve tutuklu bütün bireyler için gün içerisinde dinleme ve boş zaman olarak adlandırılan bölüm de de etkinlikler yapılmakta ve bu durum bireylerin motivasyonunu olumlu yönde etkilerken cezaevi disiplini içinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Savcı, 2004: 67). İlk kez suç işlemiş bireyler ve çocuk ve genç suçlular için suçluluk psikolojisinden kurtulmanın yollarından biride boş zaman içerisinde yapılan etkinliklerdir (Tezcan, 1992: 37).

Ceza infaz kurumlarında ve Çocuk Eğitimevleri'nde boş zaman değerlendirilmesi belirli bir program çerçevesinde olmaktadır. Haftanın belirli günleri sinema gösterimi, halı saha maçı vb. yapılan bütün bu etkinlikler kurum amaçlarına uygun ve hükümlünün kurum hayatına adapte olması amaçlanmaktadır.

Üçüncü Bölüm

Çocuk Eğitimevi'nde Çıracılık Eğitime Giden Hükümlüler Hakkında Araştırma

1. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde 21 yaş altı genç ve çocuk birçok nedenle suça karışmaktadır. Her ne nedenle olursa olsun suça karışmış ve bunun neticesinde hüküm giymiş bireylerin cezanın infazı sırasında tekrar topluma kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Çocuk Eğitim evinde³⁵ bulunan hükümlü çocukların tekrar topluma kazandırılmaları adına birçok eğitim ve öğretim faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetlerden birisi olan çıracılık eğitimi çocuğun gerek cezaevinde bulunduğu süreçte gerekse de tahliye olduktan sonraki hayatında ne gibi bir katkısı olduğunu incelemek ve aynı zamanda iş gücü piyasasına herhangi bir katkı sağlanıp sağlanmadığını ortaya koymak başlıca bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Günümüz çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarında yöntem olarak, çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan faktörlerin tespit edilmesi ve bu faktörlerin etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak hususlar üzerinde çalışılması oldukça önem kazandı bililmektedir. Bununla birlikte önem arz eden diğer bir durum ise suça sürüklenmiş çocukların tekrar topluma kazandırılmasıdır. Bu anlamda bu çalışmanın amacı Çocuk Eğitim evinde birçok hükümlü çocuğun yararlandığı çıracılık eğitimi faaliyetinin çocukların topluma ve işgücü piyasasına ne ölçüde kazandırılabileceğini görmek ve bu uygulamanın faydalananlar tarafından uygulamanın ne durumda olduğunu göz önüne sermek varsa uygulama alanında yaşanan eksiklerin önüne geçerek verimliliği arttırmaktır.

2. Araştırmanın Önemi

Toplumun en değerli yapı taşı olan çocuklar bir nedenle suça itilmiş olabilirler. Sosyal devlet anlayışı içerisinde hiç şüphesiz toplumun temel dinamiklerini korumak

---

³⁵ Ülkemizde 2016 yılı itibarıyla sadece iki adet çocuk Eğitimevi bulunmaktadır. Bu kurumların henüz birinde (Ankara Çocuk Eğitimevinde) çıracılık eğitimi faaliyeti uygulandığı için araştırma sadece Ankara çocuk Eğitimevinde yapılmıştır.

devleti en önemli fonksiyonların biridir. Suça sürüklenen çocukları topluma tekrar kazandırmak veya işlenen suçun tekrar etmesinin önüne geçmek için birçok sosyal sorumluluk projesi geliştirilmektedir. Çocuk Eğitimevi ise bu fonksiyonu yerine getiren en önemli kuruluşlardan biridir. Burada hayata geçirilen çalışmaların ne kadar önemli olduğunu ve ne denli başarıya ulaştığını görmek bu uygulamaları geliştirmek için son derece önemli bir çalışma yapılması düşünülmektedir. Ayrıca bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde gerek kurum için gerekse de akademik çalışmalar için bir bakış açısı kazandırması beklenmektedir.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu Çalışma Ankara Çocuk Eğitimevi'nde bulunan herhangi bir suçtan dolayı hüküm giymiş 14-21 yaş arasındaki çıraklık eğitimini kapsamından yararlanan ve cezaevinde buldukları sürenin büyük bölümünü kurum tarafından belirlenmiş iş yerlerinde geçirerek bir meslek sahibi yapılmaya çalışılan çocuklar arasında yapılmıştır. Bu çalışma 30 hükümlü çocuk ile gerçekleştirilmiş olup bu sayı Türkiye'de çocuk hükümlüler arasında çıraklık eğitimi faaliyetlerinden faydalanan çocuklarının tamamını temsil etmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Veriler çalışma grubunun kapsamında bulunan çocuklara yapılan anket ile toplanmıştır. Bu anket Ankara Çocuk Eğitimevinde bulup çıraklık eğitiminden faydalanan çocuklar üzerinde yapılmıştır. Anket yapılan hükümlü çocukların sayısı (32) aynı zamanda Türkiye'de hükümlü olarak bulunan ve çıraklık eğitiminden faydalanan çocukların tamamını kapsamaktadır. Çalışmanın bu kısmında iki ana başlık altında hükümlü çocukların çıraklık eğitimi faaliyetleri çerçevesinde ıslahına yönelik çalışmalar ele alınmaktadır. İlk bölüm grubun genel ekonomik durumunu ile aile ve sosyal yaşantısı hakkında genel bilgi sahibi olmak adına düzenlenmiş olup, ikinci bölüm ise Çocuk Eğitimevi'nde uygulanan çıraklık eğitimin çocukların bakış açısı ile ne kadar yararlı olduğunu ve geliştirilebilmesi için nasıl bir çalışma yapılabileceğini görmek adına hazırlanmıştır. Soruları hazırlama aşamasında Çocuk Eğitimevi psiko sosyal servisinde bulunan uzmanların görüş ve önerileri dikkate alınmıştır.

4.1. Genel Ekonomik Durum Aile ve Sosyal Yaşam

Bu başlık altında çalışmaya katılan hükümlü çocukların genel ekonomik durumları ile aile ve sosyal yaşamları ile ilgili tablolar yer almaktadır.

Tablo 3. 1. *Ailelerin Sosyal Güvenceye ve Düzenli Gelire Sahip Olup Olmama Durumu*

Aile bireylerinin sosyal güvenceye sahip olup olmama durumu		
	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	15	50.0
Hayır	15	50.0
Toplam	30	100.0
Ailenin düzenli gelirinin olup olmaması durumu		
	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	16	53.3
Hayır	14	46.7
Toplam	30	100.0

Ankara Çocuk İslahevinde³⁶ bulunan hükümlü çocuklar içerisinde çıraklık eğitimi faaliyetinde bulunan çocukların ailelerinin sosyal güvencesi olup olmadığı ve buna bağlı olarak ailelerinin düzenli bir gelir elde edip edemediğine yönelik cevapların yer aldığı Tablo 3.1. incelendiğinde bu faaliyet içerisinde yer alan çocukların ailelerinin % 50'sinin sosyal güvencesi ve düzenli bir gelirinin olduğu, diğer ailelerin ise herhangi bir sosyal güvencesi olmamakla birlikte düzenli bir gelire de sahip olmadıkları gözlemlenmektedir.

Tablo 3. 2. *Ekonomik Zorluklar Nedeni ile Temel İhtiyaçlar Dışındaki İhtiyaçların Karşılanıp Karşılanamaması Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	22	73.3
Hayır	8	26.7
Toplam	30	100.0

³⁶ Adalet Bakanlığının 06.04.2006 tarihinde yayınladığı 26131 no'lu Ceza ve İnfaz Kurumları Yönetmeliği ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Tüzük 'ün de 8. maddesinde kurumların türleri ve kurulması içerisinde Çocuk Eğitimevi olarak geçse de toplum arasında daha rahat anlaşıldığı ve bilindiği için bu çalışmada Çocuk Eğitimevi yerine Çocuk İslahevi ifadesi kullanılmıştır.

Tablo 3.1’de düzenli geliri olduğunu beyan eden ailelerin oranı % 50 olsa da, Tablo 3.2 incelendiğinde çalışmaya katılan çocukların % 73.3’ü ekonomik zorluklar çektiğini ifade etmiştir. Tablo 3.2 temel ihtiyaçlar dışında kalan oyuncak, bilgisayar, gezmeye gitmek vb. ihtiyaçların çocukluk döneminin getirdiği en doğal ve masum ihtiyaçlar arasında olmasına rağmen karşılanamadığını göstermektedir. Çocukların yaşadıkları bu sorunlar toplum ile bütünleşememeleri sonucunu doğurabilmekte ve çocukların suça sürüklenmesinde rol oynayabilmektedir. Bu durum Durkheim ’in suçun açıklanmasında temel olarak bireyi değil grup ve organizasyonun temel alınması gerektiğini belirten görüşünü hatırlatmaktadır. Toplumdaki farklılıklar bireyi suça teşvik edebilmekte ve aynı zamanda toplumda yaratılan gelirin adil bir biçimde paylaşılmasını da bu durumu pekiştirmektedir. Durkheim, suçluluğu normal bir olgu kabul ederek toplumsal yaşamın bulunduğu her yerde her çeşit suçun da olabileceğini savunmaktadır. Toplumlar kendi iç ve dış dinamiklerine göre bir değişim hızına sahiptirler. Değişim ise, değerler sisteminde kopukluğun yaşanmasına yol açmakta ve bu da “suçlu” ya da “sapkın” davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Avcı, 2015: 69). Durkheim, insanların ekonomik, sosyal vb. özellikler bakımından birbirinden çok farklı olduğunu, ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak için farklı metotlar ve davranış biçimleri kullandıklarını, bunların da bazılarının suça neden olduğu ileri sürülmektedir (İçli, 2001: 148).

Çalışmaya katılan çocukların işledikleri suç dağılımına bakıldığında³⁷ da hırsızlık, gasp ve uyuşturucu satmak suçundan hüküm giymiş çocukların oranın % 50.1 olduğu görülmektedir. Bu durum dikkate alındığında çocukların ekonomik zorluklar nedeni ile karşılayamadıkları ihtiyaçlarını yasal olmayan yollardan karşılamaya çalıştıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3. 3. Çalışarak Aileye Katkıda Bulunmak Zorunluluğu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	23	76.7
Hayır	7	23.3
Toplam	30	100.0

³⁷ Bkz. Tablo 3.39

Aile toplumun en önemli dinamiğini oluşturmaktadır. Bu nedenle nesillerin ve toplumun geleceği aile dinamikleri üzerine inşa edilir. Çocuk hayata başlarken ailenin yönlendirmesi ile sosyal hayatta kendine bir yer edinir. Çocuğun suça sürüklenmesine ve çocuk işçiliği konusuna bakıldığında bu iki duruma neden olan faktörlerin başında aile ve ailenin ekonomik durumu gelmektedir. Tablo 3.3'te çalışmaya katılan çocukların %76'sının kendilerini çalışarak ailelerine katkıda bulunmak zorunda hissettikleri görülmektedir.

Çocuk Eğitimevi 'ne hangi suç nedeniyle gelmiş olurlarsa olsunlar çocukların herhangi bir şekilde meslek sahibi olmadıkları veya olamadıkları varsayılsa da, kendilerini ailelerine katkıda bulunmak zorunda hisseden çocukların karşılıklarına iki seçenek çıkmaktadır. Bu çocuklar, ya suç işlemek suretiyle ekonomik kazanç sağlayarak ailelerine yardımcı olacaklar ya da işgücü piyasasında nitelik gerektirmeyen işlerde düşük ücretler ve kötü çalışma koşulları altında çalışmak zorunda kalacaklardır.

Çocukların işgücü piyasalarında korumasız ve işverenlerin sömürüsüne açık bir hale getirilmelerinin önüne geçebilmek için önemli bir araç olan çıraklık eğitim faaliyetlerinin önemi her ortamda vurgulanmalıdır. Öncelikle aileler tarafından konunun öneminin kavranması ve çocuklarının meslek sahibi olmaları yönünde bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır. Bu şekilde mesleki eğitim almaları eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması bakımından da son derece önemlidir.

Suçlu çocukların yeniden eğitimi, kriminoloji alanındaki son gelişmelerle birlikte giderek daha önemli hale gelmektedir. Bunun yanı sıra hukukçular ve pedagoglar suça sürüklenen çocukların cezalandırmaları yerine bilinçlendirilmeleri (rehabilitasyon) gerektiğini savunmaktadır (Yavuzer, 2015: 242). Çocuk Eğitimevleri de bu anlayışın bir sonucu olarak ceza ve infaz sistemi içerisinde yer almaktadır. Bu anlayış içerisinde çocuklara psiko-sosyal servis aracılığı ile yardımcı olmanın yanında tahliye olduktan sonra hayattaki en büyük gerçeklik ve zorluk olan iş hayatında da yardımcı olunması adına çıraklık eğitiminin yerinde bir uygulama olduğu görülmektedir. Bu uygulamanın hükümlü çocuklar üzerinde ne kadar yararlı olduğuna dair sonuçları ise araştırma

kapsamında yapılan ankette hükümlü çocukların vermiş olduğu cevaplar ışığında ortaya çıkmış olacaktır.

Tablo 3. 4. Ailelerin Hükümlü Çocukları İstemedikleri Bir İşte Para Kazanmaları İçin Çalıştırma Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	8	26.7
Hayır	22	73.3
Toplam	30	100.0

Çalışmaya katılan çocukların % 26.7'si ailelerinin telkini, yönlendirmesi veya zorlaması nedeniyle daha önceden bir işte para kazanmak için çalıştığını ya da çalıştırıldığını ifade ederken; geri kalan %73.3'ü ise ailelerinin kendilerine para kazanmaları için herhangi bir zorlama veya yönlendirme yapmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum, çocukların bu nedenlere dayalı olarak herhangi bir meslek öğrenme ihtiyacı duymadıklarını ve bunun için herhangi bir çaba sarf etmedikleri sonucunu ortaya çıkartmaktadır. Ayrıca, her ne kadar Tablo 3.3'te hükümlü çocukların %76'sı kendilerini çalışarak ailelerine yardım etmek zorunda hissediyor olsalar da, çalışmak için bir irade göstermemiş olmaları veya herhangi bir yönlendirme ile karşılaşmamış olmaları, çocukların aileye yardım etme içgüdülerini yasal olmayan yollardan karşılamaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmasına neden olabilecektir. Durum bu bağlamda değerlendirildiğinde, çocukların meslek öğrenmeleri veya işgücü piyasası ile tanışmış olmalarıyla birlikte çocukların maddi kazanç sağlamak için tekrar suça yönelmeleri engellenmiş olacaktır. Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan birçok faktör olduğu göz önüne alındığında başarı oranının artırılması bu çalışma ile birlikte bu çalışmayı destekleyici psiko sosyal servis çalışmaları da yapılmalıdır.

Tablo 3. 5. Aileden Ekonomik Destek Alıp Almama Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	11	36.7
Hayır	19	63.3
Toplam	30	100.0

Çalışmaya katılan çocukların sadece % 36.7'si ailelerinden ekonomik destek aldığını belirtirken geri kalan %63.3'ü ise ailelerinden herhangi bir şekilde ekonomik destek almadıklarını veya alamadıklarını belirtmişlerdir. Ailesinden destek alamayan 19 çocuğun temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için çıraklık eğitiminden elde ettikleri kazançta (kanundaki ifadesi ile harçlık) muhtaç oldukları görülmektedir. Her ne kadar sivil toplum kuruluşları, dernekler vb. organizasyonlar herhangi bir geliri olmayan çocuklara bağışlarda bulunsalar da bu bağışların yetersiz olduğu ve süreklilik arz etmemesi çocukların kendi emekleri ile elde ettikleri kazançları çok daha değerli yapmaktadır. Bu durumun hükümlü çocuklara çalışarak para kazanmanın önemini daha iyi anlayabilecekleri bir ortamı da yaratmakta olduğu söylenebilir.

Tablo 3. 6. *Cezaevine Girmeden Önce Herhangi Bir Meslek Sahibi Olup Olamama Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	16	53.3
Hayır	14	46.7
Toplam	30	100.0

Çalışmaya katılan hükümlü çocukların % 53.3'ü cezaevine girmeden önce bir mesleklerinin olduğunu ifade ederken geri kalan % 46.7'si ise herhangi bir mesleğinin olmadığını belirtmiştir. Hükümlü çocukların hüküm giymeden önceki yaşantıları sosyal ve ekonomik seviyeleri göz önüne alındığında meslek sahibi olma oranının yüksek olması dikkat çekicidir. Ancak mesleği olduğunu ifade edenlere mesleklerinin ne olduğu sorulduğunda paketleme elemanı, motorlu kurye, bulaşıkçı, şoför (ehliyetsiz) olduklarını ifade etmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi hükümlü çocuklar tarafından meslek olarak görülen işlerin aslında hiçbirinin gerçek anlamda bir meslek olmaktan oldukça uzak olduğu, sadece insan gücüne dayalı vasıfsız işler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmaya katılan hükümlü çocukların suça yönelmeden önce vasıfsız işlerde ve kayıt dışı olarak çalıştıkları söylenebilir.

Bununla birlikte daha önce bir meslek sahibi olarak çalıştıklarını beyan eden hükümlü çocukların sosyal güvencesinden bahsetmek de mümkün değildir. Çıraklık eğitimi sayesinde hükümlü çocukların gerçekten birer meslek sahibi olmaları amaçlanmaktadır.

Aynı zamanda çıraklık okulunda verilen teorik eğitimler sayesinde çocuklar çalışma hayatına dair temel bilgileri (sosyal güvence, sigortalı çalışma, meslek sahibi olma vb.) öğrenebilmektedirler.

Tablo 3. 7. Cezaevine Girmeden Önce Herhangi Bir İşte Ücret Karşılığı Çalışıp Çalışmama Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	17	56.7
Hayır	13	43.3
Toplam	30	100.0

Çalışmaya katılan hükümlü çocukların %56.7'si cezaevine girmeden önce bir ücret karşılığında çalıştığını ifade ederken % 43.3'ü ise daha önce herhangi bir şekilde ücret karşılığında çalışmadığını, çalışmış olsa bile aile, akraba vb. tanıdıkların yanında olduğu için ücret almadan çalıştığını belirtmiştir. Çıraklık eğitimi çerçevesinde çalışmaya katılan çocukların %43.3'ü daha önce herhangi bir şekilde para kazanmamış olduklarından çocuklara bu program kapsamında “çalışarak para kazanmalarının” yolu gösterilmiş olmaktadır. Herhangi bir işte ücret karşılığı çalıştığını beyan eden hükümlü çocukların ise çoğunun düzenli bir ücret almadıkları, kaçak olarak çalıştırıldıkları ve bununla birlikte sosyal güvencelerinin de olmadığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle elde edilen diğer bir sonuç ise ülkemizde kayıt dışı yollardan çocuk ve genç işçi çalıştırmanın halen yüksek seviyelerde olduğudur.³⁸

Tablo 3. 8. Tahliye Olduktan Sonra İşe Herhangi Bir İşe Girmeyi Düşünme Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	29	96.7
Hayır	1	3.3
Toplam	30	100.0

Çıraklık eğitimi faaliyetleri sonucunda işgücü piyasası ile tanışan aynı zamanda da kazanç elde edebilmenin yasal yollarını gören ve öğrenen hükümlü çocukların neredeyse

³⁸http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/nhdrs/backgroundpapersforNHDR2008/NHDR_BP_Nazmi_Bilir_Doc2.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

tamamına yakın bir kısmı %96.7 tahliye olduktan sonra bir işe girmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Bu durumun çalışma hayatında yer alan hükümlü çocukların sosyal hayata uyum sağlamakta daha az zorluk yaşayacakları kanaatini oluşturmaktadır. Çalışma hayatında yer alma isteklerini belirtmiş olmaları kendilerine sosyal hayatta yer bulmak için çaba sarf etmek niyetinde oldukları sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Tahliye olduktan sonra çalışma hayatında yer almak istemediğini belirten çocuklar (% 3.3) ise paraya ihtiyaçlarının olmadığını, ailelerinin kendilerine bakacağını bildikleri için işe girmeyi düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Çıraklık eğitime katılarak meslek sahibi olan ancak işe girme ihtiyacı duymadığını ifade eden hükümlü çocuklar için de en azından işgücü piyasalarını tanıdıkları ve çalışmaya karar verdiklerinde iş bulma konusunda zorlanmayacakları söylenebilir.

Tablo 3. 9. *Eğitimevi'ndeki Çıraklık Eğitim Faaliyetlerinden Memnun Olup Olmama Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	28	93.3
Hayır	2	6.7
Toplam	30	100.0

Eğitimevinde verilen çıraklık eğitime katılan çocukların, % 93.3'ünün verilen bu eğitimden memnun oldukları gözlemlenmiştir. Çıraklık eğitime katılan çocukların % 6.7'sinin ise bu faaliyetlerden memnun olmadıkları gözlenmiştir. Memnun olmayanlara neden memnun olmadıkları sorulduğunda ise ortamdaki uyumsuzluklardan dolayı memnun olmadıkları sonucuna varılmıştır. Ortaya çıkan bu memnuniyetsizliğin bireysel bir durum olduğu ve bunun da eğitim faaliyetlerinden dolayı değil çocukların sosyal hayata ve iş hayatına karşı uyum konusunda zorluk yaşamalarından kaynaklandığı görülmüştür.

Tablo 3. 10. *Kendi İsteğiniz İle Eğitim Faaliyetlerine Katılma Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	24	80.0
Hayır	6	20.0
Toplam	30	100.0

Hükümlü çocuklara çıraklık eğitimine kendi istekleri ile katılıp katılmadıkları sorulduğunda ise %80'i bu soruya evet cevabı vererek kendi istekleri doğrultusunda katıldıklarını belirtmişlerdir. %20'si ise kendi istekleri ile katılmadıklarını ifade etmiştir. Ancak kendi istekleri ile katılmamaları bu faaliyete zorla katıldıkları anlamına gelmemektedir. Buradan anlaşılması gereken hükümlü çocukların çıraklık eğitimine katılma niyetlerinin kendileri tarafından mı verildiği ya da bir yönlendirme sonucu katıldıklarıdır. Bu soruya hayır cevabı veren (%20'lik kısmı oluşturan) çocuklar Eğitimde bulunan psiko-sosyal servisin yönlendirmesi sonucunda çıraklık eğitimi faaliyetine dâhil olmuşlardır. Kendi isteği ile katılan %80 oranındaki hükümlü çocukların ise bu faaliyetlerde bulunan diğer çocukların tavsiye ve özendirmeleri ile bu konuda karar verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 11. *Çıraklık eğitiminde bulunulan işi kendilerinin seçip seçmediklerine dair durum*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	11	36.7
Hayır	19	63.3
Toplam	30	100.0

Hükümlü çocukların haftada sadece bir gün çıraklık eğitimi kapsamında teorik bilgi aldıkları göz önünde bulundurulduğunda, diğer zamanlarını pratik eğitimin verildiği iş yerinde geçirdikleri anlaşılmaktadır.³⁹ Zamanlarının önemli bir kısmını pratik eğitim kapsamında işyerinde geçirdiklerinden çocukların çalışacakları işleri kendi istekleri doğrultusunda seçmiş olmaları büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda sorulan ‘‘Eğitimde bulunduğunuz işi kendiniz mi seçtiniz?’’ sorusuna evet cevabı veren çocukların oranı %36.7 iken, hayır cevabı veren çocukların oranının % 63.7 olması bir

³⁹ <http://erkuntmem.meb.k12.tr/> (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

çelişki yaratmaktadır. Çocukların çalıştıkları işi kendilerinin belirlemelerinin hem moral ve motivasyonlarını arttıracacağı hem de tahliye sonrası aldıkları çıraklık eğitimi çerçevesinde buldukları işte çalışmaya devam etme ihtimallerini kuvvetlendireceği düşünülmektedir.

İnsan psikolojisinde kişinin sevdiği işi yapmaktan aldığı hazzın sevmediği işlerden aldığı hazdan çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Ayrıca kişilerden alınacak verimliliğin de kişilerin yapmaktan mutlu oldukları işlerde çok daha fazla olduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bir gerçektir. Tüm bunlar dikkate alındığında hükümlü çocukların kendi istekleri doğrultusunda iş seçmeleri sağlanmalıdır. Çıraklık eğitimi verilmesindeki amaç ile yukarıdaki soruya verilen cevapta ortaya çıkan sonuç değerlendirildiğine bir çelişkinin olduğu görülmektedir. Bu nedenle hükümlü çocukların kendi istekleri doğrultusunda işlere yerleştirilmesine önem verilmesi çıraklık eğitiminden elde edilen başarı oranını arttıracaktır.⁴⁰

Tablo 3. 12. Çıraklık eğitimine başlamadan önce herhangi bir seminer veya kurs alıp almama durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	2	6.7
Hayır	28	93.3
Toplam	30	100.0

Çıraklık eğitimi işgücü piyasasının nitelikli hale getirilmesi ve genç işsizliğinin azaltması için uygulanan politikalardan biridir. Bu kapsamda bireyler çıraklık eğitimine katılıp katılmama kararını özgür iradeleri ile verirler. Ancak Çocuk Eğitimevi' nde hükümlü çocukların meslek sahibi olmalarının sağlanması yoluyla topluma kazandırılması birincil amaç olduğundan konu daha fazla önem kazanmaktadır. Çocuk Eğitimevi' ndeki çıraklık eğitim programı kapsamında olan çocukların genel özellikleri incelendiğinde; bu çocukların toplum tarafından dışlanmış, suça sürüklenmiş ve dezavantajlı bir grup olduğu görülmektedir.

⁴⁰ <http://www.psikolojikyasam.com/makaleler> (Erişim Tarihi: 28.05.2015)

Çocukların sosyal politika anlamında dezavantajlı gruplardan biri olduğu göz önüne alındığında suça sürüklenmiş ve hüküm giymiş çocukların dezavantajlılar arasında “en dezavantajlı” grubu oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum dikkate alındığında programa dâhil olan hükümlü çocukların, sosyal dışlanma yaşama riski en aza indirilerek toplum ile bütünleşebilmeleri ve emeği ile kazanç elde edebilmeleri konusunda yardımcı olabilecek önemli bir uygulama olan çıraklık eğitimi konusunda yeterli bilinçlendirme çalışmaları da yapılmalıdır. Bu çalışmalar genel olarak, kurum kapsamında yer alan tüm çocukları kapsayacak şekilde gerçekleştirildiğinde istenen amaçlara ulaşılması konusunda daha verimli oluna bilinecektir.

Tablo 3.12 incelendiğinde “Bu işe başlamadan önce herhangi bir seminer veya kurs aldınız mı” sorusuna hükümlü çocukların neredeyse tamamına yakınının (%93.3) hayır cevabını verdiği görülmektedir. Bu soruya çocukların sadece % 6.7’si evet cevabı vermiştir. Bu durum çocukların içinde buldukları programın amacını ve değerini bilmekten uzak bir şekilde bu programda yer aldığını göstermektedir. Çıraklık eğitim programına katılan çocuklara konunun önemi, tahliye olmaları sonrasında yaşayacakları zorlukları aşmada yararlı olabilecek yönlerin anlatılması durumunda hükümlü çocukların daha bilinçli bir şekilde çıraklık eğitimi faaliyetlerinde yer alacakları ve buna bağlı olarak da elde edilecek sonuçların olumlu etkilerinin (sosyalleşme, işgücü piyasalarına katılma, toplumsal dışlanma yaşamama vb.) daha fazla olacağı söylenebilir.

Tablo 3. 13. Çıraklık Eğitiminin Hükümlü Çocukları Stresten Uzaklaştırma Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	25	83.3
Hayır	5	16.7
Toplam	30	100.0

Çıraklık eğitimi faaliyetinde bulunan hükümlü çocukların % 83.3’ü bu faaliyet sayesinde stresten uzaklaştığını ifade etmiş olmalarına rağmen, geri kalan % 16.7’lik bir grubun da stresten uzaklaşmadıklarını ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. “Stresten uzaklaştığımı düşünmüyorum” cevabını verenlerin işyerinde az da olsa stresli oldukları için bu cevabı verdikleri gözlemlenmiştir. Bu durum da çıraklık eğitim faaliyetinin suça sürüklenmiş

çocukların ailevi ve çevresel faktörlerden dolayı içinde buldukları stresten uzaklaşmalarına yardımcı olduğu sonucunu ortaya çıkartmaktadır.

Tablo 3. 14. *Çıraklık Eğitiminin Tahliye Olduktan Sonra ki Hayatta Önemli Olup Olmama Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	27	90.0
Hayır	3	10.0
Toplam	30	100.0

Ankete katılan hükümlü çocukların % 90'ının çıraklık eğitimi faaliyetlerinin tahliye sonrası hayatların da önemli bir rol olacağını düşünmeleri içinde buldukları programa değer atfetmeleri anlamını taşımaktadır. Bu sonuçtan hareketle hükümlü çocukların büyük bir bölümünün bu eğitimi önemsedikleri anlaşılmaktadır. Eğitimevi' nde uygulanan bu eğitim programı, dezavantajlı olarak hayatına devam edecek hükümlü çocukların sosyal ve ekonomik hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel dezavantajlarını ortadan kaldırmayı amaçladığı ve hükümlü çocuklarında neredeyse tamamına yakının burada elde ettikleri bilgi ve tecrübeleri önemsedikleri açıkça görülmektedir.

Tahliye olduktan sonra çıraklık eğitiminin kendileri için önemli olmayacağını ifade eden %10 oranında ki hükümlü çocuk ise, çıraklık eğitiminde bulunmanın, içinde buldukları ortamın bir gerekliliği ve aynı zamanda cezaevi ortamından uzaklaşmak için kendilerine verilmiş bir fırsat olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 15. *Daha Önce Böyle Bir Eğitim de Bulunmuş Olunsaydı Suç İşleme İhtimalinin Azalacağını Düşünme Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	17	56.7
Hayır	13	43.3
Toplam	30	100.0

Daha önce böyle bir eğitim alınmış olması hükümlü çocuklar için para kazanmanın öğrenilmesi ve işgücü piyasasında bir şekilde yer alınması anlamına gelmektedir. Bu soruya % 56.7 oranındaki hükümlü çocuğun olumlu yanıtı verdiği görülmüştür. Bu sonuç ile birlikte gasp, hırsızlık veya uyuşturucu temin etmek suretiyle maddi kazanç sağlamak

için suç işleyen çocukların soruya cevap veren hükümlüler içerisinde %50.1'lik bir kısmını oluşturması birbiriyle örtüşmektedir. Ayrıca bu sonuç bir kez daha işsizlik ile birlikte gelen ekonomik zorlukların bireyleri suça yönelttiğini ortaya koymaktadır. Suça sürüklenme ihtimalinin azalmayacağını düşünen % 43.4 oranındaki hükümlü çocuğun ise daha kadenci oldukları ve işledikleri suçlara bakıldığında da cinayet ve cinsel suçların ağırlıkta olduğunu görülmüştür.

Suçta sürüklenmede her ne kadar çevre, aile, ekonomik zorluklar vb. etmenlerin rolü fazla olsa da boş zamanın fazla olması da çocukların suça sürüklenmesinde büyük rol oynamaktadır. Bunun nedeni ise yukarıda da ifade edilen sonuçta da ortaya çıkmaktadır. Hükümlü çocuklar daha önceden herhangi bir mesleki eğitim kursuna katılıp bir meslek edinmeye zaman harcamış olsalardı ve buradan da arta kalan zamanlarını bir işyerinde öğrendikleri mesleği hem pratik yapmak hem de az da olsa para kazanmak için değerlendirmiş olabilselerdi % 56.7'lik suç oranında da bir azalma meydana gelebilirdi. Aynı zamanda suça sürüklenmelerine neden olan ekonomik nedenlerin de ortadan kaldırılma ihtimali yüksek olabilecektir.

Tablo 3. 16. *Çıraklık Eğitimi Hayatını Kolaylaştırdığına İnanma Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	27	90.0
Hayır	3	10.0
Toplam	30	100.0

Almış oldukları çıraklık eğitiminin hayatlarını kolaylaştırdığını ifade edenler ankete katılanların % 90'ını oluşturmaktadır. Bu soruya olumlu cevap verilmesinin nedenleri arasında çocukların ailelerine maddi destek sağlama imkânı bulabilmeleri, her ne kadar Eğitimevi olarak adlandırılrsa bile cezaevinin stresli ortamından uzaklaşmaları, sosyal açıdan belki de daha önce hiç tanışmadıkları bir grupta (çalışan, düzenli hayatı olan vb.) tanışmış olmaları gibi nedenlerin olduğu gözlemlenmiştir. Bu soruya olumsuz yanıt veren % 10 gibi düşük bir kesimin ise iş yerinde stres yaşadıkları ve diğer hükümlü çocuklara göre daha travmatik ailevi sorunları olduğu gözlemlenmiştir. Bu kesim içinde buldukları faaliyetin kendilerini stresten uzaklaştırmaya yeterli olmadığını ifade etmiştir. Genel tabloya bakıldığında hükümlü çocuklar stresle başa çıkma, ekonomik

zorlukları aşma ve farklı ortamlar da bulunabilme gibi sonuçlarından dolayı bu eğitimin hayatlarını kolaylaştırdığını düşünmektedirler.

Tablo 3. 17. Para Kazanmak İçin Bir Meslek Sahibi Olunması Gerektiğini Düşünme Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	29	96.7
Hayır	1	3.3
Toplam	30	100.0

Ankete katılan hükümlü çocukların neredeyse tamamına yakını (%96.7'si) para kazanmak için bir meslek sahibi olunması gerektiğini düşünmektedir. Sadece % 3.3'lük bir kısım meslek sahibi olunmasını gerekli görmemektedir. Daha önce herhangi bir şekilde bir işte çalışmamış ve maddi çıkar için suça sürüklenmiş çocukların bu soruya neredeyse tamamına yakınının olumlu cevap vermiş olması suça sürüklenen çocukların bu eğitimden iyi düzeyde yararlandıklarını ve bu çocukların ıslahına olumlu bir katkı sağladığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3. 18. Çıranklık Eğitiminin Bir Meslek Sahibi Olunmasında Yardımcı Olacağına İnanma Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	29	96.7
Hayır	1	3.3
Toplam	30	100.0

Çıranklık eğitiminin sayesinde bir meslek sahibi olacağına inanan hükümlü çocuk oranı %96.7'tir. Bu oran ankete katılan çocukların neredeyse hepsinin aynı düşünceye sahip olduklarını ve çıranklık eğitiminin kendilerini meslek sahibi yaptığına inandıklarını göstermektedir. % 3.3'lük kesim ise meslek sahibi olacağına inanmadığını belirtmiştir. Bu oranların bir diğer anket sorusu olan "Para kazanmak için bir meslek sahibi olunması gerektiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen cevap ile birebir aynı olması; çıranklık eğitiminin meslek sahibi olmada yardımcı olabilmesi için hükümlü çocuğun öncelikle para kazanmak için de bir meslek sahibi olunması gerektiğine inanmasıyla ilgili olduğu

düşünülmektedir. Bunun dışında çalışmaya katılan diğer hükümlü çocuklar çıraklık eğitiminin yararlı ve kalifiye eleman olunması için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

4.2. Çıraklık Eğitimine Giden Hükümlü Çocukların Eğitim ile İlgili Görüşleri

Tablo 3. 19. *Çıraklık Eğitimin Kendine Olan Özgüvenin Artmasını Sağladığını Düşünüp Düşünmeme Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Fikrim Yok	3	10.0
Katılıyorum	14	46.7
Kesinlikle Katılıyorum	13	43.3
Toplam	30	100.0

Çıraklık eğitimi, hükümlü çocuklar için sadece kaliteli bir meslek sahibi olma veya iş bulmalarına yardımcı olma amacı olarak görülmemelidir. Hükümlü çocukların rehabilite edilmesine yardımcı olmak, çocukları topluma kazandırmak, hükümlü çocukların kendilerine olan inanç ve özgüvenlerini artırmak da çıraklık eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır. Bu çerçevede çıraklık eğitiminin kendine olan özgüveninin artmasını sağladığı düşüncesine katılan çocukların oranının % 90 olduğu görülmüştür. Bu durum, çıraklık eğitiminin hükümlü çocuklar açısından tahliye olduktan sonra işgücü piyasasına katılmalarına da yardımcı olmasının yanında hükümlü oldukları zaman diliminde ıslah olmalarındaki katkıyı da açık bir şekilde ortaya koymaktadır. % 10'luk bir kesim ise bu konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte ankete katılanlardan hiçbirinin olumsuz görüş beyan etmemiş olması çıraklık eğitiminin hükümlü çocuklar üzerinde başarılı ve olumlu bir etki bıraktığı kanaatine varılmasını sağlamıştır.

Tablo 3. 20. *Cezaevinde Çıranklık Eğitim Faaliyetlerine Katılmanın Çocuğu Mutlu Etmesi Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	3	10.0
Fikrim Yok	1	3.3
Katılıyorum	13	43.3
Kesinlikle Katılıyorum	13	43.3
Toplam	30	100.0

Anket çalışmasının gerçekleştirildiği dönemde Ankara Çocuk Eğitimevi bünyesinde 92 hükümlü çocuk bulunduğu göz önüne alındığında bu durum, her çocuğun çıranklık eğitimi faaliyetlerinden faydalanamadığını veya faydalanmaya hak kazanamadığını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında hükümlü çocuklar için çıranklık eğitim programına dâhil olmanın büyük bir mutluluk kaynağı olması beklenir. Bu kapsamda çıranklık eğitimi faaliyetlerine katılmanın hükümlü çocukları mutlu ettiği yargısına % 43.3'lük bir kesinlikle katıldığını ifade ederken, % 43.3 sadece katıldığını, % 10'luk bir kesim ise bu yargıya katılmadıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda % 3.3'lük bir kesim ise herhangi bir fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3. 21. *Çıranklık Eğitiminin Moral ve Motivasyonu Yüksek Tutmaya Yardımcı Olup Olmadığı Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	2	6.7
Fikrim Yok	2	6.7
Katılıyorum	20	66.7
Kesinlikle Katılıyorum	6	20.0
Toplam	30	100.0

Hükümlü çocukların içinde bulunduğu psiko-sosyal durum göz önünde bulundurulduğunda, suçta sürüklenen çocukların moral ve motivasyonlarının son derece düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun önüne geçmek için gerek STK'lar gerek dernekler gerekse de Çocuk Eğitimevi bünyesinde bulunan psiko-sosyal servisinin birçok çalışması olduğu bilinmektedir. Ancak yapılan bu çalışmaların çocukların moral ve motivasyonlarını geçici bir süre ile arttırdığını ancak geçen zamanla elde edilen faydanın azaldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra her gün çıranklık eğitimi faaliyetlerine katılan ve günde ortalama 10 saat (yolda geçen süre dâhil) bu faaliyette bulunan hükümlü çocukların

bu faaliyetin moral ve motivasyonlarını nasıl etkilediği çok önemlidir. Zira bu faaliyet günlük hayatın büyük bir kısmını oluşturduğu için bu durumun moral ve motivasyona olumlu etki yapması her zaman hükümlü çocukların morallerini yüksek tutmalarına da yardımcı olacaktır.

Bu kapsamda sorulan soruya hükümlü çocukların % 80'i olumlu cevap vermiştir. % 13.3 oranında bir kısım fikrinin olmadığını söylerken sadece % 6.7 oranında olumsuz cevap alınmıştır. Ortaya çıkan bu sonuç çerçevesinde yapılan değerlendirmede çıraklık eğitimi hükümlü çocukların büyük bir çoğunluğunda moral ve motivasyon açısından olumlu etki yapmaktadır. Aynı zamanda bu etkinin uzun süreli olduğu göz önünde bulundurulursa çıraklık eğitimi faaliyetinin çocukların ıslah olması ve rehabilite edilmesinde çok önemli ve etkili bir rol üstlendiği de ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. 22. *Çıraklık Eğitim Sosyal Anlamda Yaşantıma Olumlu Katkıda Bulunması Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	1	3.3
Fikrim Yok	3	10.0
Katılıyorum	14	46.7
Kesinlikle Katılıyorum	12	40.0
Toplam	30	100.0

Daha önce de ifade edildiği gibi çıraklık eğitim faaliyetleri hükümlü çocuklar için meslek edindirmenin yanı sıra rehabilite edilmeleri ve sosyalleşmeleri için de yapılan bir uygulamadır. Bu çerçevede, bu eğitim kapsamında yer alan hükümlü çocuklara; çıraklık eğitiminin sosyal anlamda yaşantılarına olumlu katkısı olup olmadığı sorulduğunda % 86.7 oranında olumlu cevap alındığı görülmüştür. Bununla birlikte % 10 oranında hükümlü çocuk ise fikrinin olmadığını ifade ederken, sadece %3.3'lük bir kesim olumlu katkı sağlamadığını düşünmektedir. Bu sonuçlar, çıraklık eğitimiyle birlikte hedeflenen hükümlü çocukların sosyalleşmesini sağlayarak rehabilite edilmeleri amacına büyük oranda ulaşıldığını göstermektedir.

Tablo 3. 23. *Çıraklık Eğitime Başladıktan Sonra Çevresindeki İnsanların Değiştiğini Düşünmesi Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	5	16.7
Fikrim Yok	2	6.7
Katılıyorum	17	56.7
Kesinlikle Katılıyorum	6	20.0
Toplam	30	100.0

Yapılan çalışmada hükümlü çocukların her gün sabah 07.00’de uyanarak büyük bir heyecan ve mutlulukla çıraklık eğitimi bünyesinde olan işlerine gittikleri gözlemlenmiştir. Gerek çıraklık okulunda gerekse de işyerinde birçok yeni insan tanıma fırsatı bulmaktadırlar. Bu durum çocukların suça sürüklenme sürecindeki çevresel faktörler de dikkate alındığında; çocuklar bakımından sorun yaşadıkları çevreden uzaklaşıp kendilerine yeni bir çevre kurma fırsatı doğurmaktadır. Yeni çevrelerinin çalışma yaşamı ekseninde şekillenmesi diğer bir ifade ile yaşları kendilerine yakın ya da daha büyük kimselerden oluşması rol modeli olarak aldıkları kişilerin çalışma yaşamı içinden kişiler olması olumlu bir durumdur.

Çocukların kendilerini suça sürükleyen çevresi ile benzer olmayan bu sosyal çevre içinde yer bulabilmeleri rehabilitasyon sürecindeki en önemli faktörlerden biridir. İşyerindeki ustalarının ve diğer çalışanların emekleri ile kazandıkları ve çalışmaları ile kendilerine toplumda bir yer edindikleri düşünüldüğünde bu davranış kalıplarını çocukların da fark ederek algılamaları ve uygulamaya çalışmaları çıraklık eğitiminden beklenen sonuçların ortaya çıkmasında anahtar rol oynamaktadır. Bu noktada çıraklık eğitime devam eden çocuğun kendisini suça sürükleyen sosyal çevresi ile bağlarının da kesilmesi önemlidir. Zira çocuğu takip eden bu ilişkiler sistemi yeni bir sosyal çevre edinmesine engel teşkil edebilecektir.

Bu bağlamda hükümlü çocuklara sorulan “Çıraklık eğitimine başladıktan sonra çevremdeki insanlar değişti” sorusuna hükümlü çocukların % 76.7’si olumlu yaklaşırken, % 6.7’si herhangi bir fikrinin olmadığını belirtmiş ve geri kalan % 16.7’si ise çevrelerindeki insanların değiştiğine katılmadıklarını söylemişlerdir. Çevresinin değişmediğini söyleyen hükümlü çocuklara bakıldığında bu çocukların büyük çoğunluğunun Ankara ilinde ikamet ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle hem çevrelerini değiştirme fırsatına hem de ihtiyacına gerek duymadıkları anlaşılmıştır.

Her ne kadar evrensel insan hakları ve mahkûm hakları hükümlü bireylerin istedikleri yerde cezasını çekebileceğini gösterse de, en azından çevresinden etkilenecek hayatını şekillendiren, çevresine karşı korumasız ve aciz olan suçta sürüklenen çocukların, işlenmiş oldukları suçun cezasını (ıslahını) yaşadığı çevrenin dışında bir yerde gerçekleştirilmesi elde edilecek başarının artmasına da yardımcı olacaktır.

Tablo 3. 24. *Yapmak İsteddiği Mesleği Bulmada Çıraklık Eğitiminin Katkısı Olduğunu Düşünülmüş Düşünülmediği Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	7	23.3
Fikrim Yok	3	10.0
Katılıyorum	13	43.3
Kesinlikle Katılıyorum	7	23.3
Toplam	30	100.0

Mesleki eğitim ve çıraklık eğitim faaliyetlerinin temel amacı; kişinin yapmak istediği mesleği öğrenmek için veya elde edeceği geliri artırmak için tercih ettiği bir programdır. Bu durumda kişiler çıraklık eğitimine katılırken katıldıkları kurs ile ilgili bir plan kurmakta ya o meslek dalını yapmayı sürdürmeyi amaçlamaktadırlar ya da program sonucunda yapmak istedikleri mesleği belirlemiş olmaktadır. Bu durumun bu eğitim faaliyetlerinden yararlanan hükümlü çocuklarda açısından nasıl olduğunu anlamak için hükümlü çocuklara “Yapmak istediği mesleği bulmada çıraklık eğitiminin katkısının olduğu yargısına katılıp katılmadıkları” sorulduğunda, hükümlü çocukların % 66.62’si olumlu % 23.3’ü ise olumsuz cevap vermiştir. Geriye kalan % 10’luk bir kesim ise fikrinin olmadığını ifade etmiştir.

Hükümlü çocukların çıraklık eğitimine memnuniyetle ve isteyerek katıldıkları ve bu faaliyetlerin yararlı olduğunu ifade edenlerin % 80’den fazla olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu yargıya olumlu bakanların oranının % 66.6’da kalması çelişkili bir sonuç ortaya koymaktadır. Bu yargının bu şekilde olmasının başlıca temel nedenini anlamak için Tablo 3.1 ve 3.2’deki sonuçlara bakılmalıdır. Hükümlü çocukların çıraklık eğitimine başlamadan önce herhangi bir kurs ya da seminer alıp almadıkları ve çıraklık eğitiminde buldukları işi kendilerinin seçip seçmedikleri sorularına verilen cevaplar burada ortaya çıkan sonucu nedeni olarak görülebilmektedir.

Tablo 3. 25. Çıranklık Eğitimi Seçerken Kişisel Özelliklerin ve Becerilerin Dikkate Alınıp Alınmaması Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	20.0	20.0
Katılmıyorum	40.0	40.0
Fikrim Yok	20.0	20.0
Katılıyorum	16.7	16.7
Kesinlikle Katılıyorum	3.3	3.3
Toplam	100.0	100.0

Hükümlü çocukların Çıranklık eğitiminden daha iyi yararlanabilmeleri için, içinde buldukları programa önem atfetmeleri gereklidir. Bununla birlikte eğer Çıranklık eğitiminin kendilerine para kazanmak ya da meslek öğrenmek dışında bir şey kattığını düşünüyorsa bu durum Eğitimevi'ndeki Çıranklık eğitimi faaliyetlerinin çocuğun rehabilite edilmesi açısından önemli katkı sağladığının bir göstergesi olacaktır ki hükümlü çocukların Çıranklık eğitiminden yararlandırılmasının asıl amacı da budur. Hükümlü çocukları bu programa dâhil etmeden önce psiko sosyal servis tarafından yapılacak bilgilendirme veya ön görüşmede hükümlü çocuklara dâhil oldukları program için kendilerinin önemli olduklarını ve kendilerinin kişilik özellikleri ile becerilerine istinaden seçtiklerinin hissettirilmesi kendilerine önem verildiğini ve bu programın önemli olduğuna dair inançlarını arttıracaktır.

Bu durumun sonucunda hükümlü çocuklar gerek Eğitimevi'nde gerekse de Çıranklık eğitimi boyunca kendilerini daha çok kontrol edebilecek, hal ve hareketlerine dikkat etmeleri gerekliliğine daha fazla önem vereceklerdir. Bundan hareketle Çıranklık eğitim, faaliyetlerine katılan hükümlü çocuklara “Çıranklık eğitimi seçerken kişisel özelliklerim ve becerim dikkate alındı” yargısına katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Kişisel özelliklerinin dikkate alındığını düşünenlerin toplam içerisinde payının %20' yi oluşturduğu sonucuna varıldığı yukarıdaki tabloda da görülmektedir. Fikri olmayanlar %20 ve kişisel özellik ve becerilerinin dikkate alınmadığını söyleyenler ise %60 oranında temsil edilmektedir.

Elde edilen bu sonuçlar çocukların kendi fikir ve becerilerine değer verilmediğini, verilse dahi bunun çocuklar tarafından hissedilmediği yönündedir. Bu durumda kendisine değer

verilmediğini düşünen hükümlü çocuğun ne derece içinde bulunduğu programa değer verebileceği ayrıca tartışılması gereken bir konudur. Ancak bu sonuçlar çerçevesinde çıraklık eğitimine katılan çocukların daha iyi motive olmaları ve yaptıkları işe değer vermeleri sağlanmak isteniyorsa bu programa dâhil olan hükümlü çocuklara kendilerini önemli hissetmeleri konusunda da çalışma yapılması gerekli olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. 26. *Çıraklık Eğitiminde Daha Fazla İş Seçeneği Olması Gerektiğini Düşünüp Düşünmeme Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	3	10.0
Fikrim Yok	3	10.0
Katılıyorum	11	36.7
Kesinlikle Katılıyorum	13	43.3
Toplam	30	100.0

Çıraklık eğitimi Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çıraklık okulları tarafından işsizliğin önüne geçmek ve vasıflı işgücü yetiştirmek için gerçekleştirilen bir hizmettir. Bu hizmetin içerisinde birçok meslek dalı bulunmaktadır. Bireyler özgür iradeleri ile istedikleri işkolu ile ilgili mesleki eğitim programına dâhil olabilirler. Ancak Çocuk Eğitimevi bünyesinde çıraklık eğitiminden yararlanan hükümlü çocuklar sadece metal ve mobilya işine gönderilmektedir. Bu durumun çocuklar üzerinde nasıl etki yaptığını başka bir iş kolunu seçmek isteyip istemedikleri hakkında bilgi sahibi olabilmek için “Çıraklık eğitiminde daha fazla iş kolu olması gerektiğini düşünüp düşünmedikleri” sorulmuştur. Daha fazla iş seçeneği olması gerektiğini ifade eden çocukların oranı %10 ve bu konuda fikir sahibi olmayan çocukların oranı da % 10’dur. Geriye kalan % 80 oranındaki hükümlü çocuk “katılıyorum” veya “kesinlikle katılıyorum” cevabını vererek farklı iş seçeneği olması gerektiğini dolayısıyla bunu istedikleri ortaya çıkmıştır.

Hükümlü çocukların istekleri doğrultusunda daha fazla iş kolu seçilme olanağı olması hükümlü çocukların moral, motivasyon, istek ve arzularını arttıracak gibi hükümlü çocukların pratik eğitimi tamamladıkları işyerinde verimliliklerinin de artması kaçınılmazdır. Eğitimevi idaresinin kendi imkânları ve kendi çalışmaları ile hükümlü çocukları çıraklık eğitimine gönderdiği göz önünde bulundurulduğunda daha fazla iş kolunda çocukların eğitim alamamaları çıraklık eğitimi verilen okuldan da

kaynaklanabilir. Hükümlü çocukların çıraklık eğitiminden faydalanmasının dezavantajlı gruba yönelik bir çalışma olduğu düşünüldüğünde ve buradan elde edilecek faydanın hem maddi hem manevi boyutları değerlendirildiğinde Adalet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının hükümlü çocukların çıraklık eğitiminden daha farklı iş kollarında ve daha az ön koşullarda (yaş, mezuniyet vb.) faydalanmaları için bir protokol düzenlenmesinde fayda olacağı düşünülmektedir.

Tablo 3. 27. *Hükümlü Çocuğun Ailesinin Çıraklık Eğitimine Göndermiş Olması Halinde Suça Sürüklenip Sürüklenmeyeceği Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	10.0
Katılmıyorum	11	36.7
Fikrim Yok	4	13.3
Katılıyorum	9	30.0
Kesinlikle Katılıyorum	3	10.0
Toplam	30	100.0

Tablo 3.27’de verilen cevaplara bakıldığında hükümlü çocuklar suça sürüklenmeden önce çıraklık eğitimine kendi isteği veya ailesinin yönlendirmesi ile katılmış olsalardı % 40’ı suça sürüklenme olasılığının olmayacağını ifade etmişlerdir. Hükümlü çocukların % 13.3’ü fikir beyan etmezken geriye kalan % 46.7’si ise çıraklık eğitim faaliyetine katılmış olsalar dahi suça karışacaklarını ifade etmişlerdir.

Çocukların iradeleri zayıf ve yönlendirilmeye müsait olduğu göz önüne alındığında çıraklık eğitim faaliyetlerine çocuğu ailesinin yönlendirmesinin gerekliliği kaçınılmazdır. Bu durumun gerçekleşmesi için ise ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Devletin 8 yıllık eğitimi zorunlu tuttuğu ve bu konu da aileleri takip ederek yaptırım uyguladığı gibi çıraklık eğitimi faaliyetleri bakımından da en azından belli gruplar düzeyinde bir zorunluluk getirilmesi düşünülebilir. Aksi durumda zorunlu eğitim bittikten sonra okula devam etmeyen çocuklar suça sürüklenme noktasında açık ve korumasız bir hale gelmektedirler. Maddi durumu olmadığı için zorunlu eğitimden sonra okulu terk eden çocukların kaçak yollardan kötü koşullarda veya düşük ücretlerle

çalıştırıldıkları da göz önünde bulundurulduğunda, bu çocuklar içinde çıraklık eğitiminin en azından çocuğun kendini hem maddi hem de manevi olarak korumasında büyük bir avantaj olacağı sonucuna ulaşılmaktadır

Tablo 3.15’de yer alan “Daha önce böyle bir eğitim almış olsaydınız suç işleme ihtimalinizin azalacağını düşünüyor musunuz?” sorusu ile tablo 27’deki yargı birbiriyle örtüşmektedir. Her iki soruda da verilen olumlu cevapların % 40 civarında olduğu dikkate alındığında suça sürüklenen çocukların içinde buldukları durumu kadercilik anlayışı içerisinde değerlendirdiği sonucuna varılabilir. Çocuk Eğitimevi bünyesinde bulunan hükümlü çocuklar bu konuda rehabilite edilmeli ve çocukların suça bulaşmış olmalarının hayatın getirdiği bir durum olmadığı kendi iradeleri ile bu durumun üstesinde gelebilecekleri öğretilmelidir. Çıraklık eğitim faaliyetleri de bu öğretinin lokomotifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3. 28. Çıraklık Eğitiminde Alınan Ücretin Yeterli Olup Olmadığı Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	20.0
Katılmıyorum	13	43.3
Fikrim Yok	2	6.7
Katılıyorum	9	30.0
Toplam	30	100.0

Tablo 3.28’de çıraklık eğitimine giden hükümlü çocuklara aldıkları ücretin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. % 66.3 oranında hükümlü çocuk aldıkları ücretin yeterli olmadığını ifade ederken, % 6.7 fikri olmadığını ifade etmiştir. Sadece % 30 oranında hükümlü çocuk aldıkları ücretin yeterli olduğunu düşünmektedir. Çıraklık eğitimi çocukların çalıştırıldığı veya çalıştırılmasının önünün açıldığı bir eğitim programı olmadığı burada sadece 18 yaşından gün almamış gençlerin ve çocukların meslek öğrenmeleri amaçlandığı göz önünde bulundurulduğunda işverenlerin az ücret ödemeleri anlayışla karşılanabilir. Ancak çıraklık eğitiminden faydalanan çocuklar için durumun biraz daha farklı olması gerekliliği açık bir şekilde ortadadır. Suça sürüklenen çocuk, çocukluğunun verdiği dezavantajın yanında suça sürüklenmekle birlikte iki kez dezavantajlı duruma düşmektedir. Bu grup maalesef dezavantajlı grubun da dezavantajlısıdır.

Bu durum dikkate alındığında çıraklık eğitimine giden hükümlü çocuklar ile diğer çocuk ve gençler aynı şartlarda muamele ile karşılaşmamalıdır. Her iki kesimin aynı haklara sahip olmaları durumunda bir eşitsizliğin ortaya çıkacağı kaçınılmazdır. Bununla birlikte çocuğun suça sürüklenmesine neden olan faktörlerde de gösterildiği gibi ailelerin ekonomik durumunun kötü olması suça sürüklenmede de karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenlerde dikkate alındığında her ne kadar çıraklık eğitiminde verilecek ücret belli olsa da hükümlü çocuklar için bu durum değiştirilebilir ve alınan ücretlerin artması sağlanabilir.

Tablo 3. 29. *Çıraklık Eğitimden Aldığı Ücretin Daha Fazla Olması Durumunda Aileye Para Göndermesi*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	2	6.7
Katılıyorum	11	36.7
Kesinlikle Katılıyorum	17	56.7
Toplam	30	100.0

Hükümlü çocukların % 66.3'ünün aldıkların ücreti yeterli bulmadıkları Tablo 28'de ifade edilmişti. Bu yargıya paralel olarak “Çıraklık eğitiminden aldığım ücret daha fazla olsaydı aileme para gönderirdim” sorusu sorulmuştur. Sonuç olarak hükümlü çocukların tamamına yakını (% 93.3) ücretlerin daha fazla olması durumunda ailelerine yardım edeceklerini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan hükümlü çocukların % 6.7'si ise bu duruma katılmamaktadır. Tablo 3.28'de yapılan değerlendirmeler ile Tablo 3.29'da ortaya çıkan sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde sonuçlarda tutarlılık olduğu görülmektedir.

Aynı zamanda bu sonuçlar çocuğun suça sürüklenmesindeki ekonomik nedenlerin büyük önem taşıdığına ne derece doğru olduğunu da tekrar göstermiştir. Çıraklık eğitiminden faydalanan çocuklar elde ettikleri gelir ile öncelikle kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Alınan ücretler sadece bunu karşıladığı için “çıraklık eğitiminde aldıkları ücretin daha fazla olması” durumunda ailelerine yardım edebileceklerini ifade etmişlerdir. Çocuk yaşta bireylerin ailelerine yardım etmelerinin ne derecede etik ve doğru olduğu ayrıca bir tartışma konusudur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken hükümlü çocukların bu

içgüdü içerisinde olmaları ve ailelerinin kendilerinin gönderecekleri paraya ihtiyaçları olduklarına inanmalarındır.

Ortaya çıkan bu durum çocuğun suça sürüklenmesinde ekonomik nedenlerin son derece etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca çocukların işlemiş oldukları suçları gösteren Tablo 3.38 incelendiğinde temelde ekonomik nedenlerle işlenen suç oranlarının diğer suçlar içerisindeki payının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar çocuğun suça sürüklenmesinde ekonomik nedenlerin büyük önem taşıdığı sonucunu da destekler niteliktedir.

Tablo 3. 30. *Yakın Çevredeki İnsanların İşsiz Olmasının Suça Sürüklenmede Etkili Olan Nedenlerden Biri Olup Olmadığı Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	11	36.7
Fikrim Yok	1	3.3
Katılıyorum	12	40.0
Kesinlikle Katılıyorum	6	20.0
Toplam	30	100.0

Çocuk suçluluğuna neden olan faktörler içinde çevresel etmenler de önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun gerek arkadaş çevresi gerekse de aile çevresi çocuğu hem etkilemekte hem de yönlendirmektedir. Bu durumun suça sürüklenmiş çocuklar arasında ne derece etkili olduğunu anlamak için çıraklık eğitimine katılan çocuklara “*Yakın çevremdeki insanların işsiz olması suça sürüklenmemde etkili olan nedenlerden biridir*” yargısına katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Hükümlü çocukların % 60’ı bu yargıya katılırken % 36.7’si katılmadıklarını ifade etmiştir. Geriye kalan % 3.3 oranındaki hükümlü çocuk ise herhangi bir fikri olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 3.30’da ortaya çıkan sonuçlar, çocuğun suça sürüklenmesinde çevresel etmenlerin önemli olduğunu ve hükümlü çocukların da bu durumun farkında olduğunu göz önüne sermektedir. Çıraklık eğitiminin çocukların çevresini ve sosyal ortamını değiştirmelerine yardımcı olduğu göz önüne alındığında (Bkz. Tablo 3.22) hükümlü çocukların tahliye sonrası tekrar suç işleme olasılığı azalmaktadır. Çıraklık eğitimi faaliyetlerinin, ekonomik düzeyi düşük olan bölgelerde yaygınlaştırılması ve bu bölgelerde bulunan ailelerin konu

ile ilgili olarak bilinçlendirilmeleri işgücü piyasasında nitelikli işçi oranını artırarak işsizliğin önüne geçebileceği ve bunun yanı sıra çocukların suça sürüklenme ihtimalinin azalabileceği sonucuna ulaşılmasına yol açmaktadır. Nitekim hükümlü çocuklara bu yönde sorulan sorulara verilen cevaplar da hükümlü çocukların aynı fikirde olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3. 31. *Çıraklık Eğitimi Alınmamış Olsa Tahliye Olduktan Sonra Para Kazanmak İçin Yasal Olmayan Yollara Başvurulup Başvurulamayacağı Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	13.3
Katılmıyorum	11	36.7
Fikrim Yok	4	13.3
Katılıyorum	9	30.0
Kesinlikle Katılıyorum	2	6.7
Toplam	30	100.0

Suçta sürüklenmiş çocuklar için rehabilite çalışmaları, tahliye olduklarından sonra da devam etmelidir. Denetimli Serbestlik gibi uygulamalar incelendiğinde hükümlü çocuğu tahliye sonrasında da takip etmeye çalışan rehabilitasyon programlarının kısmen devam ettiği görülmektedir. Ancak söz konusu olan suça sürüklenen çocuklar olduğunda bu takip sisteminin daha etkin yapılması ve hedefe yönelik olarak planlanması gereklidir. Sistemin standart bir şekilde tahliye sonrası tüm gruplara aynı şekilde uygulanması programın etkinliğini azaltmaktadır. Hükümlü çocuklara tahliye olduktan sonra da toplumla bütünleşmeleri bakımından yeterli destekler sağlanmalıdır. Sosyal politika anlamında dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocuklar kategorisi içinde en dezavantajlı grubu hükümlü çocuklar oluşturduğu için ayrı bir model geliştirilmesi gereklidir. Zira buradaki hedef kitle diğer suç işlemiş gruplardan hem psikolojik hem de sosyolojik açıdan oldukça farklıdır.

Bu çerçevede çıraklık eğitiminde yer alan hükümlü çocuklara “Çıraklık eğitimi almamış olsaydım tahliye olduktan sonra para kazanmak için yasal olmayan yollara başvurabilirdim” yargısına katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Tablo 31’de görüldüğü gibi çocukların yarısı bu yargıya katılmazken diğer bir ifade ile aldıkları çıraklık eğitimi sonrasında para kazanmak için yasal olmayan yolları tercih etmeyeceklerini ifade

etmişlerken, % 36.7'sinin ise bu yargıya katılmadığını ifade etmeleri aslında konu ile ilgili tam bir farkındalık oluşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durum ayrıca, tahliye sonrası takip ve rehabilitasyon sürecinin ne derece önemli olduğunu da göstermektedir. Hatta konu ile ilgili fikri olmadığını beyan etmiş olan çocuklar bakımından da (% 13.3) tahliye sonrası takip ve rehabilitasyon sisteminin gerekliliğinden söz edilebilir. Bu durumla birlikte eğitim evinde bulunan hükümlü çocukların birden çok suça karışma durumlarının olduğu bilindiğinde bu gruptaki çocuklar da suç işleme noktasında bir devamlılık olduğundan söz edilebilir.

Çıraklık eğitimi alınmamış olması durumunda yasal olmayan yollara başvurabilme ihtimali olan ve fikri olmayan % 50 oranındaki hükümlü çocuk için aldıkları eğitim yardımı ile tahliye olduklarında tekrar suç işlemeyecekleri sonucuna varılması, çıraklık eğitiminin ne derece iyi bir rehabilite faaliyeti olduğunu göstermektedir. Bu ifadeye katılmayan hükümlü çocukların (% 50) da takibi gereklidir. Zira suça sürüklenmiş olmaları ve birçok kez cezaevinde girip çıkmış olmaları bahse konu olan çocuklar için suça eğilimin devamlılığı niteliğindedir. Bu durumun engellemesi için daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi ekonomik durum ve sosyal çevre iyileştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 3. 32. Çıraklık Eğitimine Sadece Vakit Geçirmek İçin Gitme Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	3	10.0
Fikrim Yok	20	66.7
Katılıyorum	1	3.3
Kesinlikle Katılıyorum	6	20.0
Toplam	30	100.0

Tablo 32'de çıraklık eğitimine katılan hükümlü çocukların çıraklık eğitimine gitmekte herhangi bir bilince sahip olup olmadıklarını anlamak için “Çıraklık eğitimine sadece vakit geçirmek için gidiyorum” ifadesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Çalışmaya katılan hükümlü çocukların % 76.7'si katılmadığını ifade etmiştir ve aynı zamanda “Çıraklık eğitimine meslek öğrenmek için”, “Aileme para göndermek için”, “Eğitimevinde kaldığım sürece kendi ihtiyaçlarımı karışlamak için” gibi cevaplar vermişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi hükümlü çocuklar her ne kadar çıraklık

eğitimine gitmeden önce seminer, kurs, tanıtıcı ve açıklayıcı bir programa tabi tutulmaları da (Bkz. Tablo 3.12) zaman içerisinde ve içinde buldukları sosyal yapı (işgücü piyasası) sayesinde çıraklık eğitime katılmalarında zamanla bilinç kazandıkları sonucuna varılabilir. Tablo 31'e göre ankete katılanlar içerisinde % 20'lik bir kesim çıraklık eğitime herhangi bir meslek öğrenmek veya para kazanmak için değil de vakit geçirmek için gittiğini ifade etmiştir. Geriye kalan % 3.3 ise herhangi fikri olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 3. 33. Çıraklık Eğitime Tesadüfen Seçilme Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	10	33.3
Fikrim Yok	9	30.0
Katılıyorum	10	33.3
Kesinlikle Katılıyorum	1	3.3
Toplam	30	100.0

Tablo 33'de hükümlü çocuklara çıraklık eğitime seçilmiş olmalarının hangi özelliklerinden kaynaklandığının farkında olup olmadıklarını anlamak için "Çıraklık eğitime tesadüfen seçildim" ifadesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Ortaya çıkan sonuçlar incelendiğinde "katılma, katılmama ve fikri olmama" durumlarının birbirine yakın oranlarda olduğu görülmüştür. Bu noktada çocukların herhangi bir mesleğe yönltilmeleri yerine yetenek ve istekleri doğrultusunda programa dâhil edilmeleri gereklidir. Hükümlü çocuklara bu programa seçilmelerinde istekleri, yetenekleri vb. özel bir neden olduğunun anlatılması ve hükümlü çocukların kendilerini özel hissetmelerinin sağlanabilmesi çocukların motivasyonlarını da arttırabilecektir. Bu durumda çocukların programa ilgisinin artacağı ve çıraklık eğitimi programına daha fazla değer atfedebilecekleri beklenmektedir. Her çocuk özelinde düşünülerek kariyer planlaması benzeri bir yapıda mesleğe yöneltme odaklı bir çıraklık eğitimi programı gerçekleştirilebildiğinde elde edilecek başarı oranının da daha yüksek olacağı düşünülmektedir.

Tablo 3. 34. *Çıranklık Eğitiminin Bütün Hükümlü Çocukların Faydalanması Gerektiğini Düşünmekteyim*

	Sıklık	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	13.3
Katılmıyorum	16	53.3
Fikrim Yok	1	3.3
Katılıyorum	8	26.7
Kesinlikle Katılıyorum	1	3.3
Toplam	30	100.0

Tablo 34’de çıraklık eğitiminin gerekli niteliklerini sağlamakla birlikte (eğitim durumu, yaş vb.) seçilerek katılan hükümlü çocuklara “Çıraklık eğitiminden bütün hükümlü çocukların faydalanması gerektiği” düşüncesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu düşünceye katılmadığını ifade eden % 53.3 oranındaki çocuk ile kesinlikle katılmadığını ifade eden % 13.3 oranındaki hükümlü çocuklar, araştırmaya katılan çocukların % 68.6’sını oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise hükümlü çocuklar arasında çıraklık eğitimine seçilmenin bir mükâfat olarak algılanmasıdır. Hükümlü çocukların büyük bir bölümünün çıraklık eğitimi sistemini bir mükâfat olarak görmesi, tüm çocukları sisteme dâhil eden bir yapı kurulmadığı için doğal bir sonuç gibi ortaya çıkmış görünmektedir. Oysa çıraklık eğitimi sistemi tüm hükümlü çocukların ilgi, yetenek ve isteklerine uygun işlere yönlendirilmelerinin bir gereklilik olduğu biçiminde kurgulanır ve çocuklara da bu şekilde aktarılabilirse sistemden beklenen faydalar daha net bir biçimde ortaya çıkabilecektir.

Programın temel amacının tahliye sonrasında meslek edinmiş ve suçtan arınmış bireyleri topluma kazandırmak olduğu düşünüldüğünde, bütün hükümlü çocukların çıraklık eğitimi sistemine katılmaları bir hak olmaktan öte bir zorunluluktur. Çıraklık eğitimi programına dâhil olmayan çocukların gün içerisinde zamanlarını etkin olarak kullanabilmelerini sağlamaya yönelik olarak uygulanan “Grup Liderliği Programı” çocuklara zamanlarını bazı faaliyetlerle geçirme imkânı sağlarken aslında toplumun diğer üyeleriyle birlikte sosyalleşme imkânlarından mahrum kalmalarına da yol açabilmektedir.⁴¹ Ayrıca Çocuk Eğitimevi’ndeki eğitim programları çocuklara temel okuma-yazma, matematik, bilgisayar vb. eğitimler yanında temel iletişim, görgü kuralları

⁴¹ Grup Liderliği Programı, Adalet Bakanlığının desteği ile hükümlü çocukların topluma kazandırılması için Prof. Dr. Kültekin Ögel tarafından geliştirilen BİSİS (Bireyselleştirilmiş İyileştirilme Programı) çerçevesinde uygulanan sistemin bir parçasıdır.

gibi temel becerileri de kazandırmaktadır. Temel eğitimler çocukların çıraklık eğitimine katılmalarının bir ön basamağı gibi düşünülerek bu programlar sonrasında çocuklar kendileri için oluşturulmuş kariyer hedefleri doğrultusunda çıraklık eğitimlerine yönlendirilmelidirler.

Durum bu açıdan değerlendirildiğinde çıraklık eğitiminde bulunan çocuklar diğer çocukların da bunu hak etmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda elde etmiş oldukları olanakları diğer çocukların yapacakları olumsuz davranış sonucu kaybetme korkusu içinde oldukları için çıraklık eğitimine bütün çocukların katılmasına karşı olma oranı % 68.6 gibi yüksek bir oran çıkmıştır. % 40 ise her çocuğun çıraklık eğitimine katılması gerektiğini ve bunun bir hak olduğunu ifade etmiştir. % 3.3'lük bir kesim ise bu konuda herhangi bir fikir beyan etmemiştir.

Burada ortaya çıkan sonuç, çıraklık eğitimine katılacak çocukların seçilmesinde bir anlayış problemi olduğunu ortaya koymaktadır. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan bütün cezaevleri içerisinde sadece çocuk Eğitimevinde çıraklık eğitimi faaliyeti uygulanmaktadır. Diğer cezaevlerinde ise atölye ve iş yurtları kapsamında hükümlülerin ıslahına yönelik faaliyetler bulunmaktadır. Çıraklık eğitimi faaliyeti, atölye ve iş yurtları uygulamasından çok farklı ve çok daha nitelikli bir programdır. Bunun nedeni ise suça sürüklenen çocukları sosyalleştirmek ve tahliye sonrası iş hayatına katılmalarını kolaylaştırmaktır. Diğer cezaevlerinde uygulanan atölye ve iş yurtları faaliyetlerinde sadece mahkûmların boş vaktini değerlendirmek ve üretime katkıda bulunmalarını sağlamak amacı güdülmektedir.

Bu iki uygulamayı ayıran en büyük fark toplumun temel dinamiğini ve geleceğini oluşturan ancak her ne nedenle olursa olsun suça bulaşmış hükümlü çocukları sosyal ortamdan uzaklaştırmadan rehabilite etmektir. Hükümlü çocukların her birinin rehabilite ve ıslah edilmesi gerektiği ve dezavantajlı bir grupta oldukları göz önünde bulundurulduğunda Eğitimevinde bulunan bütün çocuklar için en temel hak çıraklık eğitimi faaliyetlerinden yararlanmaktır. Sadece eğitim kurulu tarafından seçilen çocuklar yerine gerekli şartları sağlayan bütün hükümlü çocuklar çıraklık eğitimine gidebilmelidir. Zaman içerisinde uyum sağlayamadığı görülen çocukların bu haklarının geri alınabileceği şeklinde bir uygulamanın daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

Ankara Çocuk Eğitimevi'nin amaçları arasında gösterilen “12-18 yaş gurubu arasında olup işlediği bir fiil sonucu hüküm giymiş olan çocukların yeniden eğitilerek suç ve suçun sonuçlarından arındırılıp iyi halli olarak topluma yeniden kazandırılmasını sağlamanın”⁴² tam anlamıyla ile gerçekleşebilmesi için büyük bir öneme sahip olan çıraklık eğitimi hakkından bütün hükümlü çocukların faydalanması gereklidir. Aksi takdirde çocukların tekrar suça karışmasının önüne geçilemeyecek ve Eğitimevinde buldukları sürece sadece dört duvar arasında toplumdan soyutlanarak ceza çeken ve herhangi bir şekilde arındırılmış olan hükümlü çocuklar olacaklardır.

Hâlbuki çocuk hükümlülüklerin Eğitimevine gönderilmesinde amaçlanan çocukları sosyal hayata adapte etmek, yaşadıkları çevreden (suç oranının yüksek olduğu) uzaklaşabilmelerini sağlamak ve kendi kendilerine yetebilecekleri bir donanıma sahip olmalarını sağlayabilmektir. Tabloda ortaya çıkan sonuç bizlere eğitim faaliyetinin uygulanmasındaki teorik amaç ile pratikteki uygulamanın farklı olduğunu göstermektedir. Teorik amaç doğrultusunda bütün hükümlü çocukların çıraklık eğitimi faaliyetlerinde bulunmaları bir gerekliliktir.

Tablo 3. 35. *Tahliye Olduktan Sonra Cezaevinde Öğrendiğim İş Kolunda Çalışmaya Devam Etme Durumu*

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	7	23.3
Fikrim Yok	2	6.7
Katılıyorum	17	56.7
Kesinlikle Katılıyorum	4	13.3
Toplam	30	100.0

Gerek hükümlü çocukları rehabilite etmek gerekse de tahliye sonrasında meslek sahibi olarak herhangi bir işte çalışmalarına yardımcı olmak için uygulanan çıraklık eğitimi, hükümlü çocuklara iş bulmalarını kolaylaştırmakla beraber hali hazırda iş sahibi olmalarına da yardımcı olmaktadır. Bu çerçevede çıraklık eğitimi bünyesinde çalıştıkları işlerde devam etmek isteyen hükümlü çocukların araştırmaya katılanlar içerisindeki oranı

⁴² <http://www.ankarace.adalet.gov.tr/kurumhakkinda.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

% 70'dir. Bu durum çocukların öğrendikleri işten memnun olduklarını ve bu işi severek yaptıklarını göstermektedir.

Her ne kadar hükümlü çocukların % 70'i işte çalışmaya devam edeceklerini ifade etmiş olsalar da, daha öncede ifade edildiği gibi bu konuda tutulan herhangi bir istatistiki verinin olmaması hükümlü çocukların bu amaçlarını ne ölçüde hayata geçirildiğini göstermemektedir.

Çıraklık eğitiminde bulunan çocukların % 23.3 içinde buldukları iş kolunda devam etmeyeceklerini ifade ederken geriye kalan % 6.7 ise herhangi bir fikirlerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Her ne kadar az bir oranda da olsa öğrendikleri işte çalışma hayatına devam etmeyi düşünmeyen çocukların neden böyle bir algı içinde oldukları aslında araştırılması gereken diğer bir konudur. Hükümlü çocukların işte devam etmek istememelerinin nedeni, eğitimini aldıkları mesleği sevmemeleri ise bu meslek dalı imkânlar ölçüsünde değiştirilmeli, çocuğun gelecekte yapmak istediği ve yapmaktan mutluluk duyacağı meslek doğrultusunda eğitime dâhil edilmeleri gerekmektedir. Böyle bir durumda hükümlü çocuk da tahliye olduktan sonra işgücü piyasasına daha kolay katılabilecektir.

Tablo 3. 36. Tahliye Olduktan Sonra Çalışıp Kendi Geçimini Sağlamayı Düşünme Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	2	6.7
Fikrim Yok	2	6.7
Katılıyorum	20	66.7
Kesinlikle Katılıyorum	6	20.0
Toplam	30	100.0

Çıraklık eğitiminin işgücü piyasanın niteliğini arttırmak ve işsizliğin önüne geçmek için uygulanan bir sosyal politika aracı olduğu bilinmektedir. Buna örnek olarak da diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerle karşılaştırıldığında genç işsizliği oranlarının en az düzeyde olduğu Almanya'da uygulanan çıraklık sistemi gösterilebilir. Alman çıraklık (mesleki eğitim) sisteminin de temel amaç; eğitimden çalışma hayatına geçişi kolaylaştırmak suretiyle gençlerin iş piyasasıyla bütünleştirilmesini sağlamaktır (Gündoğan, 1999: 75).

Gençleri iş piyasasıyla bütünleştirme amacı, hükümlü çocuklar için de geçerli olursa bu dezavantajlı grubun da iş piyasası ile birlikte sosyal ortama uyum sağlaması kolaylaşacaktır. Bu sayede hükümlü çocukların suçtan arındırılması ve rehabilite edilmesi gerçekleştirmiş olurken, tahliye sonrası tekrar suça karışma ihtimallerinin de ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi için çıraklık eğitimine katılan çocukların tahliye olduktan sonra çalışma isteğinde ve amacında olması gereklidir.

Tablo 3.36’da çıraklık eğitiminden yararlanan çocukların tahliye sonrası çalışarak kendi geçimini sağlamayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre hükümlü çocukların büyük bir bölümü (% 86.7) tahliye olduktan sonra çalışmayı düşünmektedirler. Bu düşüncenin oluşmasındaki temel neden çocukların çıraklık eğitimi içerisinde bir işte uzmanlaşmaları ve aynı zamanda işgücü piyasası ile tanışmış olmalarıdır. Her ne nedenle olursa olsun tahliye olduktan sonra çalışmayı düşünen çocuklar en azından bu konuda zorlanmayacaklar ve öğrenmiş oldukları meslek çerçevesinde kolaylıkla işgücü piyasasında kendilerine yer bulabileceklerdir. Ankete katılanlar içerisinde %6.7’lik bir kesim herhangi bir fikir beyan etmezken, geriye kalan % 6.7’lik kesim ise tahliye olduktan sonra çalışarak kendi geçimini sağlamayı düşünmediklerini ifade etmiştir.

Tablo 3. 37. Tahliye Olduktan Sonra İş Bulmasının Aldığı Eğitim İle Daha Kolaylaşacağını Düşünmesi Durumu

	Sıklık	Yüzde (%)
Katılmıyorum	2	6.7
Fikrim Yok	1	3.3
Katılıyorum	21	70.0
Kesinlikle Katılıyorum	6	20.0
Toplam	30	100.0

Tablo 36’de ortaya çıkan sonuç çıraklık eğitiminde bulunan hükümlü çocukların büyük bir bölümünün (% 86.7) tahliye olduktan sonra işgücü piyasasına katılacakları yönünde iradeleri olduğunu göstermiştir. Tablo 37 çıraklık eğitiminde bulunan çocukların tahliye olduktan sonra iş bulmalarında çıraklık eğitiminin yardımcı olup olmayacağını hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Sonuç itibariyle eğitimden faydalanan hükümlü çocukların % 90’ı iş bulmalarında çıraklık eğitiminin yardımcı olacağını ifade etmişlerdir. Geriye kalan % 6.7’si ise faydası olmayacağını düşünürken, yalnızca %

3.3'lük bir kesim fikrinin olmadığını belirtmiştir. Çıraklık eğitiminin hükümlü çocukları rehabilite etmesinin yanında çocukları iş hayatına yönlendirmekte de önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. 38. . Tahliye Olduktan Sonra Çıraklık Eğitimi İçin Gittiği İş Yerinde İşe Devam Etme İsteği

	Sıklık	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	13.3
Katılmıyorum	7	23.3
Fikrim Yok	5	16.7
Katılıyorum	7	23.3
Kesinlikle Katılıyorum	7	23.3
Toplam	30	100.0

İşgücü piyasasına katılma isteği olan hükümlü çocuklar ilk defa öğrendikleri iş çerçevesinde hükümlüken gittikleri işyerinde çalışmayı isteyip istememeleri sorusuyla birlikte, hükümlü çocukların işyerinde görmüş oldukları muamelenin nasıl olduğu konusunda bilgi vermesi beklenmiştir. Tablo 38'de eğitime katılan hükümlü çocukların tahliye sonrası aynı iş yerinde çalışmayı düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Elde edilen sonuçlar itibariyle bu çocukların % 46.6'sının aynı işyerinde iş hayatına devam etmek istediği görülmüştür. Tablo 36 ve Tablo 37 incelendiğinde hükümlü çocukların % 90'a yakınının iş hayatına devam edecekleri ve eğitim faaliyetleri sırasında öğrendikleri işin kendilerine yardımcı olacağını düşünürken, Tablo 38'de çıkan sonuç itibariyle de bu hükümlü çocukların sadece %46.6'sının hâlihazırdaki işyerinde çalışmayı istemeleri düşündürücüdür.

Hükümlü çocukların % 36.6'sı çıraklık eğitimi için gitmiş oldukları işyerlerine tekrar gitmeyi düşünmezken, geriye kalan %16.7'lik kesim ise bu konu hakkında henüz fikirleri olmadığını belirtmiştir. Almış oldukları ceza beş yıl veya daha fazla olan hükümlü çocukların bu konuda fikir beyan etmemeleri dikkate alınmalıdır. Zira bu çocuklar en az 30 yaşına kadar cezaevinde kalacaklarını bildikleri için tahliye sonrası için bir plan yapmanın kendileri için çok da gerekli olmadığı inancına sahiptirler. Aynı işyerinde çalışmayı düşünmeyen hükümlü çocukların bir kısmı ailesinin farklı kentte yaşadığını ifade etmiş ve bundan dolayı ailesine yakın olmak istedikleri için şuanki iş yerinde

çalışmayı düşünmediklerini ve yaptıkları işi aynısını kendi memleketlerinde de bulabileceklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3. 39. İşlenen Suçun Niteliğine İlişkin Durum

	Sıklık	Yüzde (%)
Hırsızlık	8	26.7
Cinayet	8	26.7
Cinsel	7	23.3
Gasp	5	16.7
Uyuşturucu	2	6.7
Toplam	30	100.0

Türkiye’de genç işsizliğin % 16 civarında olması ve gençlerin mezun oldukları okullarda genellikle teorik eğitim almış olmaları ve piyasanın gerektirdiği temel ve sosyal becerileri kazanmakta sıkıntı yaşadıkları bilinmektedir. Bu durumun uzun vadede çok ciddi bir toplumsal tehdit olacağı, genç nüfusun iş bulmakta sıkıntı yaşamakla birlikte suça sürüklenme olasılıklarının da artacağı düşünülmektedir. İşverenlerin nitelikli eleman gereksiniminin karşılanamaması riski, mesleki ve teknik eğitimin öneminin çalışanlar dışında işveren içinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Mesleki ve teknik eğitim, gençlerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine katkıda bulmakla birlikte işletmelerin nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak için de gerekli olan bir eğitim sistemidir (Oral, 2012: 9).

Çıracılık eğitimi sistemi işgücü piyasalarına ihtiyacı olan nitelikli işgücünü sağlamak için ve gençlerin eksik olan pratik eğitimini tamamlayarak daha kolay iş bulmalarını sağlamak için uygulanan bir eğitim modelidir. Ancak, Adalet Bakanlığı Ankara Çocuk Eğitimevi bünyesinde bulunan çocukları için de uygulanan bu eğitim modeli farklı bir amaca daha hizmet etmektedir. Bu eğitim çerçevesinde hükümlü çocukların rehabilite edilmelerinin yanında sosyal hayata da uyum sağlamasına yardımcı olunmaktadır. Bu amaçla gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine katılan hükümlü çocuklara hangi suçtan hükümlü olduğu sorulmuş ve burada çıkan sonuçlar çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Ankara Çocuk Eğitimevinde bulunan ve çıracılık eğitimine katılan hükümlü çocukların hangi suçtan dolayı hükümlü oldukları Tablo 39’da görüldüğü gibidir. Tabloya göre

hükümlü çocukların % 50,1'inin maddi çıkar sağlamak için hırsızlık, gasp ve uyuşturucu madde sattığı (torbacı) ve bu nedenlerle suça sürüklendiğini görülmektedir. Hükümlü çocukların maddi çıkar için suç işlemiş olmalarının genel olarak iki ana sebebi olduğu üzerinde varsayılmaktadır. Bunlardan birincisi ailelerinin maddi durumunun yetersiz olması, ikincisi ise çocuğun para kazanmak için yeterli eğitim ve mesleki bilgisinin olmamasıdır. Bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla çıraklık eğitimine gönderilen hükümlü çocuk hem bir meslek sahibi olmakta hem de gelir elde edebilmektedir. Bu durumun çocuğun suç işlemesine neden olan durumları büyük ölçüde ortadan kaldıracığı ve tekrar suç işleme ihtimalinin önüne geçeceği düşünülmektedir.

Geriye kalan diğer hükümlü çocuklar ise (% 49.9) cinayet ve cinsel suçlardan dolayı hükümlü oldukları görülmüştür. Bu durumunun ise çocukların sosyal çevrelerinden ve aile gelenek göreneklerinden (kan davası vb.) kaynaklandığı kanaati oluşmuştur. Bu nedenle suça sürüklenmiş olan çocukların rehabilite edilmeleri ve tekrar suç işleme ihtimalinin önüne geçmek için bu grupta bulunan çocukların sosyal ortamlarını değiştirmeleri sağlanarak kendi hayatlarını idame ettirebilmelerinin yolu gösterilmelidir. Çıraklık eğitiminin Çocuk Eğitimevinde uygulanmasının bir diğer amacı ise bu durumu ortadan kaldırmaktır.

Tablo 3. 40. Madde Kullanımı

	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	12	40.0
Hayır	18	60.0
Toplam	30	100.0

Tablo 3.40'da çıraklık eğitiminden faydalanan çocukların suç işledikleri sırada madde kullanma oranları verilmiştir. Çıkan sonuca göre, çocukların % 40'ı madde kullanmakta iken % 60'ı ise madde kullanmamaktadır. Madde kullanan çocukların maddeyi ilk kullanmaları ve temin etmeleri genellikle çevrelerindeki insanlar tarafından olduğu göz önüne alındığında bu çocukların içinde buldukları sosyal çevreden derhal uzaklaşmaları kaçınılmaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. 41. Yaşadığı Yer

	Sıklık	Yüzde (%)
Kent Merkezi	24	80.0
Kırsal alan	6	20.0
Toplam	30	100.0

Eğitimevinde çıraklık eğitimine katılan hükümlü çocukların yaşadıkları yer sorulduğunda % 80'inin kentlerde yaşadığı ortaya çıkmıştır. Şehir merkezinde yaşadıklarını ifade eden hükümlü çocukların çoğunluğu göç yolu ile buralara geldiklerinin ve gecekonduda yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum ailenin ekonomik durumun kötü olduğunu gösterirken, çocuğun doğup büyüdüğü ortamın ise kötü koşullarda olduğunu ve suça sürüklenmesine neden olan ana faktörlerin böylelikle oluşturulduğunu göstermektedir. Kırsal alanda yaşayan hükümlü çocukların oranının ise %20 olduğu görülmektedir.

Ayrıca Tablo 3.41' de kırsal alanda yaşadığını ifade eden hükümlü çocukların işledikleri suçlara bakıldığında, genel olarak bu suçların cinayet ve cinsel suçlar olduğu görülmektedir. Bu durum ise şehirde yaşayan çocukların ekonomik nedenlerden dolayı suç işlediğini gösterirken, kırsalda yaşayan çocukların ise örf adet ve geleneklerin getirdiği yaptırımlardan dolayı suç işledikleri sonucuna ulaştırmaktadır.

Tablo 3. 42. Yaşanılan Yer ile İşlenen Suç

		Suçun Nedeni					Toplam
		Hırsızlık	Cinayet	Cinsel	Gasp	Uyuşturucu	
Yaşadığı Yer	Şehir Merkezi	7	4	6	5	2	24
	Kırsal alan	1	4	1	0	0	6
Toplam		8	8	7	5	2	30

Tablo 3.42'de görüldüğü gibi kırsal alanda yaşan ve suç işlemiş çocukların % 83.3'ü cinayet ve cinsel suçlardan dolayı suç işlemişlerdir. Elde edilen bu verilerle birlikte hükümlü çocuklara neden ve nasıl bu suçları işledikleri de sorulduğunda genel olarak kan davası, yaşam şekli vb. gibi örf, adet, kültür ve alışkanlıklardan dolayı suça sürüklendiği anlaşılmaktadır.

Bu noktada çocukların tekrar suça bulaşmalarını önlemek için yaşadıkları kültürel ortamdan uzak tutulmaları büyük önem taşımaktadır. Bu durumun gerçekleşmesi içinde hükümlü çocuğa farklı sosyal çevre oluşturma fırsatı verilmeli, aynı zamanda geçimini temin edebilmesi için bir meslek sahibi olması sağlanmalıdır.

Şehir merkezinde yaşayan hükümlü çocukların % 48.6'sının maddi kazanç sağlamak için (gasp, hırsızlık, uyuşturucu) suç işledikleri görülmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için de hükümlü çocuğa içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların üstesinde gelebilmesinin yolu gösterilmelidir. Bu sayede hükümlü çocuğun suça bulaşmasındaki temel neden ortadan kalkacak ve çocuğun tekrar suça sürüklenme ihtimali en aza indirilecektir. Çıraklık eğitimi faaliyeti bu noktada çocukların rehabilite edilebilmeleri için de en ideal uygulamalardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Bütün bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde Eğitimevi'nde gerçekleştirilen çıraklık eğitim faaliyetleri çocuklara emek vererek ve yasal yollardan kazanç elde etmeyi öğretme bakımından yerinde ve başarılı bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Çıraklık eğitiminde bulunan çocuklara ödenen ücretin çocukların temel ihtiyaçları dışındaki diğer sosyal ihtiyaçlarını da karşılamalarına yardımcı olduğu gözlemlenmektedir. Verilen bu eğitim sayesinde hükümlü çocukların tahliye olduktan sonra ekonomik zorluklardan dolayı tekrar suça sürüklenme ihtimalleri de minimum seviyeye indirilmek istenmektedir. Eğitim Evlerinde bulunan hükümlü çocukların her birinin bu faaliyetten faydalanması sağlanmalı ve Mesleki Eğitim Kanunu ve çıraklık eğitimi ile ilgili yönetmenlikler haricinde çocuk hükümlüler için ayrıca bir protokol yapılıp, çıraklık eğitiminden yararlanılması için kanun ve yasada belirtilen gereklilikler hükümlü çocuklar için ayrıca düzenlenmelidir.

Adalet Bakanlığı İstatistik Dairesi Başkanlığı bünyesinde Çocuk Eğitimevi'nde çıraklık eğitim faaliyeti almış çocukların, tekrar suç işleyip işlemedikleri, suç işlemiş olsalar da bu suçun ekonomik nedenlerden dolayı mı veya başka bir nedenden mi kaynaklandığı hakkında bir veri bulunmamaktadır. Bundan dolayı çıraklık eğitimi kapsamında yer alan çocukların ekonomik nedenlerle suç işlemesinin önlenmesi konusunda ne derece başarıya ulaşıldığı tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu çalışma en azından çıraklık eğitimi ile ekonomik zorlukların nasıl aşılabileceğini öğrenen çocukların bu eğitim içerisinde tekrar suça karışıp karışmama niyetlerini ortaya koymaktadır.

Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde dezavantajlı grup olan çocukların karşılaştıkları zorluklar giderilmektedir ve bu kapsamda ülkemizde birçok çalışma yapılmaktadır. Suça Sürüklenmiş Çocukların genelde düşük gelirli aileye mensup oldukları göz önüne alındığında işlenen suçun genelde ekonomik nedenlerden dolayı olduğu sonucuna varılabilir. Bu durumun önüne geçmek adına dezavantajlı grupların içerisinde en çok yardıma ihtiyaç duyan Suça Sürüklenmiş Çocukların meslek edinmelerini sağlamak son derece önemli bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çıraklık eğitimi hükümlü çocukların ekonomik durumlarını iyileştirmenin yanında hükümlü çocukların sosyalleşmesine ve topluma karışmasında çok önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Hürriyeti bağlayıcı cezaların daha 18 yaşını doldurmamış bireyler için ne kadar uygun ve doğru olduğu ayrıca tartışılması gereken bir konudur. Fakat bu cezaya maruz kalmış bireyler tahliye olduklarında tekrar suça karışmamaları için toplumla kontrollü bir şekilde ilişki kurmaları daha doğru bir yaklaşımdır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde çıraklık eğitimi hükümlü çocukların topluma uyum sağlaması açısından son derece önemlidir. Suça sürüklenmede etkili olan diğer bir neden çevresel faktörler olduğu göz önüne alındığında çıraklık eğitimi çocukların sosyal çevrelerine olumlu yönde katkı sağladığı görülmektedir

KAYNAKÇA

- Abay, A. (2002). Çıracak Öğrencilerin Sorunları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, (2), 107-139.
- Adak, U. (2006). 19. yy Sonları 20. yy Başlarında Aydın Vilayetindeki Hapishaneler. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Alkan, C., H. Doğan, H. ve İ. Sezgin (1988). Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
- Akyüz, H. (2008). Kurumlar Sosyolojisi, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akyüz, E. (2010). Çocuk Hukuku. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aytaç, K. (1976). Çağdaş Eğitim Akımları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akyüz, E. (2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Akyüz, E. (1969). Suçlu Çocukların Eğitimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2 (1).
- Atar, H. (1993). Eğitim ve Çocuk Suçluluğu. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Avcı, M. (2015). Çocuk Suçluluğu Erzurum İl Merkezi Üzerine Çalışma. Ankara: Serüven Kitap.
- Avşar, Z ve Öğütoğulları, E. (2012). Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. (1), 9-39.
- Bal, H. (2004). Çocuk Suçluluğu. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bauman, Z. (1996). Yasa Koyucular ile Yorumcular, (Çev. K. Atakay). İstanbul: Metis Yayınevi.
- Bassiouni, M. C. (1974). A Survey of the Major Criminal Justice Systems in the World. *Handbook of Criminology*, Chicago: Rand McNally College Publ, 505-526.
- Baştaymaz, T. (1990). 6-15 Yaş Grubu Bursa'da Çalışan Çocuklar Üzerinde Araştırma. İstanbul: Fes Yayınları.
- Beccaria, C. (1950). Suçlar ve Cezaları. (Çev: M. Göklü), İstanbul: Güven Yayınevi.
- Bozkurt, V. (2007). Değişen Dünyada Sosyoloji. Bursa: Ekin Yayınları.
- Colye, A. Capbell, A. ve eufeld, R. (2003). Introduction, Capitalist Punishment: Prison Privatization and Human Rights. Atlanta: Clarity Press Inc, s. 9-16

- Coyle, A. (2002). The Restorative Prison Project. The Myth of Prison Work. Prison Service Journal, 8, (3), 22-28.
- Cücenoglu, D. (1993). Geliştiren Anne-Baba ve Ailenin Temel Gereksinimleri. Yaşadıkça Eğitim Dergisi, 27, 27-43.
- Çolak, Ö. (1998). Küreselleşme beşeri sermaye ve çocuk. TİSK Dergisi, (7), 60-86.
- Çoğan, O. (2006). Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönde İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, F. (2012). Çalışma Hayatında Çocukların Korunması. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12, (2010), 547-577.
- Demirbaş, T. (2005). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Demirbaş, T. (2015). İnfaz Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirdöven, İ. (2005). Çocuk ve Suç Kavramlarına Felsefe Açısından Bir Bakış. 3. Uluslararası Çocuk Sempozyumu. Ankara: Yorum Matbaacılık.
- Dönmezer, S. (1994) Kriminoloji. (8'inci Baskı). İstanbul: Beta Basım.
- Dönmezer, S. Eraman, S. (1983). Ceza Hukuku 2. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Aileni Önemi. Aile ve Toplum Dergisi, (2), 88-96.
- Erkan, R ve Erdoğan, M. Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. Aile ve Toplum Dergisi, 8, (3). 9-32
- Elbaum, B. (1989). "Why Apprenticeship Persisted in Britain But Not in the United States"; The Journal of Economic History, 49, (2), 337-349.
- Fidan, F. (2004). Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış, Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4, (1), 29-46.
- Foucault, M. (2006). Hapishanelerin Doğuşu. (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2003). İktidarın Gözü, (Çev: Işık Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Gander, M. J ve Gandiner H.W. (2001). Çocuk ve Ergen Gelişimi. (Çeviren O.Bekir). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gündoğan, N. (1999). Genç İşsizliği ve Avrupa Birliği Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 54, (1), 64-79

- Günce, G. (1983). Çocuk Suçluluğu ve Aile. Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 130-157.
- Gökalp, T, Ö. (2011). Türk Hukukunda Çocuk İşçi Çalıştırmak. Electronic Journal of Vocational Colleges, Mayıs, 125-133.
- Hekimoğlu, H. (2001). Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Hobbes, T. (2004). Leviathan. (Çev: S. Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İçli, T, G. (2007). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İnan, A. (1968). Çocuk Hukuku. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- İmamoğlu, A. (2015). Psikolojik ve Ahlaki Açından Çocuk Suçluluğu. İstanbul: Pasifik Ofset
- İşıқтаç, Y. (1999). Sosyolojik Açından Çocuk Suçluluğu ve Devletin Cezalandırma Yetkisi. Mevzuat Dergisi, 2, (13), 47-74.
- Joseph, J. (1995). Black Youths, Delinquency and Juvenile Justice. Westport: Praeger Publishers,
- Karabulut, Ö. (1996). Türkiye’de Çalışan Çocuklar. İstanbul: Çözüm Yayıncılık.
- Karakehya, H. (2008). Modern Cezalandırmanın Büyük Alıntılar. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 16, (1), 87-108
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25, (2), 477.
- Kılıç, C. (2001). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye’de Çocuk İşgücünün Kullanımı. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 54, (2), 49-64.
- Kumaş, H. (1993). Türkiye de Çalışan Çocuk Gerçeği ve Çalışma Koşullarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kösemihal, N. Ş. (1971). Durkheime Sosyolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Konanç, E. (1974). Türk Hukuku ve Toplumunu Üzerine İncelemeler. Ankara: Türkiye Kalkınma Vakfı Yayını.
- Kurt, M. (2006). Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Lordoğlu, K ve Erder S. (1993). Geleneksel Çıraklıktan Çocuk Emegine. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı.
- Levitt, D. S. (1998). Juvenile Crime and Punishment. The Journal of Political Economy, 106, (6), 1156-1185.

- Lyon, D. (1997). *Elektronik Göz- Gözetim Toplumunun Yükselişi*. (Çev: D. Hatatoğlu). Ankara: Sarmal Yayınevi.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev: O. Akınay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mathews, R. (1999). *Doing Time: An Introduction to the Sociology of Imprisonment*. London: Palgrave.
- Neumeyer, M. (1961). *Juvenile Delinquency in Modern Society*. Princeton: Van Nostrand Company.
- Nursal, N. (2002). *Uluslararası Cezaevi Standart Kuralları ve İlgili Sözleşmeler*, Ankara: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ögel, K. (2014). *Çocuk, Suç ve Bireyselleştirilmiş İyileştirme*. Ankara: Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, HSYK, TAA, UNICEF Türkiye Ortak Projesi.
- Özkalp, E. (2011). *Sosyolojiye Giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Polat, O. (2004). *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sevük, H. (1998). *Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Siegel, L. ve Senna, J. (1981). *Juvenile Delinquency, Theory. Practice and Law*, Minnesota: USA.
- Sokullu-Akıncı, F. (2011). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Soyaslan, D. (1989). *Kriminoloji*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Simon, F. H. (1999). *Prisoner's Work and Vocational Training*. London: Routledge.
- Serter, N. (1994). *Türkiye'nin Sosyal Yapısı*. İstanbul: Filiz Kitabevi
- Savcı, İ. (2004). *Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Sağlam, Y. (2003). *Türk İnfaz Sisteminde Ceza İnfaz Kurumları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sayıldı, A. (2001). *Cezaevi İdari Yapılanmasındaki Sorunlar. Cezaevi Çalışanlarının Karşılaştığı Güçlükler Sempozumu*, Ankara: Uzay Yayıncılık, 75-97.
- Tappan, P. W. (1960). *Crime, Justice and Correction*. New York: McGraw-Hill Comp.

- Temel, F. ve Aksoy, A. (2005). *Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Toroslu, N. (2005). *Ceza Hukuku Genel Kısmı*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Tosun, Ö. (1966). *Suçluların Gözlemi*. İstanbul (Yayınevi Belirtilmemiş).
- Türker, M. (2001). 20. Yüzyılda Cezaevlerinde İnsan Hakları Gelişimi. 21. yy Girerken. *Cezaların İnfazı Sempozyumu*. Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları, 155-180.
- Tunçcan, N. (2001). Çocuk İşçiliği: Nedenleri Boyutları Küreselleşen Dünyadaki Konumu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 43 (1), 243-256.
- Turam, E. (1996). TV’de Şiddetin Çocuklara Etkileri Üzerine Farklı Bir Bakış. *Cogito Dergisi*. Yapı Kredi Yayınları, (6), 391-406.
- Uşan, F. (1994). *Çıraklık Sözleşmesi*. Konya: Mimoza Yayınları.
- Uğur, T. (2005). *Ceza Yargılamasında Avrupa’daki Yeni Uygulamalar*. Çocuklar ve Suç-Ceza, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uluğtekin, S. (1991) *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro.
- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yıldız, Ö. (2009). *Toplumsal Dönüşler ve Sosyolojik Yaklaşımlar*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Basımevi.
- Zulliger, H. (1996). *Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri*. (Çev: Sipal, K.). İstanbul: Cem Psikoloji Yayınları.
- Warshaw, L. (2001). Çocuk Emeği. *TBB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. (44), 35-63
- Wayson, B. L. (1974). *Prison Administration in a Time of Change, Handbook of Criminology*. Chicago: Rand McNally College Publ. Co.
- Weber, M. (1999). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizm Ruhu*. (Çev: Z. Aruoba). Ankara: Aytaç Yayınları.
- Zeytinoğlu, S. (2001). *Çalışan Çocukların İstismar ve İhmali*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- <https://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/NeCalisiyorNedenCalisiyor.pdf> (Erişim Tarihi: 12.04.2016)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2016).
- <http://www.dw.de/modern-kölelik-sınır-tanımiyor/a-17172678> (Erişim Tarihi: 03.02.2016).
- <http://www.ankarace.adalet.gov.tr/kurumhakkinda.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2016).

<http://erkuntmem.meb.k12.tr/> (Erişim Tarihi: 12.03.2016).

<http://www.psikolojikyasam.com/makaleler> (Erişim Tarihi: 28.05.2015).

http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/nhdrs/backgroundpapers/orNHDR2008/NHDR_BP_Nazmi_Bilir_Doc2.pdf (Erişim Tarihi: 10.04.2016).

<http://www.infazvekoruma.net/mecliste-bekleyen-yasa-tasarisinda-son-durum-ne/491/> (Erişim tarihi: 10.05.2016).

<http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Son Erişim: 04.03.2016).

<http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Son Erişim: 20.05.2016).

<http://www.iydb.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.05.2016)

<http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi4/abay.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2016).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5729454b501b49.51182266 (Erişim Tarihi: 19.04.2016).

http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm

<http://politikakademi.org/2014/11/uluslararasi-calisma-orgutu-ilo-ve-turkiye/> (Erişim Tarihi: 04.05.2016).

http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (Erişim Tarihi: 0102.2016).

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5237.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2016).

<http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCltedergisi/nurcentel/berrinakbulut.pdf>

EKLER

EK – 1. 1. Bölüm Anket Soruları

“ÇOCUK EĞİTİMİNDE BULUNAN HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARA VERİLEN ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN ÇOCUĞUN ISLAHIN DAKİ ROLÜ VE TAHLİYE SONRASINDA İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILIMLARINDAKİ ETKİSİ”			
	SORULAR	Evet	Hayır
1	Aile bireylerinizin Sosyal güvencesi var mı?		
2	Ailenizin düzenli geliri var mı?		
3	Ekonomik zorluklar nedeni ile temel ihtiyaçlarınız dışındaki ihtiyaçlarınızı karşılamakta zorlandığınız oluyor mu?		
4	Çalışarak ailenize katkıda bulunmak zorunda mısınız?		
5	Aileniz sizi istemediğiniz bir işte para kazanmanız için çalıştırdı mı?		
6	Aileniz den ekonomik destek alıyor musunuz?		
7	Cezaevine girmeden önce herhangi bir işte ücret karşılığı çalıştınız mı?		
8	Cezaevine girmeden önce herhangi bir mesleğiniz var mıydı?		
9	Tahliye olduktan sonra işe girmeyi düşünüyor musunuz?		
10	Eğer düşünüyorsanız cezaevindeki çıraklık eğitiminin etkili olacağını düşünüyor musunuz?		
11	Eğitimevinde ki çıraklık eğitim faaliyetlerinden memnun musunuz?		
12	Kendi isteğinizle mi eğitim faaliyetlerine katıldınız?		
13	Çıraklık eğitiminde bulunduğunuz işi kendiniz mi seçtiniz?		
14	Bu işe başlamadan önce kurs aldınız mı?		
15	Çıraklık eğitiminin bundan sonraki hayatınız için önemli olduğunu düşünüyor musunuz?		
16	Daha önce böyle bir eğitim almış olsaydınız suç işleme ihtimalinizin azalacağını düşünüyor musunuz?		
17	Para kazanmak için bir meslek sahibi olunması gerektiğini düşünüyor musunuz?		
18	Çıraklık eğitiminin size bir meslek sahibi olmanızda yardımcı olacağına inanıyor musunuz?		

EK – 2. 2. Bölüm Anket Soruları

“ÇOCUK EĞİTİMİNDE BULUNAN HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARA VERİLEN ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN ÇOCUĞUN ISLAHIN DAKİ ROLÜ VE TAHLİYE SONRASINDA İŞGÜCÜ PİYASASINA KATILMALARINDAKİ ETKİSİ”					
SORULAR	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Çıraklık eğitimin kendime olan öz güvenimin artmasını sağladığını düşünmekteyim.				
2	Cezaevinde çıraklık eğitim faaliyetlerine katılmak beni mutlu etmektedir.				
3	Çıraklık eğitimi moral ve motivasyonumu yüksek tutmada yardımcı olmaktadır.				
4	Çıraklık eğitim sosyal anlamda yaşantıma olumlu katkıda bulunmaktadır.				
5	Çıraklık eğitime başladıktan sonra çevremdeki insanların değiştiğini düşünmekteyim.				
6	Yapmak istediğim mesleği bulmamda çıraklık eğitimin katkısı olduğunu düşünmekteyim.				
7	Çıraklık eğitime kişisel özelliklerim ve becerilerim dikkate alınarak seçildiğimi düşünmekteyim.				
8	Çıraklık eğitimde daha fazla iş kolu olması gerektiğini düşünmekteyim.				
9	Çıraklık eğitimde aldığım ücret yeterlidir.				
10	Çıraklık eğitimden aldığım ücret daha fazla olsaydı aileme para gönderirdim.				
11	Ailem beni çıraklık eğitime göndermiş olsaydı suçta sürüklenmezdim.				
12	Yakın çevremdeki insanların işsiz olması suçta sürüklenmemde en etkili nedenlerden biridir.				
13	Çıraklık eğitimi almamış olsaydım tahliye olduktan sonra para kazanmak için yasal olmayan yollara başvurabilirdim.				
14	Çıraklık eğitimine sadece vakit geçirmek için gidiyorum.				
15	Çıraklık eğitimine tesadüfen seçildim.				
16	Çıraklık eğitiminden bütün hükümlü çocukların faydalanması gerektiğini düşünmekteyim.				
17	Tahliye olduktan sonra cezaevinde öğrendiğim iş kolunda çalışmaya devam edeceğim.				
18	Tahliye olduktan sonra çalışıp kendi geçimimi sağlamayı düşünüyorum.				
19	Tahliye olduktan sonra iş bulmamın aldığım eğitim ile daha da kolaylaşacağını düşünmekteyim.				
20	Tahliye olduktan sonra çıraklık eğitimi için gittiğim yerde işe devam etmek isterim.				

Ek-3. Anket Çalışması Bakanlık Oluru

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 85138863.203.02/162/23907
Konu : Anket İzin Talebi

25/02/2016

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi: 04/12/2016 tarihli ve 2016-3/3648 sayılı yazınız.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri öğrencisi Abdullah Ferid ÜZÜMCÜ'nün "hükümlü çocuklara verilen çıraklık eğitiminin çocukların ıslahındaki rolü ve tahliye sonrası iş gücü piyasasına katılmalarında ki katkıları" başlıklı çalışmasını Ankara Çocuk Eğitimevinde yapmak istemesine dair ilgi yazı ve eki incelendi.

Söz konusu çalışmanın; çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilmesi, çocukların kimlikleri geçmişleri işledikleri suç ve aileleri ile ilgili bilgilerin teşhir edilmemesi, kurumların işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürü ile çalışma takviminin belirlenmesi, kurum idaresi, eğitim ve psiko-sosyal yardım servisleri refakatinde gerçekleştirilmesi ve araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların bir rapor halinde Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşullarıyla uygun görülmüş olup, kurum içinde çalışmalara başlamadan önce kurum idaresi tarafından "Araştırma raporunu Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü izni alınmadan yayınlamayacağımı ve yazılı-görsel basın organları ile paylaşmayacağımı tebliğ aldım" ibaresinin de bulunduğu tebliğ ve tebellüğ belgesinin ilgili kişi veya kişilere imzalatılarak Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgi ve gereği ile yazımızın ilgiliye tebliğini rica ederim.

Ali YILDIZ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı